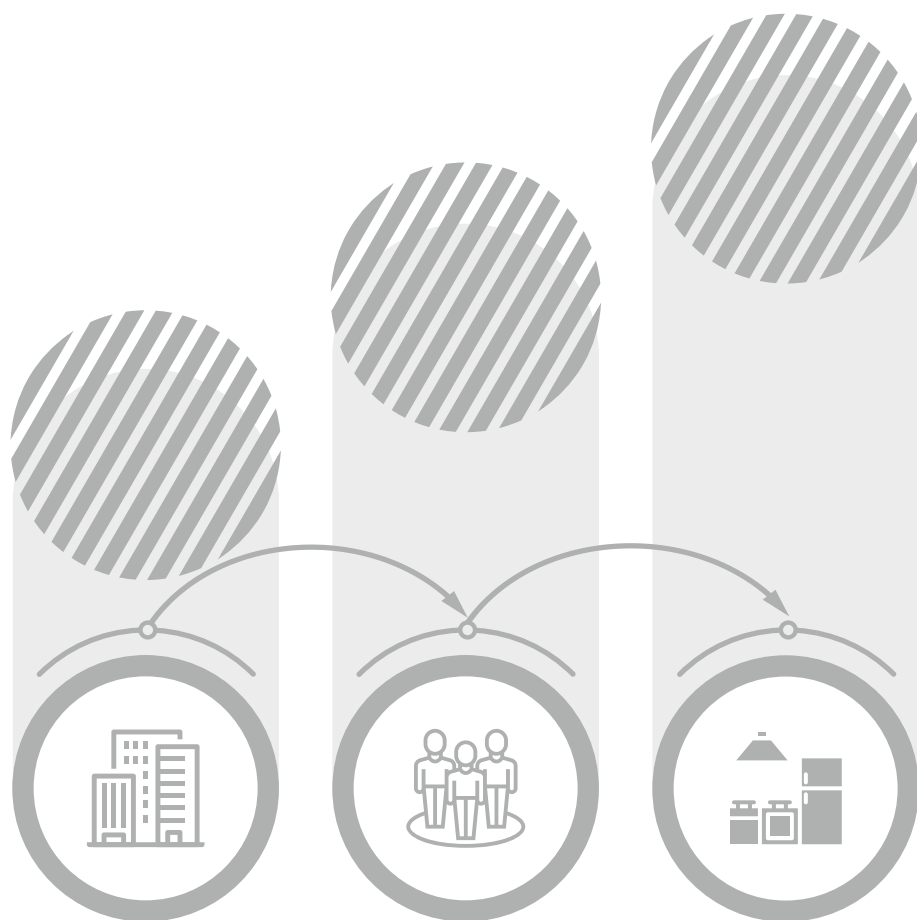

Warunki życia ludności w województwie podkarpackim w latach 2013–2017

Living conditions of the population in Podkarpackie Voivodship
in 2013–2017

Warunki życia ludności w województwie podkarpackim w latach 2013–2017

Living conditions of the population in Podkarpackie Voivodship
in 2013–2017

Urząd Statystyczny w Rzeszowie Statistical Office in Rzeszów

Rzeszów 2018

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Podkarpacki Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Rzeszów, Podkarpackie Centre of Regional Surveys

Zespół autorski

Editorial team

Andrzej Korab, Mirosław Koszela, Bernadeta Maziarek, Urszula Polak, Magdalena Puzio, Agnieszka Skarbowska, Irena Trzyna,

Kierujący

Supervisor

Barbara Błachut

Tłumaczenie

Translation

Mirosław Koszela

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Wojciech Inglot, Bernadeta Ziomek-Niedzielska

Autorzy ikon użytych na okładce

Authors of icons used on the cover

Eucalyp, Smartline i Srip z www.flaticon.com

Eucalyp, Smartline and Srip from www.flaticon.com

ISBN 978-83-7406-240-4

Publikacja dostępna na stronie

Publication available on website

<http://rzeszow/stat.gov.pl/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Przekazuję Państwu publikację „Warunki życia ludności w województwie podkarpackim w latach 2013-2017”, wydaną po raz pierwszy przez Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

Opracowanie ma na celu ukazanie wybranych zmiennych charakteryzujących różne obszary mające wpływ na poziom i jakość życia społeczeństwa. Zawiera informacje z zakresu demografii, ochrony środowiska, rynku pracy, budżetów gospodarstw domowych, cen, budownictwa mieszkaniowego, edukacji, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, kultury czy turystyki. W publikacji zaprezentowano charakterystykę zróżnicowania warunków życia ludności wewnątrz województwa w odniesieniu do wskaźników określających natężenie omawianych zjawisk w kraju.

Oddając do rąk Państwa opracowanie „Warunki życia ludności w województwie podkarpackim w latach 2013-2017” mam nadzieję, że zawarte w niej wyniki okażą się cennym źródłem informacji o jakości życia mieszkańców naszego regionu. Będziemy zobowiązani za wszelkie uwagi i sugestie dotyczące tematyki i struktury opracowania, co pozwoli na dalsze wzbogacenie jego treści i lepsze dostosowanie kolejnych edycji do potrzeb odbiorców.

Dyrektor

Urzędu Statystycznego w Rzeszowie

dr Marek Cierpiel-Wolan

Rzeszów, grudzień 2018 r.

Preface

I am pleased to present the publication "Living conditions of the population in Podkarpackie Voivodship in 2013-2017", issued for the first time by the Statistical Office in Rzeszów.

The study aims to show selected variables characterizing various areas affecting the level and quality of life of the society. It contains information on demography, environmental protection, labour market, household budgets, prices, housing, education, health care and social welfare, culture and tourism. The publication presents the characteristics of the diversity of living conditions of population in the voivodship in relation to the indicators defining the intensity of the discussed phenomena in the country.

With "Living conditions of the population in Podkarpackie Voivodship in 2013-2017", I hope that the results it provides will prove to be a valuable source of information about the quality of life of the inhabitants of our region. We will appreciate any comments and suggestions regarding the subject and structure of the study, which will allow further enrichment of its content and better adjustment of subsequent editions to the needs of readers.

Director
of the Statistical Office in Rzeszów

Marek Cierpiat-Wolan, Ph.D.

Rzeszów, December 2018

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis tablic	7
List of tables	7
Spis wykresów	8
List of charts	8
Spis map	10
List of maps	10
Objaśnienia znaków umownych. Skróty	12
Symbols. Abbreviations.	12
Synteza	13
Executive summary	15
Rozdział 1. Charakterystyka sytuacji demograficznej województwa podkarpackiego	17
Chapter 1. Characteristics of demographic situation of Podkarpackie Voivodship	17
1.1. Rozmieszczenie i ruch naturalny ludności	17
1.1. Distribution and vital statistics of population	17
1.2. Migracje	19
1.2. Migration	19
1.3. Struktura ludności	20
1.3. Structure of population	20
1.4. Urodzenia	23
1.4. Births	23
1.5. Zgony	25
1.5. Deaths	25
1.6. Trwanie życia	27
1.6. Life expectancy	27
1.7. Małżeństwa	28
1.7. Marriages	28
1.8. Rozwody	29
1.8. Divorces	29
Rozdział 2. Ekonomiczne czynniki warunków życia	31
Chapter 2. Economic factors of living conditions	31
2.1. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)	31
2.1. Labour Force Survey (LFS)	31
2.2. Pracujący	41
2.2. Employed persons	41
2.3. Bezrobocie rejestrowane	44
2.3. Registered unemployment	44
2.4. Dochody i wydatki ludności	47
2.4. Revenue and expenditure of the population	47
Rozdział 3. Społeczne czynniki warunków życia	53
Chapter 3. Social factors of living conditions	53
3.1. Zdrowie	53
3.1. Health	53

3.2.Pomoc społeczna	.58
3.2.Social assistance	.58
3.3.Edukacja	.60
3.3.Education.	.60
3.4.Infrastruktura komunalna	.63
3.4.Municipal infrastructure	.63
3.5.Zasoby mieszkaniowe.	.68
3.5.Dwelling stocks	.68
3.6.Wyposażenie gospodarstw domowych	.71
3.6.Household equipment	.71
3.7.Kultura	.72
3.7.Culture	.72
3.8.Turystyka.	.78
3.8.Tourism	.78
Rozdział 4. Stan środowiska przyrodniczego	.85
Chapter 4. State of the natural environment.	.85
4.1.Warunki naturalne i ochrona przyrody	.85
4.1.Environment and environmental protection	.85
4.2.Wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód.	.89
4.2.Use, pollution and water protection	.89
4.3.Zanieczyszczenia powietrza.	.91
4.3.Air pollution	.91
4.4.Odpady	.93
4.4.Waste	.93
4.5.Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarkę wodną.	.95
4.5.Outlays on fixed assets for environmental protection and water management.	.95

Spis tablic
List of tables

Tablica 1.	Przeciętne trwanie życia według województw	27
Table 1.	Life expectancy by voivodships.....	27
Tablica 2.	Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej (BAEL).....	32
Table 2.	Economic activity of the population aged 15 and over (LFS).....	32
Tablica 3.	Przeciętne miesięczne spożycie wybranych produktów na 1 mieszkańca	50
Table 3.	Average monthly consumption of selected products per capita.....	50

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1.	Ruch naturalny ludności	18
Chart 1.	Vital statistics	18
Wykres 2.	Ludność według płci i wieku	21
Chart 2.	Population by sex and age	21
Wykres 3.	Mediana wieku ludności według województw	22
Chart 3.	Median age of population by voivodships	22
Wykres 4.	Współczynnik dzietności według województw	23
Chart 4.	Total fertility rate by voivodships	23
Wykres 5.	Współczynnik płodności	24
Chart 5.	General fertility rate	24
Wykres 6.	Zgony według wybranych przyczyn	26
Chart 6.	Deaths by selected causes	26
Wykres 7.	Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej (BAEL)	31
Chart 7.	Structure of population aged 15 and over according to economic activity (LFS)	31
Wykres 8.	Współczynnik aktywności zawodowej według płci (BAEL)	33
Chart 8.	Activity rate by sex (LFS)	33
Wykres 9.	Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych (BAEL)	34
Chart 9.	Structure of employed persons by economic sectors (LFS)	34
Wykres 10.	Liczba osób niepracujących na 1000 osób pracujących (BAEL)	35
Chart 10.	Number of unemployed persons per 1000 employed persons (LFS)	35
Wykres 11.	Stopa bezrobocia według miejsca zamieszkania (BAEL)	37
Chart 11.	Unemployment rate by place of residence (LFS)	37
Wykres 12.	Odsetek długotrwale bezrobotnych według płci (BAEL)	39
Chart 12.	Percentage of long-term unemployed persons by sex (LFS)	39
Wykres 13.	Wybrane przyczyny bierności zawodowej osób w wieku 15 lat i więcej (BAEL)	40
Chart 13.	Selected reasons for economic inactivity of persons aged 15 and over (LFS)	40
Wykres 14.	Pracujący	41
Chart 14.	Employed persons	41
Wykres 15.	Struktura pracujących w gospodarce narodowej	42
Chart 15.	Structure of employed persons in the national economy	42
Wykres 16.	Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia	44
Chart 16.	Registered unemployed persons and unemployment rate	44
Wykres 17.	Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według stażu pracy	45
Chart 17.	Structure of registered unemployed persons by work seniority	45
Wykres 18.	Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku	45
Chart 18.	Structure of registered unemployed persons by age	45
Wykres 19.	Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia	46
Chart 19.	Structure of registered unemployed persons by educational level	46
Wykres 20.	Przeciętna liczba osób w gospodarstwach domowych	48
Chart 20.	Average number of persons in households	48
Wykres 21.	Zmiana wielkości poszczególnych kategorii wydatków w 2017 r.	49
Chart 21.	Change in the level of individual expenditure categories in 2017	49
Wykres 22.	Wskaźnik „ustawowej” granicy ubóstwa według województw w 2017 r.	51
Chart 22.	“Nominal” poverty threshold rate by voivodships in 2017	51
Wykres 23.	Odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) w Polsce i województwie podkarpackim	51
Chart 23.	Percentage of persons in households living below the extreme poverty threshold (minimum subsistence level) in Poland and Podkarpackie Voivodship	51
Wykres 24.	Subiektywna ocena sytuacji materialnej	52
Chart 24.	Subjective assessment of the material situation	52
Wykres 25.	Struktura lekarzy według specjalizacji w 2017 r.	54
Chart 25.	Structure of doctors by specialization in 2017	54
Wykres 26.	Pielęgniarki i położne (pracujący bezpośrednio z pacjentem) na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.	55
Chart 26.	Nurses and midwives (working directly with the patient) for 10,000 population by powiats in 2017	55

Wykres 27. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w 2017 r.	59
Chart 27. People benefiting from social assistance benefits in 2017	59
Wykres 28. Studenci szkół wyższych w latach 2013-2017 (łącznie z cudzoziemcami)	61
Chart 28. Students of tertiary education in 2013-2017 (including foreigners)	61
Wykres 29. Wskaźnik NEET w Polsce i województwie podkarpackim	62
Chart 29. NEET indicator in Poland and in Podkarpackie Voivodship	62
Wykres 30. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia (BAEL)	63
Chart 30. Population aged 15 and over by educational level (LFS)	63
Wykres 31. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	64
Chart 31. Persons using installations in % of the total population	64
Wykres 32. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	64
Chart 32. Total water consumption in households per capita	64
Wykres 33. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	66
Chart 33. Persons using sewage systems in % of the total population	66
Wykres 34. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	69
Chart 34. Average usable floor area per dwelling	69
Wykres 35. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	69
Chart 35. Average usable floor area of a dwelling per capita	69
Wykres 36. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne	70
Chart 36. Dwellings fitted with technical and sanitary installations	70
Wykres 37. Wyposażenie gospodarstw domowych w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w % ogółu w 2017 r.	71
Chart 37. Households equipped with some durable goods in % of total in 2017	71
Wykres 38. Wyposażenie gospodarstw domowych w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w % ogółu	72
Chart 38. Households equipped with some durable goods in % of total	72
Wykres 39. Struktura członków grup artystycznych w 2017 r.	76
Chart 39. Structure of artistic group members in 2017	76
Wykres 40. Muzea według typów	77
Chart 40. Museums by types	77
Wykres 41. Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców	77
Chart 41. Visitors to museums and branches per 10,000 residents	77
Wykres 42. Turystyczne obiekty noclegowe. Stan w dniu 31 lipca	79
Chart 42. Tourist accommodation facilities. As of 31 July	79
Wykres 43. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych. Stan w dniu 31 lipca	81
Chart 43. Bed places in tourist accommodation facilities. As of 31 July	81
Wykres 44. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według miesięcy	84
Chart 44. Occupancy rate of bed places by months	84
Wykres 45. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych	84
Chart 45. Catering establishments in tourist accommodation facilities	84
Wykres 46. Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2017 r.	88
Chart 46. Structure of the area of special natural value legally protected in 2017	88
Wykres 47. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej	89
Chart 47. Water withdrawal for needs of the national economy	89
Wykres 48. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzanych do wód lub do ziemi w przeliczeniu na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.	90
Chart 48. Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground per 1 inhabitant by powiats in 2017	90
Wykres 49. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności	91
Chart 49. Population using wastewater treatment plants in % of the total population	91
Wykres 50. Emisja zanieczyszczeń gazowych (z dwutlenkiem węgla) z zakładów szczególnie uciążli- wych	92
Chart 50. Emission of gaseous pollutants (with carbon dioxide) from particularly harmful plants	92
Wykres 51. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	93
Chart 51. Emission of dust pollutants from particularly harmful plants	93

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Gęstość zaludnienia według powiatów w 2017 r.....	17
Map 1.	Population density by powiats in 2017.....	17
Mapa 2.	Ruch naturalny ludności według województw w 2017 r.....	19
Map 2.	Vital statistics by voivodships in 2017.....	19
Mapa 3.	Zgony według województw	25
Map 3.	Deaths by voivodships	25
Mapa 4.	Małżeństwa zawarte w 2017 r.....	28
Map 4.	Marriages contracted in 2017.....	28
Mapa 5.	Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej według płci w 2017 r. (BAEL)	36
Map 5.	Employment rate of population aged 15 and over by sex in 2017 (LFS)	36
Mapa 6.	Czas poszukiwania pracy przez osoby bezrobotne w 2017 r. według województw (BAEL)	38
Map 6.	Period of job search by unemployed persons in 2017 by voivodships (LFS).....	38
Mapa 7.	Pracujący w gospodarce narodowej w 2017 r.	42
Map 7.	Employed persons in the national economy in 2017	42
Mapa 8.	Pracujący w powiatach województwa podkarpackiego w 2017 r.	43
Map 8.	Employed persons in powiats of Podkarpackie Voivodship in 2017	43
Mapa 9.	Bezrobotni zarejestrowani według powiatów w 2017 r.	46
Map 9.	Registered unemployed by powiats in 2017	46
Mapa 10.	Stopa bezrobocia rejestrowanego według powiatów w 2017 r.	47
Map 10.	Registered unemployment rate by powiats in 2017	47
Mapa 11.	Lekarze (pracujący bezpośrednio z pacjentem) według powiatów w 2017 r.....	53
Map 11.	Doctors (working directly with the patient) by powiats in 2017	53
Mapa 12.	Wyjazdy zespołów ratownictwa medycznego według miejsc zdarzenia w 2017 r.....	57
Map 12.	Responses of emergency rescue teams according to place of event in 2017.....	57
Mapa 13.	Liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2017 r.....	58
Map 13.	Population per 1 public pharmacy and pharmaceutical outlet in 2017	58
Mapa 14.	Sieć wodociągowa rozdzielcza na 100 km ² według powiatów w 2017 r.....	65
Map 14.	Distribution water supply network per 100 km ² by powiats in 2017	65
Mapa 15.	Sieć kanalizacyjna rozdzielcza na 100 km ² według powiatów w 2017 r.	66
Map 15.	Distribution sewage network per 100 km ² by powiats in 2017	66
Mapa 16.	Sieć rozdzielcza gazowa na 100 km ² według powiatów w 2017 r.	67
Map 16.	Distribution gas supply network per 100 km ² by powiats in 2017	67
Mapa 17.	Zasoby mieszkaniowe według powiatów w 2017 r.	68
Map 17.	Dwelling stocks by powiats in 2017 r.....	68
Mapa 18.	Czytelnicy bibliotek publicznych według powiatów w 2017 r.	73
Map 18.	Borrowers of public libraries by powiats in 2017.....	73
Mapa 19.	Biblioteki publiczne według powiatów w 2017 r.	74
Map 19.	Public libraries by powiats by powiats in 2017	74
Mapa 20.	Widzowie w kinach stałych według województw w 2017 r.....	75
Map 20.	Audience in fixed cinemas by voivodships in 2017	75
Mapa 21.	Turystyczne obiekty noclegowe według powiatów w 2017.....	80
Map 21.	Tourist accommodation facilities by powiats in 2017	80
Mapa 22.	Miejsca noclegowe według powiatów w 2017 r.....	82
Map 22.	Bed places by powiats in 2017.....	82
Mapa 23.	Wykorzystanie miejsc noclegowych według powiatów w 2017 r.	83
Map 23.	Occupancy of bed places by powiats in 2017	83
Mapa 24.	Lesistość według powiatów w 2017 r.....	86
Map 24.	Forest cover by powiats in 2017	86
Mapa 25.	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem według powiatów w 2017 r.....	87
Map 25.	Share of legally protected areas in the total area by powiats in 2017	87

Mapa 26.	Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych według powiatów w 2017 r.	94
Map 26.	Municipal waste collected from households by powiats in 2017	94
Mapa 27.	Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych według powiatów w 2017 r.	95
Map 27.	Share of waste collected selectively in relation to total municipal waste by powiats in 2017	95
Mapa 28.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według powiatów w 2017 r.	96
Map 28.	Outlays on fixed assets for environmental protection by powiats in 2017	96

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (–)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Znak x	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe not applicable
Zero (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit
Zero (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given
Comma (,)	used in figures represents the decimal point

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys. thous.	tysiąc thousand
mln	million million
zł zl	złoty zloty
m ²	metr kwadratowy square metre
m ³	metr sześcienny cubic metre
dam ³	dekametr sześcienny cubic decametre
km	kilometr kilometre
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
p.proc. pp	punkt procentowy percentage point
szt. pcs	sztuka piece
BAEL LFS	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności Labour Force Survey

Synteza

W latach 2013-2017 w województwie podkarpackim nastąpił niewielki wzrost liczby ludności. W okresie tym odnotowywano dodatni przyrost naturalny. Zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, wzrósł natomiast w wieku poprodukcyjnym. Zarówno na Podkarpaciu, jak również w Polsce sukcesywnie rosła liczba zawieranych związków małżeńskich. Wiek środkowy (mediana) zarówno kobiet, jak i mężczyzn wstępujących w związek małżeński przesunął się o 0,7 roku w górę. Średnia liczba dzieci przypadających na kobietę systematycznie rosła, choć nadal jest jednak znacznie niższa od wskaźnika odnowy pokoleń wynoszącego 2,1 koniecznego do stabilizacji liczby ludności. Ludność województwa podkarpackiego, tak jak i kraju, systematycznie się starzeje. Zjawisko to dotyczy zarówno mężczyzn, jak i kobiet oraz w równym stopniu mieszkańców miast, jak i wsi.

W analizowanym okresie w województwie podkarpackim polepszyła się sytuacja na rynku pracy. Według wyników uzyskanych na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 2017 r. w relacji do 2013 r. w województwie podkarpackim, zaobserwowano wzrost zarówno współczynnika aktywności zawodowej (o 0,3 p.proc.), jak i wskaźnika zatrudnienia (o 3,7 p.proc.), natomiast stopa bezrobocia obniżyła się (o 5,9 p.proc.). Zmniejszyło się (z 1079 do 932) obciążenie osób pracujących osobami niepracującymi. Odnotowano zmniejszenie udziału bezrobotnych do aktywnych zawodowo (z 14,3% do 8,4%), na rzecz pracujących, gdzie nastąpił wzrost (z 85,7% do 91,6%).

W analizowanym okresie w województwie podkarpackim polepszyła się sytuacja na rynku pracy. Obserwowano tendencję zwiększania liczby pracujących, przy jednoczesnym systematycznym spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych i zmniejszeniu stopy bezrobocia rejestrowanego.

Na przestrzeni lat 2013-2017 przeciętna liczba osób pracujących w gospodarstwie domowym pozostała na zbliżonym poziomie. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych w latach 2013-2017 zwiększył się o 25,7%, natomiast przeciętne wydatki były wyższe niż w 2013 r. o 7,7%.

W stosunku do 2013 r. wzrosła liczba lekarzy oraz pielęgniarek i położnych posiadających prawo wykonywania zawodu. W 2017 r. wskaźnik przeciętnego wykorzystania łóżek ogółem w województwie podkarpackim zmniejszył się w porównaniu z 2013 r. z 248 do 241 dni. W województwie podkarpackim w 2017 r. odnotowano największą w Polsce liczbę położnych pracujących z pacjentem na 10 tys. ludności. W analizowanych latach wzrosła liczba osób leczonych w szpitalach. Zarejestrowano więcej porad lekarskich i stomatologicznych.

Rozwija się stacjonarna pomoc społeczna. Zwiększyła się liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej, jak i miejsc w tych placówkach. Jednak z każdym rokiem zwiększa się liczba osób oczekujących na umieszczenie w domach i zakładach pomocy społecznej. W latach 2013-2017 środowiskową pomoc pieniężną przyznano mniejszej liczbie osób (o 24,5%), mniej przyznano również świadczeń w formie niepieniężnej (o 30,9%).

W województwie podkarpackim w 2017 r., w ramach rządowego programu Rodzina 500+, świadczenia wychowawcze otrzymywało miesięcznie 147 tys. rodzin. Wielodzietne rodziny (z trójką lub więcej dzieci) dodatkowe wsparcie mogły uzyskać w ramach Karty Dużej Rodziny. Z tego programu w 2017 r. skorzystało ponad 31 tys. podkarpackich rodzin.

W województwie podkarpackim obserwowany był spadek liczby studentów. Na przestrzeni lat 2013-2017 liczba studentów szkół wyższych zmniejszyła się o 21,0%. Zwiększył się natomiast odsetek cudzoziemców studiujących na terenie województwa podkarpackiego (z 3,2% w 2013 r. do 5,5% w 2017 r.). Wśród mieszkańców województwa rośnie liczba osób posiadających wykształcenie wyższe. W latach 2013-2017 pod względem przyrostu liczby takich osób Podkarpacie zajmowało 6. miejsce w kraju z przyrostem równym 18,7%.

Rozwija się sieć wodociągowa i kanalizacyjna, z której korzysta coraz więcej mieszkańców województwa podkarpackiego. W 2017 r. z sieci wodociągowej korzystało 81% ogółu ludności (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 4,3 p.proc.), a 69,8% ogółu ludności województwa korzystało z sieci kanalizacyjnej (więcej o 7,2 p.proc. niż pięć lat temu).

W okresie 2013-2017, liczba mieszkań przypadających na 1000 ludności województwa podkarpackiego stale rosła. W 2013 r. wynosiła 297, w 2017 r. – 312. Pomimo wzrostu, Podkarpacie znajdowało się na ostatnim miejscu w Polsce pod tym względem. Średnia wielkość mieszkania zwiększyła się o 1,2 m².

W badanym okresie na Podkarpaciu poprawiły się wskaźniki wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne. W porównaniu z 2013 r. zwiększył się udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie (do 77,9%), łazienkę (do 89,6%), ustęp spłukiwany (do 91,7%), wodociąg (do 94,6%) i gaz sieciowy (do 73,5%).

Wyposażenie gospodarstw domowych województwa podkarpackiego w przedmioty trwałego użytkowania uległo poprawie. W przypadku większości dóbr, tempo poprawy było wyższe niż przeciętnie w kraju. Udział gospodarstw posiadających poszczególne przedmioty trwałego użytkowania w ogólnej liczbie gospodarstw na Podkarpaciu był również wyższy od przeciętnej krajowej w większości przypadków.

Pomimo zmniejszającej się liczby zarejestrowanych czytelników bibliotek publicznych i spadku wypożyczeń księgozbioru, pod względem poziomu czytelnictwa województwo podkarpackie utrzymuje stosunkowo wysoką pozycję w kraju. W przypadku księgozbioru w przeliczeniu na 1000 ludności województwa był to drugi wynik w kraju. Pod względem nasycenia placówkami bibliotecznymi województwo podkarpackie zajmowało 4. lokatę, wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika lokuje województwo na 6. miejscu, a odnoszący się do liczby czytelników na 1000 ludności – na miejscu 8.

W kinach stałych zwiększyła się zarówno liczba seansów, jak i widzów. Odnotowano natomiast spadek widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych. Na terenie Podkarpacia w 2017 r. działało 370 instytucji kultury (centrów, domów i ośrodków kultury, klubów oraz świetlic), co stanowiło 8,7% takich instytucji kultury w kraju.

Zwiększyła się liczba turystów korzystających z obiektów noclegowych, jak i udzielonych noclegów, większe było również zainteresowanie ze strony turystów zagranicznych. Jednak wykorzystanie bazy noclegowej turystyki w województwie podkarpackim było mniejsze od możliwości w tym zakresie. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych był niższy od przeciętnego w kraju, chociaż jego wartość wzrastała. Ruch turystyczny charakteryzował się znaczną sezonowością, turyści częściej korzystali z noclegów w lipcu, sierpniu i w czerwcu, a rzadziej w miesiącach zimowych. Nieco krótszy był czas pobytu turystów liczony liczbą udzielonych noclegów na 1 turystę.

Podkarpacie cechuje się dużą różnorodnością biologiczną. Powierzchnia obszarów cennych przyrodniczo objętych ochroną oraz lasów zwiększyła się. Wysoki udział w powierzchni województwa obszarów Natura 2000 świadczy o unikatowym potencjale środowiskowym województwa. Zmniejszyła się emisja zanieczyszczeń powietrza (pyłów i gazów) z zakładów przemysłowych. Zwiększył się odsetek ludności korzystających z oczyszczalni ścieków. Pod względem zebranych odpadów komunalnych przypadającego na 1 mieszkańca, województwo podkarpackie plasowało się na 14. miejscu w kraju. Wzrosły nakłady poniesione na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Najwięcej nakładów na ochronę środowiska przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód oraz gospodarkę odpadami (łącznie ponad 70% wszystkich nakładów). W nakładach na gospodarkę wodną najwięcej środków (ponad 50%) wydatkowano na inwestycje dotyczące ujęcia i doprowadzenia wody.

Executive summary

In 2013-2017, there was a slight increase in the number of population in Podkarpackie Voivodship. During this period, a positive natural increase was recorded. The percentage of pre-working and working age population decreased, and the percentage of post-working age population increased. Both in Podkarpackie and in Poland the number of marriages was gradually increasing. The median age of both women and men getting married moved upwards by 0.7 years. The average number of children per woman was systematically growing, although it was still significantly lower than the replacement rate amounting to 2.1, necessary to stabilize the population. The population of Podkarpackie Voivodship, as well as of the country, was aging systematically. This phenomenon applies to both men and women as well as residents of both urban and rural areas.

In the analysed period, the situation on the labour market improved in Podkarpackie Voivodship. According to the results obtained on the basis of the Labour Force Survey (LFS) in 2017, in relation to 2013, in Podkarpackie Voivodship an increase in both the economic activity rate (by 0.3 percentage point) and the employment rate was observed (by 3.7 pp.). The unemployment rate decreased (by 5.9 pp.). The burden of unemployed persons on working persons decreased (from 1079 to 932). There was a decrease in the share of the unemployed persons in economically active persons (from 14.3% to 8.4%), in favour of the employed, where there was an increase (from 85.7% to 91.6%).

In the analyzed period, the situation on the labour market improved in Podkarpackie Voivodship. There was a trend of increasing the number of employed persons, with a simultaneous systematic decrease in the number of registered unemployed persons and a decrease in the registered unemployment rate.

Over the years 2013-2017, the average number of people working in the household remained at a similar level. The average monthly disposable income per capita in households increased by 25.7% in the years 2013-2017, while the average expenditure was higher than in 2013 by 7.7%.

In relation to 2013, the number of doctors and nurses and midwives who had the right to practice increased. In 2017, the average rate of use of beds in total in Podkarpackie Voivodship decreased compared to 2013 from 248 to 241 days. In Podkarpackie Voivodship, the number of midwives working with a patient per 10,000 population was the highest in Poland. In the analysed years, the number of people treated in hospitals increased. A higher number of medical and dental advice was registered.

In-patient social assistance was developing. The number of residential care facilities and places in these facilities increased. However, every year the number of people awaiting placement in social welfare homes and establishments was increasing. In the years 2013-2017, environmental monetary assistance was granted to a smaller number of people (by 24.5%). Also, the number of non-cash benefits was lower (30.9%).

In Podkarpackie Voivodship in 2017, as part of the governmental Family 500+ program, childcare benefits were received monthly by 147 thousand families. Large families (with three or more children) were able to receive additional support under the Large Family Card. In 2017, over 31 thousand families of Podkarpackie benefited from this program.

In Podkarpackie Voivodship, a drop in the number of students was observed. In 2013-2017, the number of university students was lower by 21.0%. On the other hand, the percentage of foreigners studying in Podkarpackie Voivodship increased (from 3.2% in 2013 to 5.5% in 2017). Among the inhabitants of the voivodship, the number of people with higher education was growing. In the years 2013-2017, in terms of the increase in the number of such people, Podkarpackie was ranked 6th in the country, with an increase equal to 18.7%.

The water supply and sewage network, used by more and more residents of the Podkarpackie Voivodship, was developing. In 2017, 81% of the total population used the water supply network (increase of 4.3 percentage points compared to 2013), and 69.8% of the total population of the voivodship used the sewage network (more by 7.2 percentage points than five years ago).

In the period 2013-2017, the number of dwellings per 1,000 population of Podkarpackie Voivodship was constantly growing. In 2013, it was 297, in 2017 - 312. Despite the growth, Podkarpackie was ranked last in Poland in this respect. The average size of a dwelling increased by 1.2 m².

In the analysed period in Podkarpackie, the indicators of dwellings equipped in basic sanitary and technical installations improved. In comparison with 2013, an increase was observed in the share of dwellings equipped with central heating (to 77.9%), bathroom (to 89.6%), washing-out section (to 91.7%), water supply (to 94.6%) and network gas (to 73.5%).

The equipment of households in durable goods improved. In the case of most goods, the pace of improvement was higher than the national average. The share of households with individual durable goods in the total number of households in Podkarpackie was also higher than the national average in most cases.

Despite the decreasing number of registered borrowers of public libraries and the decline in book collections loans, Podkarpackie Voivodship maintained a relatively high position in the country, in terms of the level of readership. In the case of the book collection per 1,000 population of the voivodship it was the second result in the country. In terms of saturation with library institutions, Podkarpackie Voivodship was ranked 4th, in terms of the book collection loans per one readers it was ranked 6th, and in terms of the number of readers per 1000 population – it was ranked 8th.

In fixed cinemas, both the number of screenings and viewers increased. However, there was a decrease in viewers and listeners in theatres and music institutions. In Podkarpackie, in 2017 there were 370 cultural institutions (centres, houses and cultural centres, clubs and day-care centres), which constituted 8.7% of such cultural institutions in the country.

The number of tourists using accommodation facilities as well as overnight stays increased, and the interest from foreign tourists was also greater. However, the occupancy of tourist accommodation in Podkarpackie Voivodship was lower than the possibilities in this area. The occupancy rate of bed places was lower than the average in the country, although its value was increasing. Tourist traffic was characterized by considerable seasonality, tourists more often used accommodation in July, August and June, and less frequently in the winter months. The duration of tourists' stay counted as the number of overnight stays per tourist was slightly shorter.

Podkarpackie is characterized by a large biodiversity. The area of valuable natural areas covered by protection and forests increased. The high share of Natura 2000 areas in the voivodship area reflects the unique environmental potential of the voivodship. The emission of air pollutants (dusts and gases) from industrial plants decreased. The percentage of people using sewage treatment plants increased. In terms of municipal waste collected per one inhabitant, Podkarpackie Voivodship was ranked 14th in the country. The expenditure incurred for environmental protection and water management increased. The largest amount of expenditure on environmental protection was allocated to wastewater management and water protection as well as waste management (altogether over 70% of all expenditures). In expenditures on water management, the largest amount of funds (over 50%) was spent on investments regarding water intake and supply.

Rozdział 1

Chapter 1

Charakterystyka sytuacji demograficznej województwa podkarpackiego

Characteristics of demographic situation of Podkarpackie Voivodship

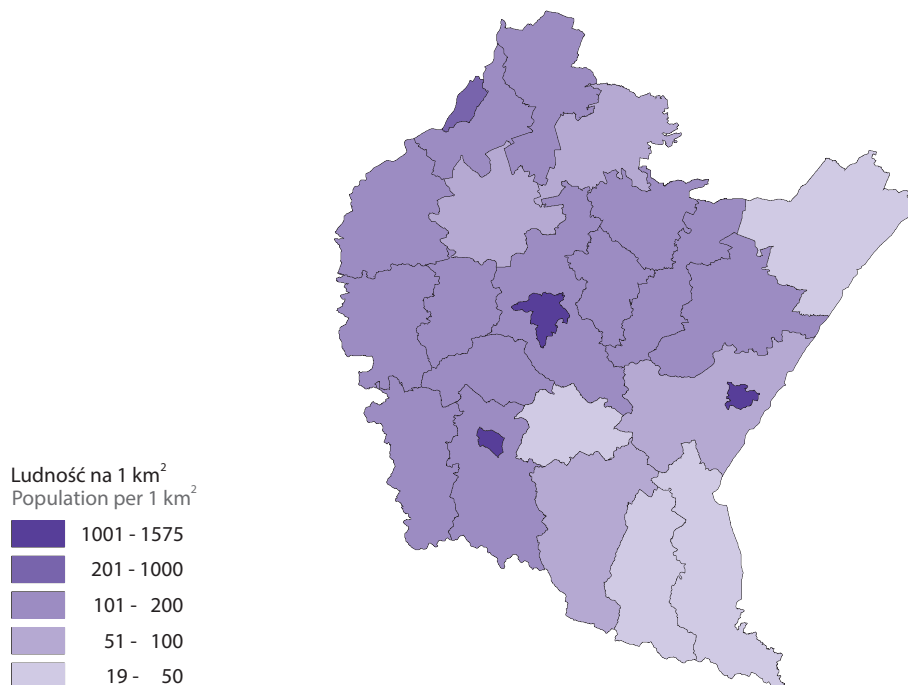
1.1. Rozmieszczenie i ruch naturalny ludności

1.1. Distribution and vital statistics of population

Bilanse ludności sporządzane są dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przy uwzględnieniu zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych.

W końcu 2017 r. liczba ludności województwa podkarpackiego wyniosła 2 mln 129 tys., co odpowiadało 5,5% populacji kraju, z tego 876,2 tys. ludności mieszkało w miastach i 1252,9 tys. na wsi. W 2017 r. ludność miast stanowiła 41,2% ogółu ludności i był to najniższy wskaźnik urbanizacji wśród województw (w kraju udział ludności miejskiej wyniósł 60,1%).

Mapa 1. Gęstość zaludnienia według powiatów w 2017 r.
Map 1. Population density by powiats in 2017

Średnia gęstość zaludnienia województwa w 2017 r. wyniosła 119 osób na 1 km² (w Polsce – 123). Wskaźnik ten wykazywał znaczne zróżnicowanie przestrzenne – od najwyższego w Rzeszowie oraz

w Przemyślu – odpowiednio: 1575 i 1339 osób/km², do najniższego w powiatach bieszczadzkim i leskim – odpowiednio: 19 i 32 osoby/km². W miastach województwa na 1 km² przypadało średnio 730 osób, natomiast na wsi 75 osób.

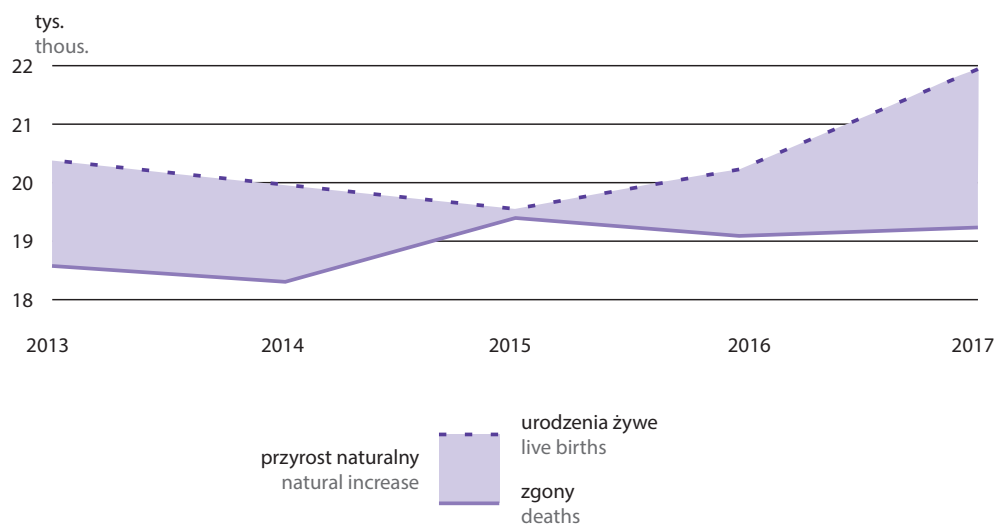
Spośród analizowanych lat 2013-2017 województwo podkarpackie jedynie w 2017 r. cechował dodatni przyrost rzeczywisty (1482). Tu przyrost naturalny ludności był na tyle wysoki, że ujemne saldo migracji stałych nie spowodowało ubytku rzeczywistego ludności.

W 2017 r. dodatnim przyrostem rzeczywistym oprócz województwa podkarpackiego wyróżniało się jedynie 4 województwa: mazowieckie (18719), małopolskie (9120), pomorskie (8640) i wielkopolskie (7585).

Przyrost naturalny to różnica między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów w danym okresie.

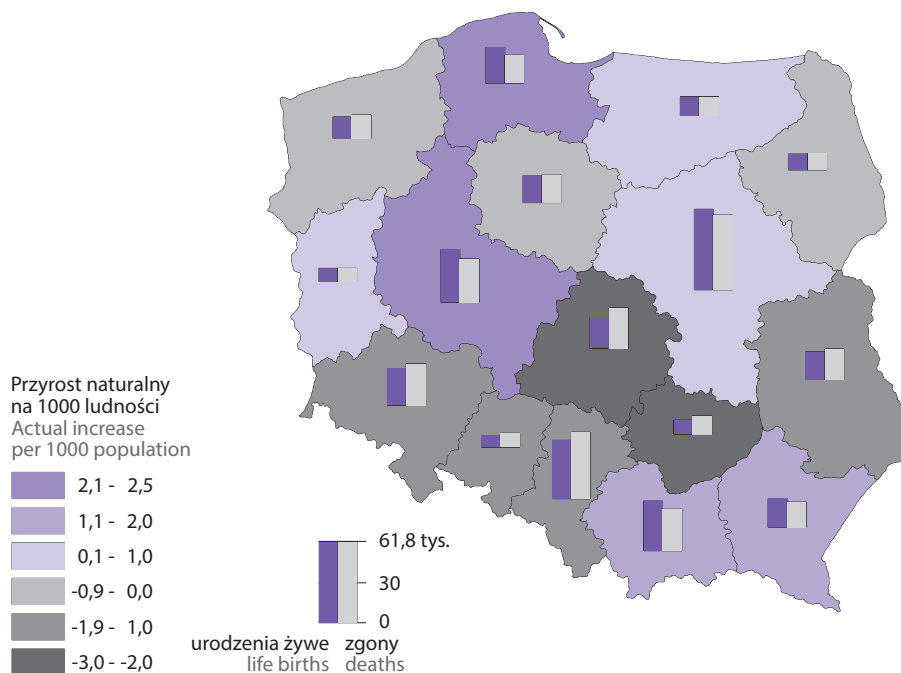
Od lat ludność Podkarpacia cechuje wyższy niż przeciętnie w kraju poziom przyrostu naturalnego. W latach 2013-2017 Podkarpacie było jednym z pięciu województw, w których notowano dodatni przyrost naturalny, co oznacza, że przez wszystkie analizowane lata liczba zgonów była mniejsza od liczby urodzeń.

Wykres 1. Ruch naturalny ludności
Chart 1. Vital statistics

W 2017 r. województwo podkarpackie zajęło 4. miejsce w kraju pod względem przyrostu naturalnego na 1000 ludności, który wynosił 1,2 (w kraju -0,02). Wyższy przyrost na 1000 ludności odnotowano jedynie w województwie pomorskim (2,5), wielkopolskim (2,1) i małopolskim (1,9). Najmniejszy przyrost natomiast wystąpił w województwie łódzkim (-3,0). Najwyższy przyrost naturalny na 1000 ludności w 2017 r. w województwie podkarpackim zanotowano w Rzeszowie (4,2) i powiecie ropczycko-sędziszowskim (3,6), najniższy zaś w Przemyślu (-1,4).

Mapa 2. Ruch naturalny ludności według województw w 2017 r.
 Map 2. Vital statistics by voivodships in 2017

1.2. Migracje

1.2. Migration

Dane o migracjach wewnętrznych ludności opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniach osób na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie.

Drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem mającym istotny wpływ na stan zaludnienia są migracje ludności. W 2017 r. w województwie podkarpackim – podobnie jak w latach poprzednich – odpływ ludności (wymeldowania z pobytu stałego) przewyższał napływ ludności (zameldowania na pobyt stały). Wielkość i kierunek migracji oraz ich natężenie najczęściej determinowane są przez stopień rozwoju gospodarczego i ekonomiczną sytuację regionu. W 2017 r. odpływ ludności na pobyt stały wyniósł 22,4 tys. (w 2013 r. – 22,8 tys.), natomiast napływ – 20,7 tys. osób (w 2013 r. – 19,7 tys.). Wartość ujemnego salda migracji stałej zmniejszyła się z minus 3102 w 2013 r. do minus 1777 w 2017 r. Główny udział w ujemnym saldzie migracji na Podkarpaciu w 2017 r. mieli mieszkańcy miast (minus 1609), natomiast saldo migracji dla wsi było mniejsze (minus 168). Częściej na zmianę stałego pobytu decydowały się kobiety (52,8% ogółu wymeldowań).

W przeliczeniu na 1000 ludności współczynnik salda migracji w 2017 r. osiągnął wartość minus 0,8‰ i był o 0,6 p. promilowego większy w porównaniu z 2013 rokiem, co plasowało województwo podkarpackie na 9. miejscu w rankingu województw (dla całego kraju wynosił on 0,0‰). Dodatnią wartość tego współczynnika w 2017 r. zanotowano tylko w pięciu województwach (największą w województwie mazowieckim – 2,5‰). Z analizy zmian poziomu tego wskaźnika w przekroju powiatowym województwa podkarpackiego wynika, iż w 2017 r. dodatni wskaźnik salda migracji odnotowano w Rzeszowie – 5,4‰,

oraz w powiatach rzeszowskim – 5,5‰ i łańcuckim – 0,5‰. Najgorzej sytuacja przedstawiała się w powiecie bieszczadzkim (minus 5,1‰) i w Przemyślu (minus 4,2‰).

W 2017 r. na terenie województwa podkarpackiego (biorąc pod uwagę migrację wewnętrzną) zameldowano na pobyt stały 19,7 tys. osób – o 3,3% więcej niż w 2013 r. W tym samym czasie liczba wymeldowań z pobytu stałego wyniosła 21,8 tys. osób – o 2,3% więcej niż w 2013 r.

Zarówno największy napływ, jak i odpływ w ramach migracji wewnętrznych w 2017 r. zanotowano w Rzeszowie i powiecie rzeszowskim (odpowiednio: 3048 i 2107 dla Rzeszowa oraz 2640 i 1748 dla powiatu rzeszowskiego). W trzech powiatach województwa podkarpackiego odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych – Rzeszów (941), powiat rzeszowski (892) i powiat łańcucki (10). Największym ujemnym saldem charakteryzowały się powiaty jarosławski (minus 328) oraz jasielski (minus 301).

Z analizy danych dotyczących migracji wewnętrznych na pobyt stały według województw (ruch międzywojewódzki) wynika, że zarówno w 2013 r., jak i w 2017 r. największy napływ ludności do województwa podkarpackiego następował z województw ościennych – małopolskiego i lubelskiego (w 2017 r. odpowiednio: 880 i 685 osób). Najmniej osób zdecydowało się przenieść na stałe na Podkarpacie z województwa lubuskiego (2017 r. – 39 osób). Największy odpływ mieszkańców województwa podkarpackiego obserwowany był do województwa małopolskiego i mazowieckiego (w 2017 r. odpowiednio: 2218 i 1076). Najmniej osób z Podkarpacia osiedliło się na stałe w województwie lubuskim i podlaskim (po 46 osób).

Na przestrzeni lat 2013-2017 największy napływ osób migrujących zaobserwowano z miast na tereny wiejskie. W 2017 r. zanotowano 6108 takich przypadków, co stanowiło 31,0% ogółu napływu w migracjach wewnętrznych. W stosunku do 2013 r. oznacza to spadek o 3,1 p.proc. W kierunku przeciwnym (napływ ze wsi do miast) w 2017 r. stwierdzono w 5421 przypadkach (o 736 więcej niż w 2013 r.).

W latach 2013-2017 na Podkarpaciu zdecydowaną większość stanowiły migracje ludności wewnątrz województwa. W 2017 r. zanotowano 16241 tego typu przypadków (o 407 więcej w porównaniu z 2013 r.). Największe napływy ludności na pobyt stały w obrębie województwa odnotowano w Rzeszowie – 2406, powiecie rzeszowskim – 2394 oraz powiecie jarosławskim – 916. Również w tych powiatach obserwowane były największe ilościowe odpływy ludności z pobytu stałego – w Rzeszowie (1607), powiecie rzeszowskim (1526) i w powiecie jarosławskim (1098). Najmniej ludności zameldowano na pobyt stały w Tarnobrzegu (131), tu też najmniej było wymeldowań – 194.

Analiza struktury wieku osób migrujących wewnątrz województwa w 2017 r. wskazuje, iż najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25-29 lat (16,3% ogółu migrujących).

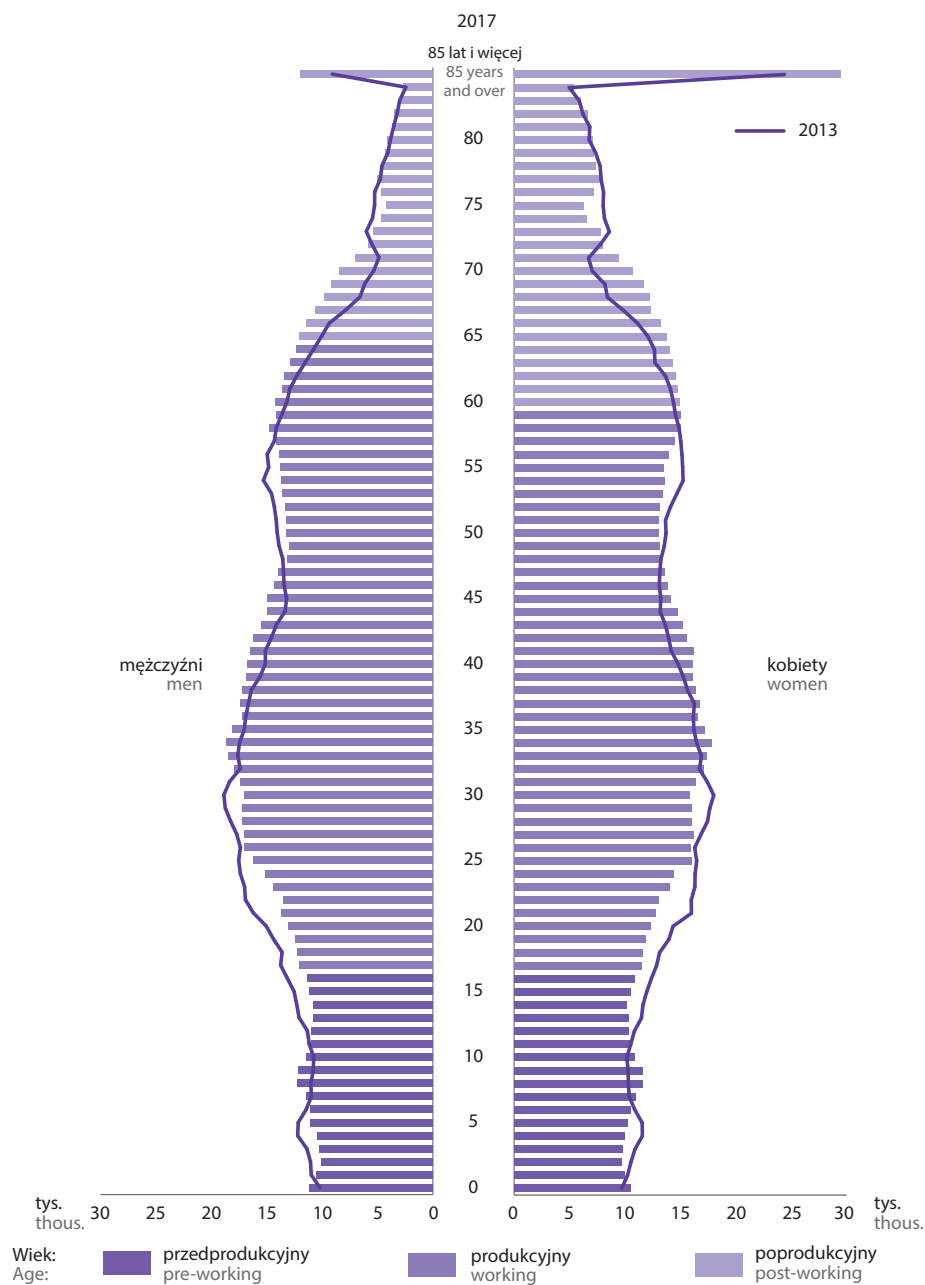
1.3. Struktura ludności

1.3. Structure of population

Struktura ludności według płci od kilku lat nie uległa istotnym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważały kobiety, które stanowiły 51,0% ludności województwa. W latach 2013-2017 współczynnik feminizacji wynosił 104, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypadało statystycznie 104 kobiety (w kraju 107). Wśród ludności miejskiej współczynnik ten wyniósł 109 i znacznie odbiegał od współczynnika ludności wsi wynoszącego 101.

Obserwując relacje liczbowe mężczyzn i kobiet z jednoczesnym podziałem według grup wieku, wyraźnie zaznacza się przewaga liczebna kobiet po 55. roku życia. Wynika to z faktu, że kobiety żyją dłużej niż mężczyźni. Pomimo że wśród liczby noworodków przeważają chłopcy, to w ogólnej strukturze ludności przewagę liczebną mają kobiety.

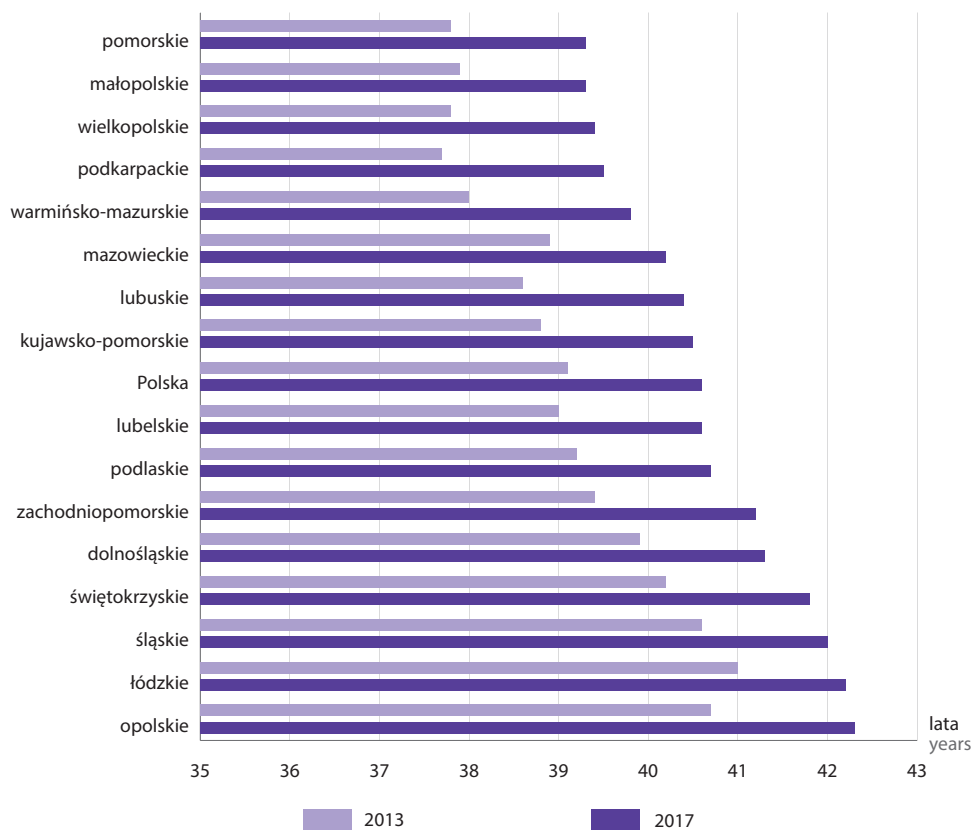
Wykres 2. Ludność według płci i wieku
 Chart 2. Population by sex and age

Mediana (wiek środkowy ludności) - wskazuje, w jakim wieku jest statystyczny mieszkaniec określonego terytorium. Parametr dzieli badaną populację na połowę i wskazuje wiek, który połowa tej populacji już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Wykres 3. Mediana wieku ludności według województw

Chart 3. Median age of population by voivodships

Ludność województwa podkarpackiego starzeje się. Wiek środkowy (mediana) mieszkańców województwa podkarpackiego z roku na rok jest coraz wyższy. W 2017 r. mediana wieku wyniosła 39,5 lat (w kraju 40,6 lat), co oznacza, że połowa ludności przekroczyła ten wiek (w roku 2013 mediana wyniosła 37,7 lat). Mediana dla kobiet wyniosła 41,0 lat, a dla mężczyzn 38,1 lat (w 2013 r. odpowiednio 39,3 i 36,3 lat). Mieszkańcy miast byli średnio o 2,4 lata starsi od mieszkańców wsi.

Spośród ludności województwa podkarpackiego najmłodszy okazał się mieszkańcy powiatu ropczycko-sędziszowskiego z medianą 37,9 lat, najstarsi natomiast zamieszkiwali Tarnobrzeg 43,5 lat.

Ludność Podkarpacia wciąż jest nieco młodsza niż przeciętnie w kraju – o 1,1 roku. W 2017 r. w rankingu województw plasowała się na 4. miejscu, będąc tym samym jedną z młodszych populacji. Województwo pomorskie było najmłodsze w kraju z medianą 39,3 lat, najstarsze zaś było województwo opolskie z medianą 42,3 lata.

W latach 2013-2017 następowało zmniejszanie się udziału dzieci i młodzieży (0-17 lat) w ogólnej liczbie ludności województwa, przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej). Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym obniżył się z 19,1% w 2013 r. do 18,3% w 2017 r. (w Polsce z 18,2% do 18,0%) – głównie z powodu malejącej liczby urodzeń. Zmniejszył się również udział ludności w wieku produkcyjnym – z 63,7% do 62,4% (w kraju – z 63,4% do 61,2%). Jednocześnie wzrósł udział osób w wieku poprodukcyjnym – z 17,2% w 2013 r. do 19,3% w 2017 r. (w kraju – z 18,4% do 20,8%). W 2017 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat) przypadało 60 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). W województwie odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym jest wyższy niż przeciętnie w kraju, a w wieku poprodukcyjnym – niższy niż w kraju.

1.4. Urodzenia

1.4. Births

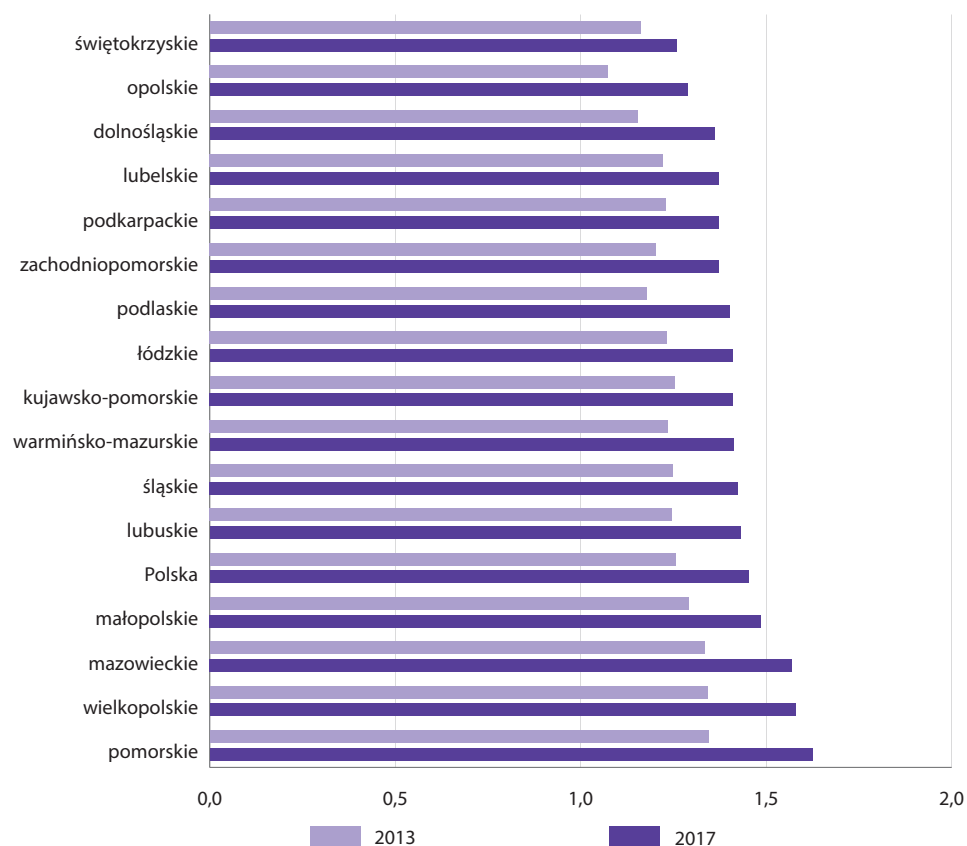
W roku 2017 w województwie podkarpackim zanotowano 20,4 tys. urodzeń żywych, tj. o 7,6% więcej niż w 2013 r. Współczynnik urodzeń (czyli liczba urodzeń na 1000 ludności) w 2017 r. wyniósł 10,3‰ i był o 0,2 p. promilowego mniejszy niż w Polsce.

Zwiększająca się liczba urodzeń dotyczy zarówno rodzin zamieszkałych w miastach, jak i rodzin wiejskich, ale natężenie urodzeń na wsi jest w dalszym ciągu wyższe niż w mieście. W miastach województwa podkarpackiego na 1000 ludności przypadało ok. 10 urodzeń żywych, natomiast na wsi – 11.

Od lat poziom reprodukcji ludności nie zapewnia prostej zastępowalności pokoleń, tj. kiedy na jedną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2,10 – 2,15 urodzeń dzieci.

Współczynnik dzietności oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat), przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

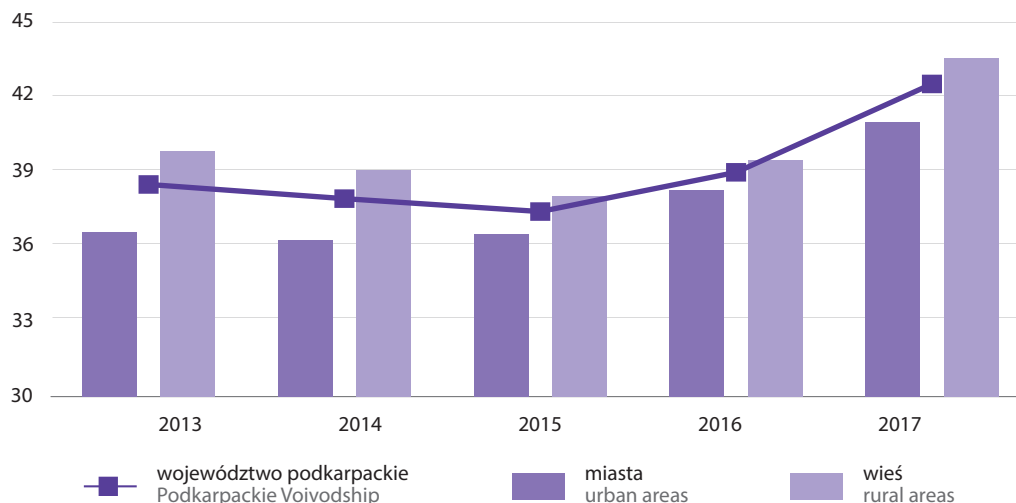
Wykres 4. Współczynnik dzietności według województw
Chart 4. Total fertility rate by voivodships

W analizowanych latach ogólny współczynnik dzietności wzrósł z 1,23 w 2013 r. do 1,37 w 2017 r. Współczynnik dla kraju również wzrósł z 1,26 do 1,45. Najbardziej korzystnymi współczynnikami dzietności w województwie podkarpackim w 2017 r. charakteryzowały się powiaty: ropczycko-sędziszowski (1,58) i łańcucki (1,57). Najgorzej wypadł powiat bieszczadzki ze wskaźnikiem dzietności wynoszącym 1,12.

Płodność kobiet mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat).

Wykres 5. Współczynnik płodności
Chart 5. General fertility rate

Współczynnik płodności, określany liczbą urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat) w 2017 r. wyniósł 42,35‰ i był wyższy od notowanego w 2013 r. o 3,97 p. promilowego. W kraju współczynnik płodności był wyższy i wyniósł 44,19‰ (tj. o 4,67 p. promilowego więcej w odniesieniu do 2013 r.). W 2017 r. najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie łańcuckim (48,96‰), natomiast najniższą w Tarnobrzegu (33,06‰). Wyższa płodność występuje u kobiet mieszkających na wsi, gdzie na 1000 kobiet przypadało 43 dzieci, przy 41 w miastach (w Polsce odpowiednio – 45 i 44).

Najwyższą płodnością cechowały się kobiety w wieku 25-29 lat, w której to grupie wiekowej w 2017 r. wskaźnik płodności osiągnął poziom 96,54‰, a matki z tego przedziału wieku urodziły 7,8 tys. dzieci, co stanowiło 35,4% ogółu urodzeń. Najwyższy w tej grupie wiekowej współczynnik płodności odnotowano w powiecie ropczycko-sędziszowskim (119,36‰), najniższy natomiast w Tarnobrzegu (78,39‰).

Średni wiek kobiet to wiek matek w momencie urodzenia kolejnego dziecka, który połowa matek już przekroczyła, a którego połowa jeszcze nie osiągnęła.

Średni wiek kobiet w 2017 r. wyniósł 29,9 lat, a rodzących po raz pierwszy – 27,5 lat. W roku 2013 wiek ten był niższy i wynosił odpowiednio: 29,1 i 26,7 lat. Na wsi mediana wieku matek rodzących wynosiła 29,4 lat, a w mieście 30,7 lat.

W grupie kobiet z wykształceniem wyższym średni wiek matek w momencie urodzenia dziecka kształtował się w 2017 r. na poziomie 30,9 lat (w 2013 r. 29,9 lat), natomiast w przypadku matek z wykształceniem podstawowym 28,4 lat (w 2013 r. 30,7 lat).

Kobiety z wykształceniem wyższym pierwsze dziecko rodziły w wieku 28,8 lat (w 2013 r. 28,3 lat), a kobiety z wykształceniem podstawowym o 9 lat wcześniej, tj. w wieku 19,8 lat (w 2013 r. 22,8 lat).

Współczynnik dynamiki demograficznej to liczba urodzeń żywych w danym okresie przypadająca na 1 zgon.

Na przestrzeni analizowanych lat zwiększyła się liczba urodzeń, nieznacznie wzrosła również liczba zgonów. Pomimo tego wartość współczynnika dynamiki demograficznej pozostała na poziomie z 2013 r. i wyniosła 1,1.

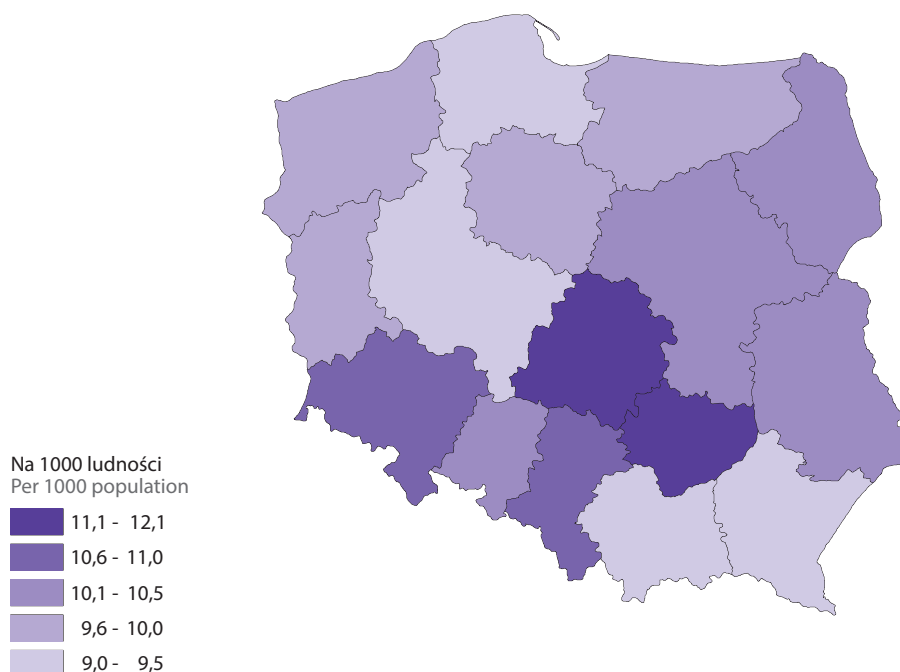
1.5. Zgony

1.5. Deaths

W 2017 r. zmarło 19,3 tys. osób, czyli o 3,9% więcej w porównaniu z rokiem 2013 i o 1,2% więcej niż rok wcześniej.

W 2017 r. zmarło 10,0 tys. mężczyzn, co stanowiło 51,9% wszystkich zgonów w województwie. Na terenach wiejskich województwa odsetek zgonów mężczyzn był wyższy niż w miastach i wynosił 52,0% wobec 51,7% w miastach.

Mapa 3. Zgony według województw
Map 3. Deaths by voivodships

W analizowanym okresie współczynnik umieralności w województwie podkarpackim był niższy niż w Polsce. W 2017 r. wyniósł on 9,1‰ (co oznacza, że na 1000 ludności przypadało 9,1 zgonów), podczas gdy w 2013 r. – 8,7‰. W Polsce w 2017 r. przypadało 10,5, a w 2013 r. 10,1 zgonów na 1000 ludności. Liczba zgonów przypadająca na 1000 mieszkańców w roku 2017 zarówno w miastach, jak i na wsi wyniosła 9. W roku 2017 zarejestrowano 72 zgony niemowląt, tzn. dzieci poniżej 1 roku życia, w porównaniu z 2013 r. było to o 21,7% mniej (w Polsce – nastąpił spadek o 4,8%). Obniżył się wskaźnik określający śmiertelność niemowląt. Na 1000 urodzeń żywych w 2017 r. przypadało 3,3 zgony niemowląt (w kraju 4,0), podczas gdy w 2013 r. – 4,5 (w kraju – 4,6).

Natężenie zgonów niemowląt jest zróżnicowane w zależności od płci. Niemowlęta płci męskiej umierają częściej niż niemowlęta płci żeńskiej, np. w 2013 r. współczynnik zgonów chłopców był wyższy od współczynnika zgonów dziewczynek o 0,4 p. promilowego, a w 2017 r. różnica ta wyniosła 1,1 p. promilowego. Z ogólnej liczby zmarłych niemowląt ponad połowa dzieci umierała w okresie pierwszego tygodnia, a kolejne 20% – przed ukończeniem pierwszego miesiąca życia.

Najczęściej notowanymi przyczynami zgonów w województwie podkarpackim w 2016 r. były choroby układu krążenia które stanowiły 46,7% ogólnej liczby zgonów w województwie i w stosunku do roku 2013 zmniejszyły się o 3,9 p.proc.

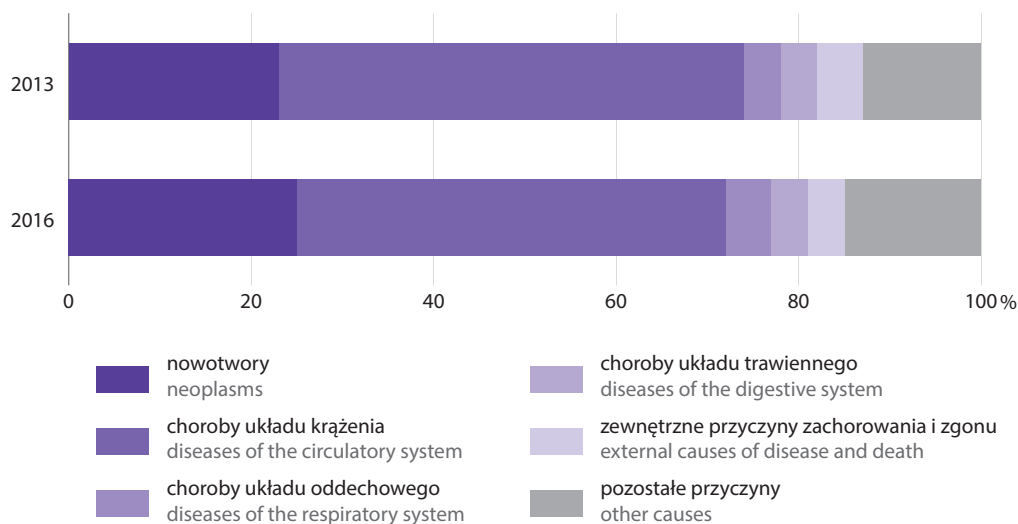
Umieralność w wyniku chorób układu krążenia była zdecydowanie wyższa wśród kobiet, w 2016 r. stanowiła ona 52,8% ogólnej liczby zgonów kobiet, natomiast wśród mężczyzn – 41,0%.

W kraju udział osób zmarłych z powodu chorób układu krążenia był niższy niż w województwie o 3,4 p.proc. Drugą co do wielkości przyczyną zgonów były choroby nowotworowe, których udział wzrósł w latach 2013-2016 o 2,7 p.proc.

Nieznacznie zmniejszył się odsetek zgonów spowodowanych przyczynami zewnętrznymi, które w 2016 r. spowodowały 4,2% wszystkich zgonów, wobec 5,4% w 2013 r.

W grupie chorób układu krążenia najczęstszymi przyczynami zgonów w 2016 r. były: miażdżyca (30,2% ogółu chorób układu krążenia), choroba niedokrwienna serca (13,6%) oraz choroby naczyń mózgowych (12,6%). Najczęstszymi nowotworami powodującymi zgon w 2016 r. były: nowotwór złośliwy oskrzeli i płuc (18,5% wszystkich zgonów z powodu nowotworów złośliwych), nowotwór złośliwy jelita grubego (6,6%) oraz nowotwór złośliwy gruczołu krokowego (6,0%). Natomiast najczęstsze zewnętrzne przyczyny zgonu to samobójstwa (27,6%), oraz wypadki komunikacyjne (20,5%).

Wykres 6. Zgony według wybranych przyczyn
Chart 6. Deaths by selected causes

Wymienione, najważniejsze przyczyny zgonów mają różne natężenie w zależności od płci i wieku. W zbiorowości osób młodych w wieku 15-24 lata zdecydowanie najczęstszymi przyczynami zgonów były przyczyny zewnętrzne – w 2016 r. ich udział w ogólnej liczbie zgonów w tej grupie wyniósł 65,7% wśród mężczyzn i 20,0% wśród kobiet. Niezależnie od płci, ich wpływ maleje wraz z wiekiem, np. wśród osób w wieku 35-44 lata udział zgonów z powodu zewnętrznych przyczyn wyniósł 32,2% dla mężczyzn i 10,2% dla kobiet.

Choroby układu krążenia wśród przyczyn zgonów zaczynają dominować u kobiet w wieku 65 lat i więcej, a u mężczyzn w wieku 45 lat i więcej.

Trzecia z najważniejszych grup przyczyn zgonów – choroby nowotworowe, w przypadku kobiet zaczyna mieć znaczący wpływ w wieku 55-64 lata (w 2016 r. – 52,8% zgonów w tej grupie wiekowej). W populacji mężczyzn natężenie zgonów z powodu chorób nowotworowych nasila się w grupie 55-64 lata i grupie 65-74 (w 2016 r. odpowiednio – 31,5%, 39,2% zgonów w tej grupie wiekowej).

Przyczyną 58,2% zgonów niemowląt w 2016 r. były choroby i stany okresu okołoporodowego, tzn. powstające w czasie trwania ciąży matki i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka, a 37,4% wady rozwojowe wrodzone.

1.6. Trwanie życia

1.6. Life expectancy

Przeciętne trwanie życia wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku 0 lat, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Następuje wydłużanie się trwania życia ludności. Przewiduje się, że przy niezmiennych warunkach wymiarowania populacji, urodzeni w 2017 r. chłopcy w województwie podkarpackim osiągną średnio wiek 75,6 lat, a w Polsce – 74,0 lat (w 2013 r. było to odpowiednio 74,8 i 73,1 lat). Dziewczynki natomiast osiągną średnio wiek 83,1 lat, a w kraju – 81,8 lat (w 2013 r. było to odpowiednio 82,4 i 81,1 lat). Na terenach większych województwa kobiety żyją dłużej o 8,2 lat niż mężczyźni, natomiast w miastach o 6,5 lat.

Tablica 1. Przeciętne trwanie życia według województw
Table 1. Life expectancy by voivodships

Wyszczególnienie Specification	Chłopcy Males		Dziewczynki Females	
	2013	2017	2013	2017
Polska	73,1	74,0	81,1	81,8
dolnośląskie	72,5	73,5	80,9	81,1
kujawsko-pomorskie	72,9	74,0	80,5	81,0
lubelskie	72,7	73,6	81,6	82,2
lubuskie	72,2	73,4	80,1	81,2
łódzkie	70,7	71,9	80,1	80,8
małopolskie	74,8	75,4	82,0	82,6
mazowieckie	73,4	74,0	81,6	82,1
opolskie	73,5	74,1	80,9	81,6
podkarpackie	74,8	75,6	82,4	83,1
podlaskie	73,2	74,2	82,3	82,9
pomorskie	74,1	74,8	81,2	81,7
śląskie	72,4	73,4	80,1	80,8
świętokrzyskie	72,8	73,8	81,5	82,2
warmińsko-mazurskie	71,9	73,0	80,8	81,4
wielkopolskie	73,5	74,1	80,6	81,6
zachodniopomorskie	72,7	73,7	80,5	81,2

Poza przyczynami medycznymi, postęp w wydłużaniu się przeciętnego trwania życia należy przypisać pozytywnym zmianom w zachowaniach prozdrowotnych ludności. Szczególnie dotyczy to badań profilaktycznych wśród kobiet. Badania stanu zdrowia ludności przeprowadzone przez GUS w 2009 r. i 2014 r. wykazały, że odsetek kobiet w wieku 15 lat i więcej wykonujących badania cytologiczne zwiększył się z 69,6% w 2009 r. do 77,1% w 2014 r., a objętych badaniami mammograficznymi odpowiednio z 37,3% do 43,2%.

W województwie podkarpackim notowany był niższy odsetek osób palących tytoń oraz niższy pijących alkohol niż w Polsce. W 2014 r. w województwie podkarpackim codziennie paliło papierosy 10,0% kobiet w wieku 15 lat i więcej oraz 23,1% mężczyzn, podczas gdy w kraju odpowiednio 17,2% i 28,8%. Po alkohol sięgało 57,6% dorosłych mieszkanek Podkarpacia i 80,8% mężczyzn (w kraju – 63,2% i 82,9%).

W porównaniu z danymi dla kraju, wśród mieszkańców województwa rzadziej występuje nadwaga lub otyłość, w 2014 r. udział kobiet z nadwagą lub otyłością w województwie podkarpackim stanowił 41,2%

ogółu kobiet w wieku 15 lat i więcej, zaś odsetek mężczyzn w tym samym wieku z nadwagą lub otyłością wyniósł 60,9% (w Polsce odpowiednio: 45,7% i 62,2%).

Mieszkańcy województwa podkarpackiego również rzadziej uskarżają się na długotrwałe problemy zdrowotne trwające co najmniej 6 miesięcy.

Wyniki wspomnianych badań, wykazały, że mieszkańcy Podkarpacia są bardziej zadowoleni ze swojego stanu zdrowia niż średnio w kraju – w 2014 r. stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry oceniło ponad 69,4% ludności, podczas gdy w kraju analogiczny wskaźnik wyniósł 67,4%.

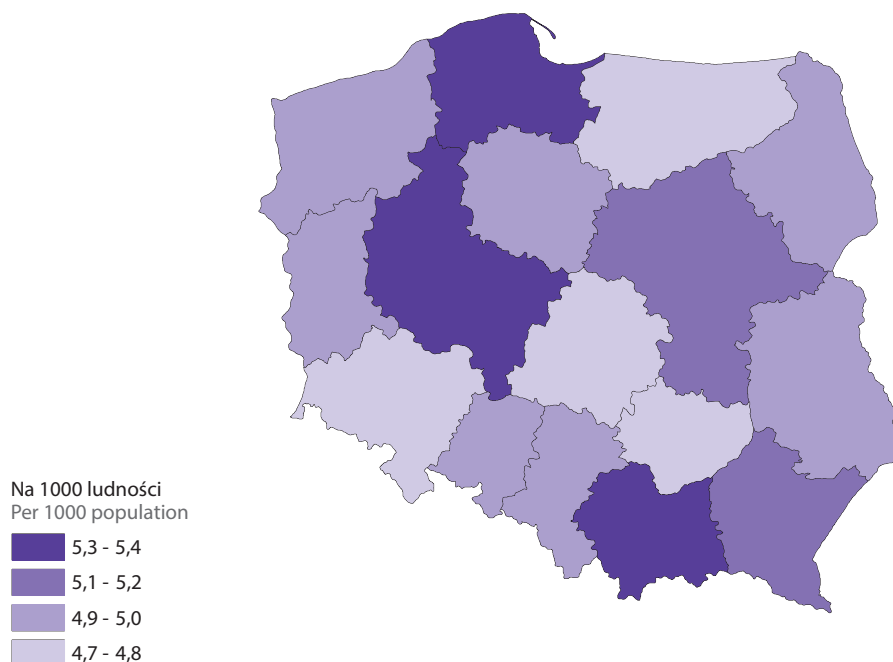
1.7. Małżeństwa

1.7. Marriages

W 2017 r. na Podkarpaciu zawarto 11,0 tys. małżeństw, co stanowiło 5,7% ogółu związków zalegalizowanych w Polsce. Oznacza to wzrost o 3,1% w stosunku do 2013 r. W analizowanym okresie więcej związków zawierano na wsi (w 2017 r. na Podkarpaciu – 60,7%, w Polsce – 40,6%), co związane jest głównie ze wskaźnikiem urbanizacji.

Spośród wszystkich zawartych związków w 2017 r. 74,1% stanowiły małżeństwa wyznaniowe (dla miast – 68,8%, dla wsi – 77,5%).

Mapa 4. Małżeństwa zawarte w 2017 r.
Map 4. Marriages contracted in 2017

W 2017 r., na każdy tysiąc ludności przypadało 5,2 małżeństw, a w 2013 r. 5,0. W 2017 r. współczynnik ten dla miast i wsi wyniósł odpowiednio 4,9‰ i 5,3‰. Analogicznie wskaźniki dla kraju wyniosły 5,0‰ dla ogółu, 4,9‰ dla miast oraz 5,1‰ dla wsi. Pod względem tego wskaźnika Podkarpacie plasowało się na 4. miejscu wśród województw. Najniższą wartość współczynnika zawieranych małżeństw na tysiąc ludności zanotowano w 2017 r. w Krośnie – 4,1‰, a najwyższy wystąpił w powiecie dębickim – 5,9‰.

W 2017 r. najliczniejszą grupą wśród kobiet wstępujących w związek małżeński była grupa z przedziału wiekowego 25-29 lat. Stanowiła ona 43,5% wszystkich kobiet. W 2013 r. odsetek kobiet z tego przedziału wiekowego wynosił 39,0% i sukcesywnie wzrastał. Wpływ na wzrost tego odsetka wieku miał przede wszystkim wzrost udziału kobiet w wieku 25-29 lat wychodzących za mąż na wsi z 35,2% w 2013 r. do 41,5% w 2017 r.

Mężczyźni podobnie jak kobiety najczęściej wstępowali w związek małżeński w wieku 25-29 lat – 46,9% ogółu mężczyzn zawierających związek małżeński.

Miernikiem charakteryzującym wiek osób decydujących się na formalny związek małżeński jest wiek środkowy (mediana). W województwie podkarpackim (zgodnie z ogólnokrajowym trendem) na przestrzeni ostatnich pięciu lat obserwuje się wzrost mediany wieku zarówno kobiet, jak i mężczyzn wstępujących w związek małżeński po 0,7 roku. W 2017 r. wiek środkowy dla nowożeńców płci męskiej wynosił 28,6 lat (29,7 dla miast i 27,9 dla wsi) i był wyższy o 0,2 roku od osiągniętego w 2016 r. Kobiety decydowały się wcześniej na zawarcie małżeństwa – mediana wieku w 2017 r. wyniosła 26,5 (27,5 dla miast i 25,8 dla wsi) i była o 0,3 roku wyższa niż w 2016 r.

Analizując wartości wieku środkowego dla nowożeńców zawierających związek małżeński po raz pierwszy (w 2017 r. 28,2 lat dla kawalerów i 26,1 dla panien) można stwierdzić, że nie odbiegają one znacznie od mediany wyznaczonej dla ogółu nowożeńców. Wynika to z faktu, iż zdecydowana większość wszystkich zawieranych związków to małżeństwa pierwsze. Podobnie jak dla ogółu, również i w tym przypadku w całym analizowanym okresie obserwowane było systematyczne, coroczne przesuwanie się wieku środkowego dla mieszkańców miast i wsi.

Najczęściej zawieranymi małżeństwami były związki kawalerów z pannami – stanowiły one 88,1% ogółu wszystkich rejestrowanych małżeństw. Drugim w kolejności w analizowanym okresie był związek kawalerów z rozwiedzioną (3,9% ogółu związków w 2017 r.).

Zdecydowaną większość zawieranych małżeństw w województwie podkarpackim w latach 2013-2017 stanowiły małżeństwa wyznaniowe (zawierane w kościołach ze skutkiem prawno-cywilnym). W 2017 r. zanotowano ich 8142, co stanowiło 74,1% ogółu małżeństw zawartych w tym roku. Wśród małżeństw wyznaniowych 99,8% zawarto w Kościele Katolickim.

Analizując poziom wykształcenia nowożeńców z Podkarpacia w 2017 r. można stwierdzić, iż najwięcej kobiet i mężczyzn wstępujących w związek małżeński legitymowało się wykształceniem wyższym (51,6% kobiet i 35,5% mężczyzn) i średnim (odpowiednio 38,3% i 43,1%). Zarówno mężczyźni, jak i kobiety z wykształceniem wyższym i średnim najchętniej wybierali partnerów z tym samym wykształceniem (odpowiednio 29,1% i 22,0% ogółu wszystkich małżeństw w 2017 r.). W miastach dominowały związki partnerów z wykształceniem wyższym – 39,3 % ogółu małżeństw w miastach, natomiast na wsi małżeństwa pomiędzy osobami z wykształceniem średnim – 24,6%.

1.8. Rozwody

1.8. Divorces

Główną przyczyną rozpadu małżeństwa w Polsce jest zgon jednego ze współmałżonków. Na przestrzeni lat 2013-2017 średnio prawie 3/4 ogółu rozwiązanych związków ustało z tej właśnie przyczyny (w 2013 r. było to 70,6%, w 2017 r. – 70,7%). Natomiast w województwie podkarpackim stanowiło to odpowiednio 77,2% oraz 75,9%.

Drugą przyczyną rozwiązania małżeństwa są rozwody. W analizowanym okresie obserwowane są wahania liczby rozwodów, największą ich liczbę na Podkarpaciu odnotowano w 2015 r. – 2646.

W 2017 r. w województwie podkarpackim orzeczono 2467 rozwodów, co stanowiło 3,8% wszystkich rozwodów zarejestrowanych w kraju. W porównaniu z 2013 r. w województwie podkarpackim orzeczono o 5,8% więcej rozwodów.

Wskaźnikiem natężenia rozwodów jest ich liczba przypadająca na 1000 mieszkańców. Od lat województwo podkarpackie należy do regionów, w których notuje się najniższe wartości tego wskaźnika. W 2017 r. jego wartość utrzymywała się na poziomie 1,2‰ (1,6‰ w miastach i 0,9‰ na wsi). Dla porównania, w kraju wskaźnik ten w 2017 r. kształtował się na poziomie 1,7‰ (miasta – 2,0‰, wieś – 1,1‰). Tak niska wartość wskaźnika natężenia rozwodów – pozytywna z punktu widzenia trwałości związków małżeńskich – w rankingu województw stawia Podkarpacie na pierwszym miejscu. W skali powiatów województwa podkarpackiego najwyższą wartość wskaźnika natężenia rozwodów zanotowano w Tarnobrzegu – 2,2‰, najniższą w powiatach: kolbuszowskim, leżajskim, brzozowskim i strzyżowskim (po 0,7‰).

Kolejnym wskaźnikiem pozwalającym analizować skalę orzekanych rozwodów jest współczynnik rozwodów w przeliczeniu na 1000 nowo zawartych małżeństw. W analizowanym okresie dla Podkarpacia największą wartość osiągnął w 2015 r. – 243,8‰. W 2017 r. na Podkarpaciu sądy orzekły 224,5 rozwody na 1000 nowo zawartych małżeństw (o 5,7 p. promilowego więcej niż w 2013 r.) i była to liczba o 114,3 p. promilowego mniejsza od notowanej w kraju. W porównaniu z innymi województwami w 2017 r. Podkarpacie osiągnęło najlepszy wynik w kraju, natomiast najgorzej przedstawiała się sytuacja w województwie dolnośląskim (427,2‰). Wśród powiatów województwa podkarpackiego najwyższą wartość tego wskaźnika zaobserwowano w Tarnobrzegu (474,9‰), natomiast najmniej małżeństw rozwiodło się w powiecie strzyżowskim (128,1‰).

Rozpatrując wiek rozwiedzionych mieszkańców Podkarpacia w momencie wniesienia powództwa można stwierdzić, iż najczęściej pozew rozwodowy w przypadku mężczyzn wnosili osoby w wieku 35-39 lat (20,9% ogółu mężczyzn rozwodzących się), a w przypadku kobiet osoby w wieku 30-34 lata (20,0% ogółu kobiet rozwodzących się).

Rozwód orzeczony w stosunku do pary małżonków wiąże się zwykle z konsekwencjami dla wychowywanych przez nich dzieci. W województwie podkarpackim udział małżeństw bezdzietnych wynosił odpowiednio dla lat 2013 i 2017 – 40,2% i 40,8%. W całym analizowanym okresie najczęściej rozwodów orzekły sądy w stosunku do par posiadających jedno małoletnie dziecko. W 2017 r. stanowiły one 34,3% ogółu rozwodów (35,7% dla miast, 32,4% dla wsi).

W latach 2013 i 2017 najczęstszymi przyczynami rozkładu pożycia małżeńskiego w województwie podkarpackim były niezgodność charakterów i nadużywanie alkoholu w powiązaniu z nagannym stosunkiem do członków rodziny a także niedochowanie wierności małżeńskiej (w 2017 r. było to odpowiednio: 22,6%, 10,0% i 5,1%).

Rozdział 2

Chapter 2

Ekonomiczne czynniki warunków życia

Economic factors of living conditions

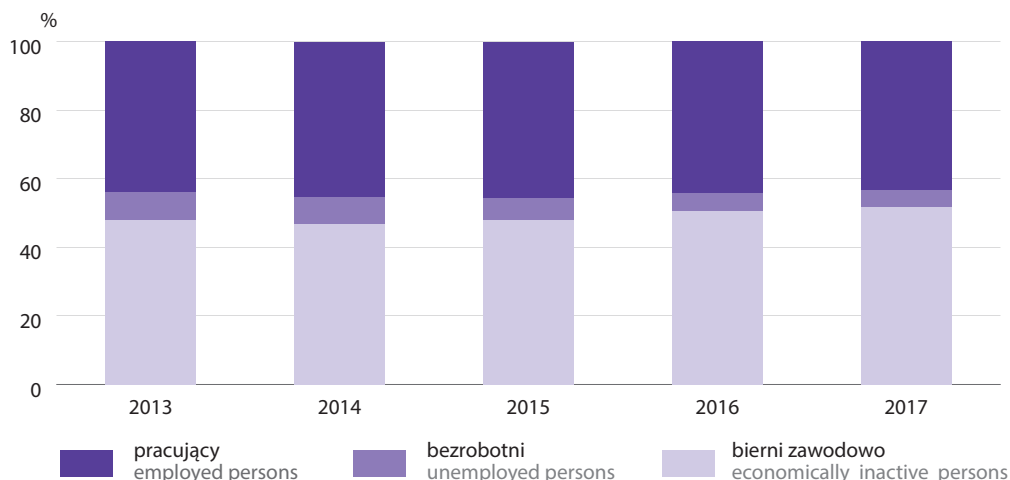
2.1. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)¹

2.1. Labour Force Survey (LFS)¹

Mechanizmy funkcjonowania rynku pracy są powiązane z różnymi dziedzinami życia społecznego i gospodarczego (zarówno po stronie podaży pracy, jak i popytu na nią). Aktywność ekonomiczna osoby wywiera wpływ na całe gospodarstwo domowe. Objawia się to nie tylko poziomem życia, wynikającym z dochodów z pracy, ale także wpływa na życie prywatne i organizację gospodarstwa domowego. Z tego punktu widzenia istotna jest zależność między występowaniem osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo w gospodarstwach domowych, a rodzaj aktywności bądź bierności zawodowej wyraźnie różnicuje poziom satysfakcji życiowej. Potrzeby ludzkie to powód do działania i aktywności. A potrzeby te są nieograniczone i zmienne, a także mniejsze lub większe w zależności od czynników ekonomicznych i zadań stawianych sobie na poszczególnych etapach życia. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) umożliwia ocenę wykorzystania zasobów pracy, a zarazem pozwala na szerszą charakterystykę tych trzech grup ludności w wieku 15 lat i więcej ze względu na ich status na rynku pracy, i pozwala ocenić zarówno sytuację tych osób na rynku pracy, jak również czy i jaki ma wpływ pozycja na rynku pracy na ich warunki życia.

Wykres 7. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej (BAEL)

Chart 7. Structure of population aged 15 and over according to economic activity (LFS)

¹ Informacja została opracowana na podstawie uogólnionych wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), według danych średniorocznych.

1. Information was prepared on the basis of generalized results of the Labor Force Survey (LFS), according to average annual data.

Tablica 2. Aktywność ekonomiczna ludności^a w wieku 15 lat i więcej (BAEL)
Table 2. Economic activity of the population^a aged 15 and over (LFS)

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
w tysiącach in thousands					
Aktywni zawodowo Economically active persons	934	903	901	919	926
pracujący employed persons	800	777	797	831	848
bezrobotni unemployed persons	134	126	105	88	78
bierni zawodowo economically inactive persons	729	754	760	724	712
w %					
Współczynnik aktywności zawodowej Activity rate	56,2	54,5	54,2	55,9	56,5
Wskaźnik zatrudnienia Employment rate	48,1	46,9	48,0	50,6	51,8
Stopa bezrobocia Unemployment rate	14,3	14,0	11,7	9,6	8,4

a Ze względu na zaokrąglenia dokonywane przy uogólnianiu wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

a Due to the rounding made while generalizing the results of the sample survey of Labour Force Survey (LFS), sums of components may differ from the amount given in the item “total”.

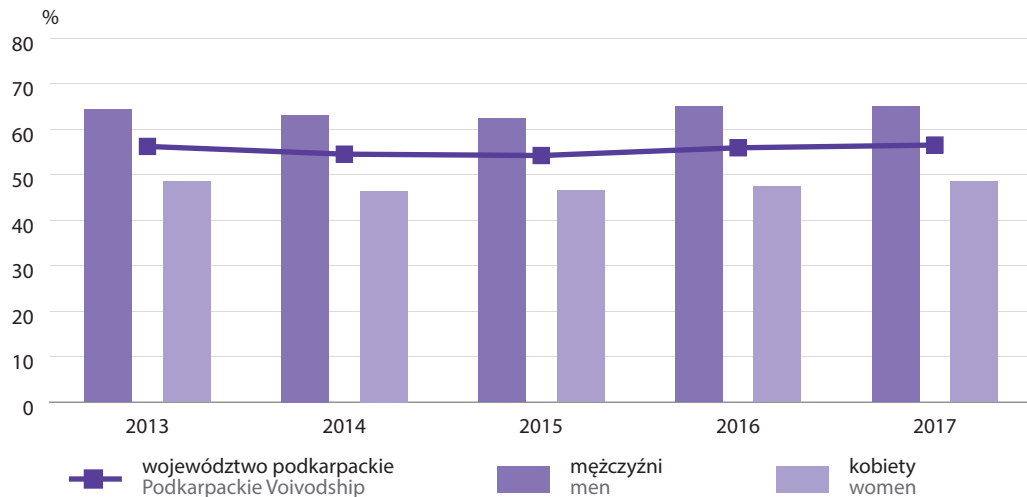
Ludność aktywna zawodowo określana też jako zasoby pracy, podaż pracy lub siła robocza obejmuje wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej uznane za pracujące lub bezrobotne.

W województwie podkarpackim w 2017 r. udział osób aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej wyniósł 56,5%, a biernych zawodowo 43,5%. W 2017 r. populacja aktywnych zawodowo zwiększyła się (o 0,8%) w stosunku rocznym, a zmniejszyła się (o 0,9%) w odniesieniu do 2013 r. Na przestrzeni pięciu opisywanych lat odnotowano zmniejszenie udziału bezrobotnych do aktywnych zawodowo z 14,3% do 8,4%, na rzecz pracujących, gdzie nastąpił wzrost z 85,7% do 91,6%.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo w liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) ogółem lub danej grupy.

Współczynnik aktywności zawodowej w latach 2013-2017 wykazuje, że ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej pracowała, bądź aktywnie poszukiwała pracy i była gotowa ją podjąć. W 2017 r. miernik ten dla województwa podkarpackiego wyniósł 56,5% wobec 56,4% w kraju. Oznacza to, że na każde 100 osób, które ukończyły 15 lat, 57 osób było aktywnych zawodowo, czyli miało pracę lub jej poszukiwało. Współczynnik aktywności zawodowej w 2017 r. sytuował Podkarpacie w pierwszej piątce województw z relatywnie wysokimi wskaźnikami.

Wykres 8. Współczynnik aktywności zawodowej według płci (BAEL)
 Chart 8. Activity rate by sex (LFS)

Współczynnik aktywności zawodowej w analizowanych latach wskazuje na liczebną przewagę aktywnych zawodowo mężczyzn (64,9% w 2017 r.) niż kobiet (48,5%) oraz relatywnie nieco lepszą sytuację na rynku pracy mieszkańców wsi niż mieszkańców miast (56,7% wobec 56,3%).

Inną cechą opisującą, jak i pokazującą zróżnicowanie ludności aktywnej zawodowo jest poziom wykształcenia. Najwyższą aktywnością zawodową w latach 2013-2017 charakteryzowały się osoby z wykształceniem wyższym, wynika z tego korzystny wpływ wykształcenia na sytuację osób w wieku 15 lat i więcej na rynku pracy w naszym regionie. Na każde 100 osób z wyższym wykształceniem, 80 osób było aktywnych zawodowo. Natomiast najniższą aktywnością odznaczały się osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego. Na każde 100 osób z takim wykształceniem przypadało 14 osób aktywnych zawodowo.

Wiek produkcyjny – wiek zdolności do pracy. Dla kobiet przyjęto wiek 18-59 lat, a dla mężczyzn 18-64 lata.

Ważną kategorią opisującą aktywnych zawodowo, oprócz płci i miejsca zamieszkania oraz wykształcenia jest wiek. Dla gospodarki naszego regionu (ale też i kraju) ludność w wieku produkcyjnym jest podstawowym zasobem siły roboczej i stanowi potencjał zasobów pracy. Analizując wiek aktywnych zawodowo można zauważyć, że najlepszą sytuację na rynku pracy mają właśnie osoby w wieku produkcyjnym, dla których wartość współczynnika aktywności w latach 2013-2017 wynosił ponad 70% (odpowiednio: 72,9%, 72,5%, 72,1%, 74,3% i 75,2%). Natomiast niekorzystną sytuację na rynku pracy mają osoby młode w wieku 15-24 lata (34,2% w 2017 r.) oraz starsze w wieku 50 lat i więcej (35,9%).

Sytuacja osób zarówno młodych, jak i starszych na rynku pracy jest znacznie trudniejsza od sytuacji pozostałej części społeczeństwa. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy, jeżeli chodzi o młodzież wymienić można brak lub znikome doświadczenie zawodowe oraz niedopasowanie zdobytej wiedzy tych osób do potrzeb na rynku pracy. W rezultacie młodzi ludzie mają większe problemy ze znalezieniem pracy w celu zdobycia jakiegokolwiek doświadczenia zawodowego, a niedopasowanie kwalifikacyjno-zawodowe jest jednym z czynników generujących bezrobocie. Istnieje także, grupa młodych ludzi, którzy nie są zainteresowani podejmowaniem pracy, czyli nie pracują ani nie poszukują pracy. Osoby młode są mniej aktywne zawodowo, co częściowo wynika z kontynuowania nauki lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych. Natomiast wzrastający odsetek osób starszych w społeczeństwie (efekt starzenia się ludności) niesie za sobą szereg konsekwencji zarówno społecznych, jak i gospodarczych. Wraz z wiekiem aktywność zawodowa osób starszych maleje. Jest w tej grupie znaczna część osób w wieku zdolności do pracy, która zawiesza lub całkowicie przerywa pracę. Najczęściej bywa tak z powodów zdrowotnych czy

przejścia na rentę, a także związane bywa to z przejściem na wcześniejszą emeryturę lub świadczeniem (zasiłkiem) przedemerytalnym.

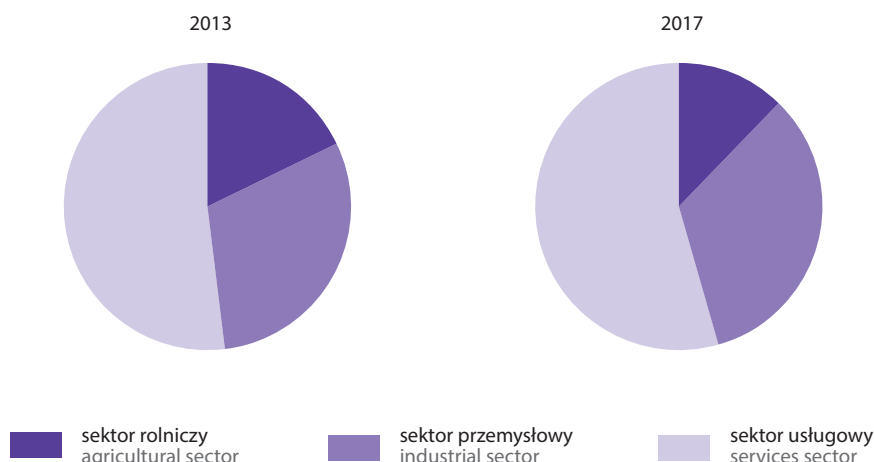
Warunki życia ludności uwarunkowane są przez szereg różnych cech. Jedną z tych cech jest praca, jako najważniejsza z funkcji społecznych człowieka i jako jedna z podstawowych wymiarów ludzkiej egzystencji. Praca odgrywa bardzo istotną rolę w życiu człowieka i wpływa na jego warunki życia.

Pracujący, to grupa osób reprezentujących realne zasoby pracy. W województwie podkarpackim w latach 2013-2017 obserwowano korzystną tendencję zwiększania liczebności pracujących. W 2017 r. status osoby pracującej posiadało 91,6% aktywnych zawodowo. W województwie podkarpackim nastąpiło zwiększenie realnych zasobów pracy, zarówno w stosunku rocznym (o 2,0%), jak i w porównaniu z 2013 r. (o 6,0%).

Sektory ekonomiczne – dane wg PKD, które prezentowane są w układzie trzech sektorów:

- sektor rolniczy obejmuje sekcje: Rolnictwo, leśnictwo; łowiectwo i rybactwo;
- sektor przemysłowy: Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Budownictwo;
- sektor usługowy – pozostałe sekcje.

Wykres 9. Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych (BAEL)
Chart 9. Structure of employed persons by economic sectors (LFS)

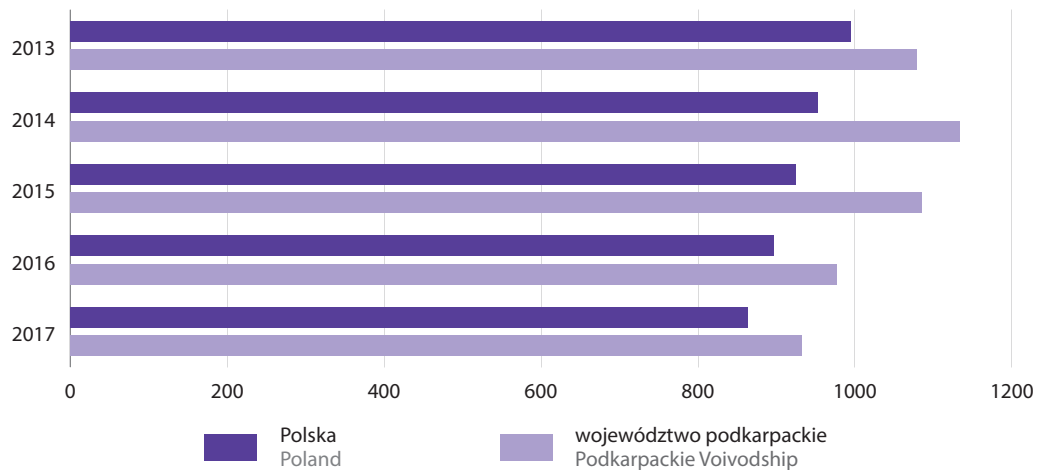

Biorąc pod uwagę pracujących według sektorów ekonomicznych w naszym regionie, najwyższy odsetek osób pracujących w wieku 15 lat i więcej, to osoby wykonujące pracę w sektorze usługowym, w drugiej kolejności w sektorze przemysłowym, następnie w sektorze rolniczym (w 2017 r. odpowiednio: 54,2%, 33,5%, 12,3%). Wśród wskaźników monitorujących Strategię Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020² z priorytetu tematycznego dotyczącego przemysłu, wskazuje się wartość docelową odsetka pracujących w sektorze przemysłowym na rok 2020 wyższą o 0,2 p.proc. niż w 2017 r.

Czas pracy jest konsekwencją charakteru pracy – zarówno zawodu lub stanowiska i obowiązujących w nim norm bądź typu umowy (niepełny etat), ale również zwyczajów lub nieformalnych wymagań pracodawcy (szczególnie w przypadku dłuższych godzin pracy). Jeżeli mamy na uwadze typ umowy to zdecydowanie najwyższy odsetek spośród pracujących w naszym regionie posiada umowy na pełny etat. Udział osób pracujących na pełny etat w 2017 r. ukształtował się na poziomie 92,0%, natomiast populacja pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy tj. niepełnozatrudnionych stanowiła 8,0%.

² Celem głównym Strategii jest efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców.

Wykres 10. Liczba osób niepracujących na 1000 osób pracujących (BAEL)
 Chart 10. Number of unemployed persons per 1000 employed persons (LFS)

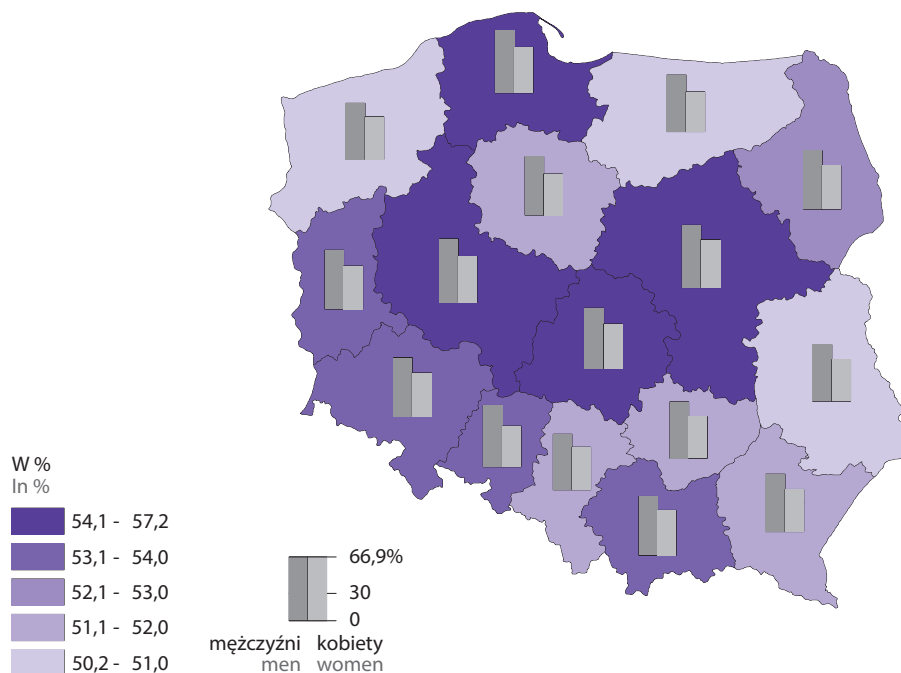

Istotne znaczenie dla oceny sytuacji na rynku pracy ma relacja jaka zachodzi pomiędzy liczebnością pracujących, a liczebnością niepracujących. W analizowanym okresie w województwie podkarpackim, a także w kraju zmniejszył się wskaźnik określający relację liczby osób niepracujących do liczby osób pracujących. W 2017 r. na 1000 osób pracujących w naszym województwie przypadało 932 osoby niepracujące, podczas gdy w 2013 r. – 1079 osób. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej na podstawie wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności ukazuje, że w latach 2013-2015 w województwie podkarpackim nie pracowała nieco więcej niż połowa populacji, natomiast już w następnych latach 2016-2017 odsetek niepracujących zmniejszył się na rzecz osób pracujących. Należy tutaj dodać, że im większą część populacji stanowią osoby niepracujące, tym większym obciążeniem obarczone są osoby pracujące. Zbiorowość osób niepracujących składała się głównie z biernych zawodowo, czyli osób, które pozostają poza zasobami pracy. Spośród osób niepracujących w 2017 r., bierni zawodowo stanowili 90,1%, a bezrobotni 9,9%.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) ogółem lub danej grupy.

O warunkach życia ludności możemy mówić na podstawie mierników, a miernikiem poziomu zatrudnienia według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności jest wskaźnik zatrudnienia. Wartość wskaźnika zatrudnienia świadczy o stopniu wykorzystania kapitału ludzkiego. Wskaźnik zatrudnienia charakteryzuje zaangażowanie zawodowe mieszkańców i dla województwa podkarpackiego w 2017 r. miernik ten wyniósł 51,8% (wobec 48,1% w 2013 r.), przy średniej dla kraju 53,7% (wobec 50,2%). Oznacza to, że na każde 100 osób, które ukończyły 15 lat, przypadało w naszym województwie 52 osoby pracujące. Województwo podkarpackie w 2017 r., pod względem wartości tego miernika uplasowało się na 10. pozycji (w 2013 r. 12. pozycja) w kraju razem z województwem kujawsko-pomorskim. Wśród wskaźników monitorujących Strategię Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020 z priorytetu tematycznego – Włączenie społeczne, wskazuje się wartość docelową wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej na rok 2020 wyższą o 5,2 p.proc. niż w 2017 r.

Mapa 5. Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej według płci w 2017 r. (BAEL)
 Map 5. Employment rate of population aged 15 and over by sex in 2017 (LFS)

W przypadku mężczyzn miernik poziomu zatrudnienia ukształtował się na poziomie 59,9% w 2017 r. (55,1% w 2013 r.), a 44,1% w populacji kobiet (41,4%). Ze względu na miejsce zamieszkania zaangażowanie zawodowe mieszkańców miast było nieco wyższe niż osób mieszkających na wsi (odpowiednio w 2017 r. 52,0% wobec 51,6%).

Czynnikiem wpływającym na stopień zaangażowania zawodowego i pozycję osób na rynku pracy jest poziom uzyskanego wykształcenia. W województwie podkarpackim możemy zauważyć, że im jest ono wyższe, tym większe szanse na znalezienie pracy. Najwyższym miernikiem zaangażowania ludności w procesie pracy charakteryzowały się osoby z wykształceniem wyższym (76,7% w 2017 r.), natomiast w najgorszej sytuacji była populacja pracujących posiadających wykształcenie gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego (11,6%).

Pozycja na rynku pracy w dużej mierze uzależniona jest też od wieku. Uwzględniając podział według grup wieku, najwyższym miernikiem zaangażowania ludności w procesie pracy charakteryzowały się osoby w przedziale wieku 40-49 lat (80,5% w 2017 r.), zaraz potem w wieku 30-39 lat (79,4%). Natomiast wśród grupy osób 50 lat i więcej, miernik ten ukształtował się na najniższym poziomie i wyniósł 34,0%. Stosunkowo niski wskaźnik zatrudnienia wystąpił wśród osób najmłodszych, w wieku 15-29 lat (44,1%).

Jednym z najpoważniejszych problemów rynku pracy zarówno w naszym województwie, jak również w skali kraju jest bezrobocie. Skutkami braku pracy dla większości ludzi bezrobotnych jest m.in. pogorszenie standardu życia, problemy z zagospodarowaniem wolnego czasu, izolacja społeczna, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym. Następstwem trudności finansowych jest pozbawienie możliwości nabywania dóbr, które są symbolem statusu. Skutkiem bezrobocia jest pogłębiający się niedostatek.

Bezrobotny według BAEL jest to osoba w wieku od 15 do 74 lat, nie wykonująca przez co najmniej godzinę w tygodniu poprzedzającym badanie jakiejkolwiek pracy w żadnej formie (umowa o pracę, umowa cywilnoprawna, niekiedy umowa ustna w przypadku pracy dorywczej lub nierejestrowanej, albo pomoc w rodzinnej działalności gospodarczej) – przynoszącej zarobek lub dochód oraz nie mogącej podjąć takiej pracy w kolejnych dwóch tygodniach. W przypadku bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędach Pracy definicja osoby bezrobotnej, jak i przedział wieku jest inny.

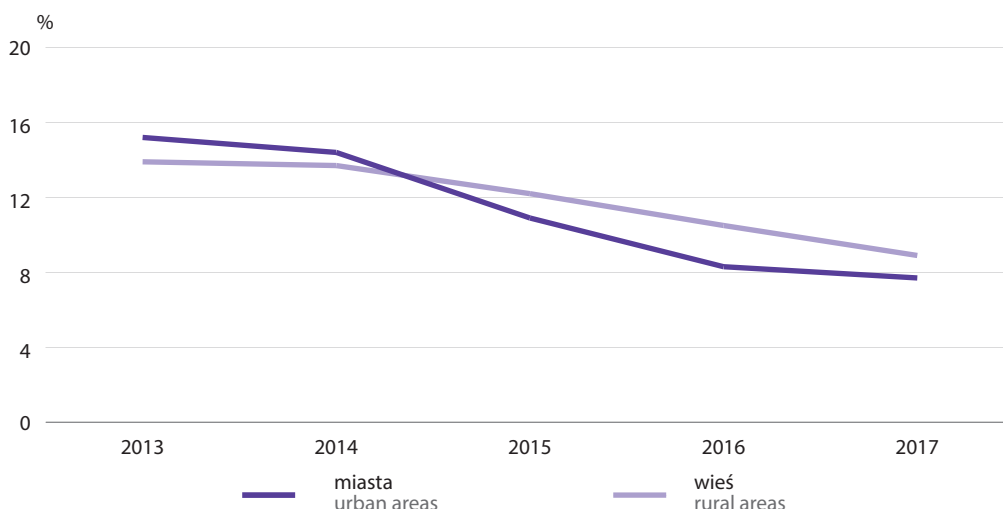
Zbiorowość bezrobotnych w 2017 r. na podstawie wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wyniosła 78 tys. osób i udział tej populacji w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej był o 3,3 p.proc. niższy niż w 2013 r.

Stopę bezrobocia według BAEL w badanym okresie obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych do liczby ludności aktywnej zawodowo ogółem lub danej grupy.

Poziom i natężenie bezrobocia są najczęstszymi wyznacznikami sytuacji na rynku pracy. Stopa bezrobocia służąca do oceny natężenia bezrobocia w województwie podkarpackim w 2017 r. wyniosła 8,4%, i była wyższa (o 3,5 p.proc.) od wskaźnika ogólnokrajowego. Oznacza to, że wśród aktywnych zawodowo, co dwunasta osoba była bez pracy. Choć stopa bezrobocia w naszym województwie wykazywała tendencję malejącą na przestrzeni analizowanych lat (z 14,3% do 8,4%), co może świadczyć o pozytywnych zmianach na regionalnym rynku pracy, to pod względem wartości tego miernika znaleźliśmy się na ostatniej pozycji w kraju.

Wykres 11. Stopa bezrobocia według miejsca zamieszkania (BAEL)

Chart 11. Unemployment rate by place of residence (LFS)

Natężenie bezrobocia odnotowano dla mieszkańców wsi na wyższym poziomie (o 1,2 p.proc. w 2017 r.) niż dla osób mieszkających w miastach. Wśród wskaźników monitorujących Strategię Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020 z priorytetu tematycznego – Funkcje obszarów wiejskich, wskazuje się wartość docelową stopy bezrobocia osób w wieku 15 lat i więcej na rok 2020 niższą o 1,9 p.proc. niż w 2017 r.

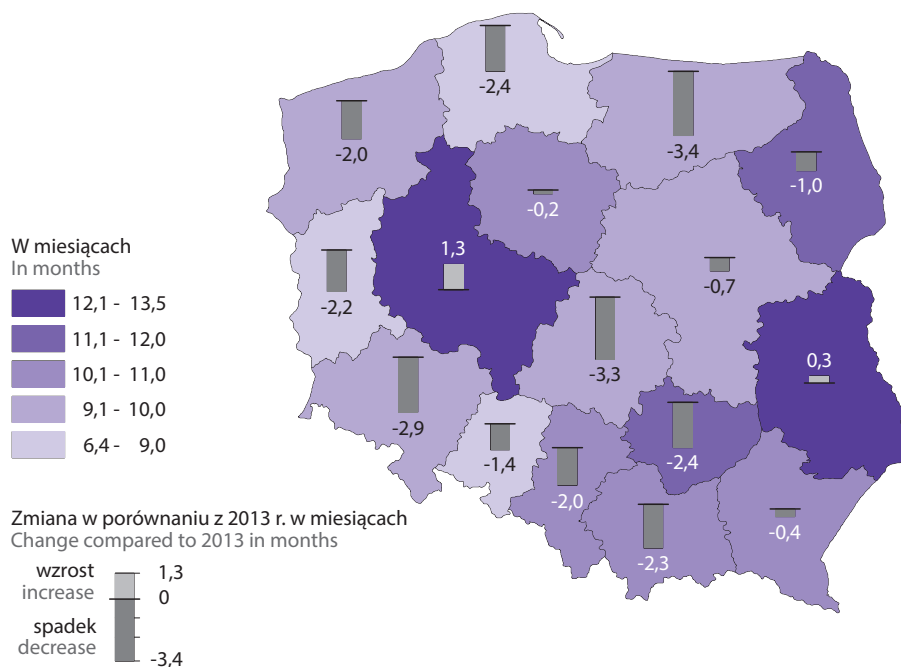
Ze względu na płeć, stopa bezrobocia w populacji kobiet w okresie pięciu analizowanych lat przewyższała stopę bezrobocia wśród mężczyzn (w 2017 r. odpowiednio 9,0% wobec 7,8%).

Na ryzyko znalezienia się w grupie bezrobotnych narażeni są głównie ludzie młodzi. Większość populacji bezrobotnych (43,6%) nie przekroczyła 29 roku życia, i dla tej grupy wieku 15-29 lat w 2017 r. stopa bezrobocia wyniosła 16,8%. W województwie podkarpackim wysokie bezrobocie młodzieży wynika po części z trudności podjęcia przez nich pracy po zakończeniu edukacji. Część absolwentów różnych typów szkół

natrafia na bariery nie tylko w natychmiastowym podjęciu pracy, lecz także w zdobyciu jej po jakimś czasie. Natężenie bezrobocia zmniejszało się w miarę przechodzenia do starszych grup wieku, i tak najniższa stopa bezrobocia wystąpiła w grupie wieku 50 lat i więcej i w 2017 r. wynosiła 5,1%.

Natężenie bezrobocia zależy w dużej mierze od poziomu wykształcenia. Biorąc pod uwagę ten czynnik w 2017 r., najwyższą stopą bezrobocia odznaczała się grupa osób o niskim poziomie wykształcenia tj. z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego (16,3%). Natomiast najniższe natężenie bezrobocia dotyczyło osób z wykształceniem wyższym (4,2%).

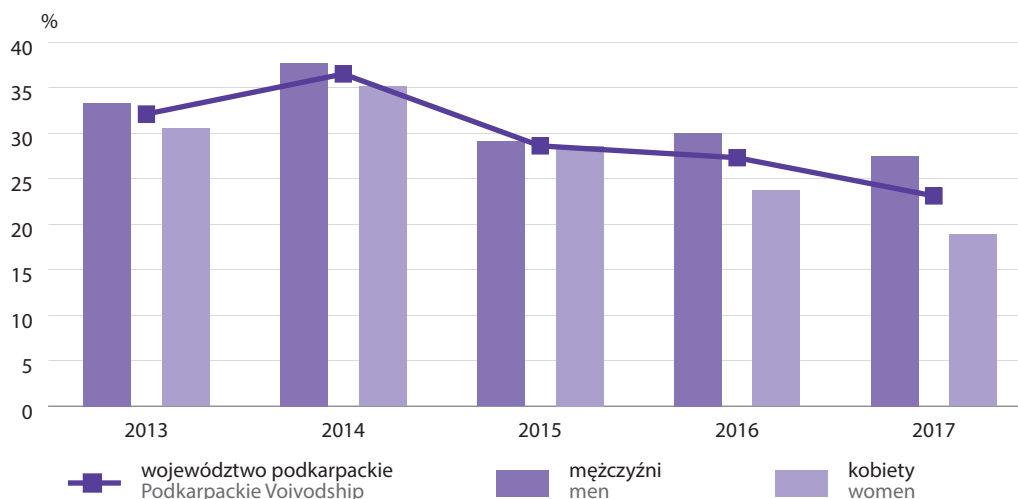
Mapa 6. Czas poszukiwania pracy przez osoby bezrobotne w 2017 r. według województw (BAEL)
Map 6. Period of job search by unemployed persons in 2017 by voivodships (LFS)

Ważną informacją dotyczącą bezrobotnych jest ich okres poszukiwania pracy. W województwie podkarpackim w 2017 r. czas poszukiwania pracy przez osoby bezrobotne wyniósł 10,5 miesiąca (wobec 10,3 miesiąca w kraju) i był krótszy o 0,4 miesiąca w stosunku do 2013 r. Najkrótszy czas poszukiwania pracy w 2017 r. był w województwie lubuskim (6,4 miesiąca), a najdłuższy w województwie wielkopolskim (13,5 miesiąca). Podkarpackie uplasowało się na 10. pozycji w omawianej kategorii.

W 2017 r. dłużej poszukiwali pracy mężczyźni 11,4 miesiąca (wobec 9,5 miesiąca dla populacji kobiet) oraz mieszkańcy wsi niż miast (odpowiednio 11,6 miesiąca wobec 8,7 miesiąca).

Wykres 12. Odsetek długotrwale bezrobotnych według płci (BAEL)
Chart 12. Percentage of long-term unemployed persons by sex (LFS)

W 2017 r. osoby, które poszukują pracy dłużej niż 12 miesięcy stanowiły znaczną część bezrobotnych ogółem (23,1% wobec 32,1% w 2013 r.). W województwie podkarpackim, co czwarta osoba bezrobotna znajdowała się w takiej sytuacji. Biorąc pod uwagę płeć długotrwale bezrobotnych większość w tej grupie stanowili mężczyźni 27,5% wobec 18,9% dla kobiet. Przeciwdziałanie długotrwałemu bezrobociu powinno przede wszystkim opierać się na poszerzaniu lub zmianie kwalifikacji w ciągu życia zawodowego, a także rozwijaniu kompetencji i przywracaniu bezrobotnych na rynek pracy poprzez kształcenie ustawiczne. Niestety udział osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu w naszym województwie na przestrzeni omawianych lat uległ obniżeniu z 2,6% (w 2013 r.) do 2,1% (w 2017 r.).

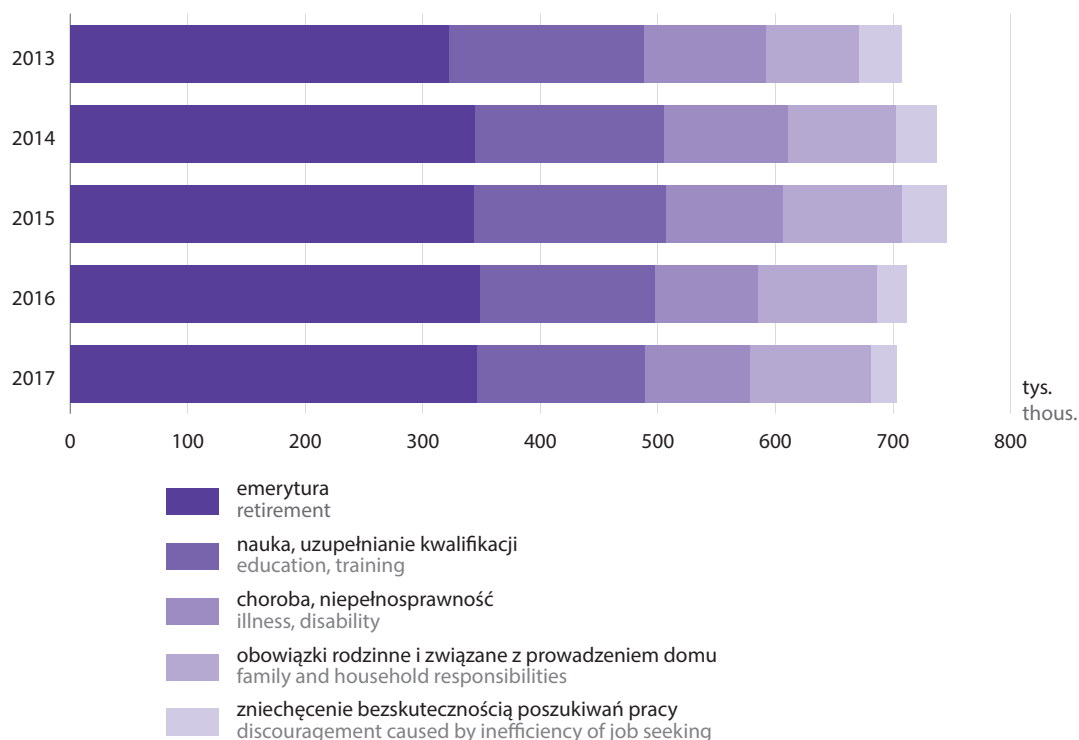
W 2017 r. osoby niepracujące i nieposzukujące pracy, czyli zbiorowość biernych zawodowo w województwie podkarpackim liczyła 712 tys. osób i stanowiła 43,5% (w kraju 43,6%) ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej.

W ciągu pięciu opisywanych lat w naszym województwie zdecydowaną większość biernych zawodowo w podziale na płeć stanowiły kobiety (61,0% w 2017 r.), i tu można sądzić, że opieka nad dziećmi skutecznie wyłącza wiele kobiet z rynku pracy, a w podziale na miejsce zamieszkania większość w tej populacji tworzyli mieszkańcy wsi (59,1%).

Osoby bierne zawodowo posiadały najczęściej tylko wykształcenie gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego (37,5% w 2017 r.). Natomiast najmniejszy odsetek wystąpił u osób z wykształceniem wyższym (10,0%).

Cechą demograficzną istotnie różnicującą biernych zawodowo jest wiek. Analizując ten czynnik w latach 2013-2017 w województwie podkarpackim, nietrudno zauważyć znaczną dominację dwóch grup. W grupie biernych zawodowo znajdują się przede wszystkim osoby starsze (w wieku 50 lat i więcej), osoby te stanowiły (w 2017 r.) 64,0% zbiorowości biernych zawodowo i młodzież (w wieku 15-29 lat), która stanowiła 25,1% populacji biernych zawodowo. W tych grupach znajdują się osoby, które już zakończyły okres aktywizacji zawodowej, ostatecznie się zdezaktywizowały, np. przechodząc na emeryturę i nie kontynuując pracy zarobkowej w żadnej formie i osoby, które jeszcze nie weszły na rynek pracy z powodu kontynuowania nauki, a także te, które chwilowo lub definitywnie opuściły rynek pracy (m.in. przerwały pracę ze względu na sprawowanie opieki nad dzieckiem lub osobą dorosłą, zniechęciły się bezskutecznym poszukiwaniem pracy).

Wykres 13. Wybrane przyczyny bierności zawodowej osób w wieku 15 lat i więcej (BAEL)
Chart 13. Selected reasons for economic inactivity of persons aged 15 and over (LFS)

Najczęstszą przyczyną bierności zawodowej w omawianej populacji w województwie podkarpackim było korzystanie ze świadczeń emerytalnych, co druga osoba spośród osób nieposzukujących pracy była na emeryturze. Kolejną pod względem liczebności grupą biernych zawodowo były osoby podejmujące naukę i uzupełnianie kwalifikacji, i tu z kolei, co piąta osoba spośród tych osób uzupełniała kwalifikację lub kontynuowała naukę. Należy sądzić, że w przyszłości znaczna część tych osób zasili rynek pracy. W omawianym okresie systematycznie zwiększał się (wyjątek rok 2016, nieznaczny spadek w stosunku do roku 2015) udział osób, którym obowiązki rodzinne i obowiązki związane z prowadzeniem domu nie pozwalały podjąć pracy (co siódma osoba). Tu też można wysnuć wniosek, że te osoby powrócą do pracy po przerwie (np. po urlopie macierzyńskim, wychowawczym lub rodzicielskim). Bardzo widoczny wzrost w tej grupie nastąpił w roku 2014 w odniesieniu do roku 2013. W związku z powyższym można sądzić, że jednym z powodów tej sytuacji jest ustawa zmieniająca przepisy Kodeksu Pracy w zakresie płatnych urlopów związanych z narodzinami dziecka, która weszła w życie 17 czerwca 2013 r. Z kolei, co ósma osoba była bierna zawodowo z powodu własnej choroby lub niepełnosprawności. Najrzadziej, bo co trzydziesta druga osoba spośród biernych nieposzukujących pracy, podawała jako przyczynę zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy, która obejmuje odpowiedzi zarówno „respondent jest przekonany, że nie znajdzie odpowiedniej pracy”, jak również „wyczerpał wszystkie znane możliwości znalezienia pracy”.

Do grupy biernych zawodowo zaliczamy także pozostałe osoby, które poszukiwały pracy, ale nie były gotowe do jej podjęcia. Udział tej grupy na przestrzeni pięciu opisywanych lat wykazywał tendencję malejącą i mieścił się w przedziale od 3,0% do 1,3%.

Analizując wyniki reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie podkarpackim w latach 2013-2017, można zaobserwować, że najistotniejsze zmiany na rynku pracy zaszły wśród osób pracujących i bezrobotnych. Znaczące zmniejszenie udziału bezrobotnych przełożyło się na zwiększenie udziału pracujących. Jednak pomimo poprawy wskaźników charakteryzujących aktywność ekonomiczną ludności w wieku 15 lat i więcej w naszym województwie, osiągnięte wyniki należą do jednych z najniższych w kraju – to stosunkowo niski wskaźnik zatrudnienia i wysoka stopa bezrobocia. Dla-

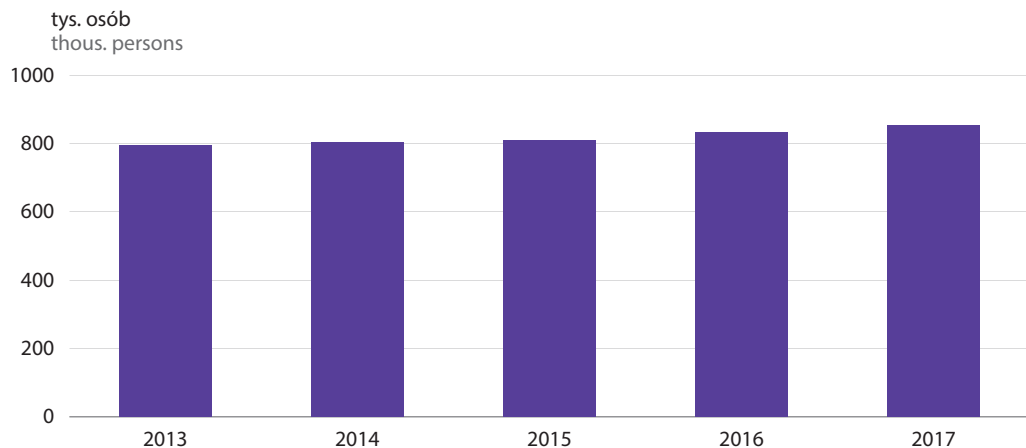
tego też, głównym celem poprawy warunków życia ludności w naszym regionie powinno być dążenie do zwiększenia aktywności ekonomicznej ludności w następnych latach i zwalczanie bezrobocia w drodze tworzenia miejsc pracy oraz poprawę funkcjonowania rynku pracy. Podsumowując i wyciągając wnioski na podstawie porównania danych statystycznych dla tego samego zjawiska z kilku okresów, należy też mieć na uwadze także przeobrażenia, które zaszły w gospodarce w analizowanym okresie, w tym także modyfikacje w systemie prawnym. Wprowadzenie wcześniejszych emerytur, potem świadczeń i zasiłku przedemerytalnego, zmieniające się warunki oficjalnego łączenia pracy i emerytury. Podobnie jak zmiany w urloпах wychowawczych, dodatkowe świadczenia, w tym program prorodzinny i prodemograficzny „Rodzina 500 plus”, wprowadzenie urlopów tacierzyńskich, ojcowskich, rodzicielskich istotnie wpływa na sytuację osób na rynku pracy i podejmowanie przez nich decyzji związanych z ich aktywnością lub biernością zawodową.

2.2. Pracujący

2.2. Employed persons

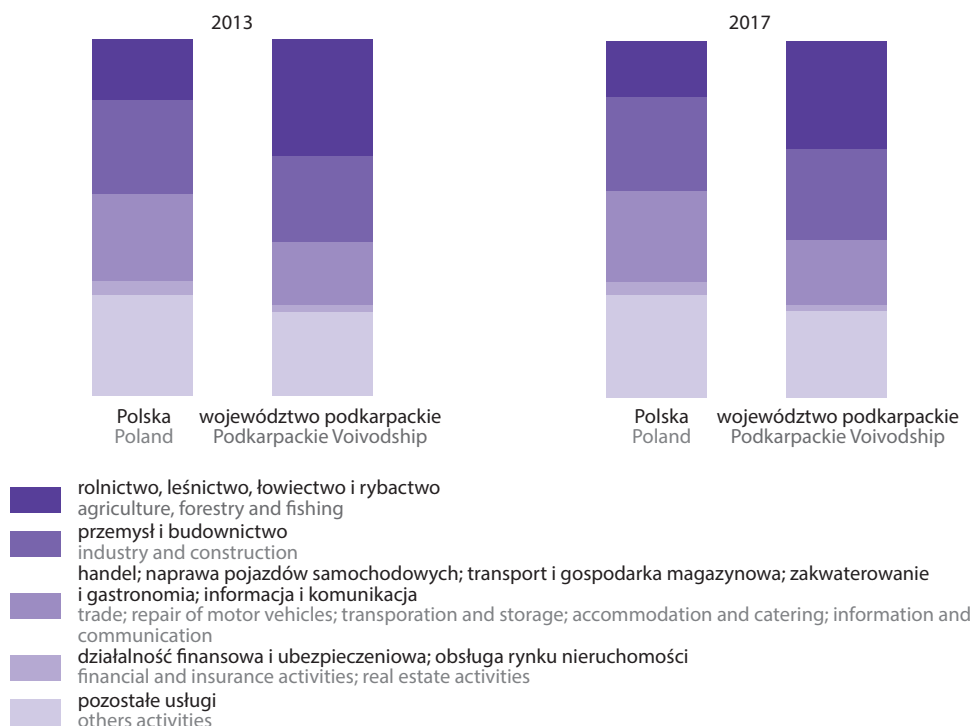
W latach 2013-2017 w województwie podkarpackim obserwowano tendencję zwiększania liczby pracujących. W końcu 2017 roku liczba pracujących w gospodarce narodowej (według faktycznego miejsca pracy, łącznie z wyszacowaną liczbą osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie) w województwie podkarpackim wyniosła 852,4 tys. osób i wzrosła zarówno w odniesieniu do 2013 r. (o 59,6 tys.), jak i w porównaniu z poprzednim rokiem (o 21,0 tys.). Pracujący w województwie stanowili 5,5% ogółu pracujących w kraju (15380,7 tys.).

Wykres 14. Pracujący
Chart 14. Employed persons

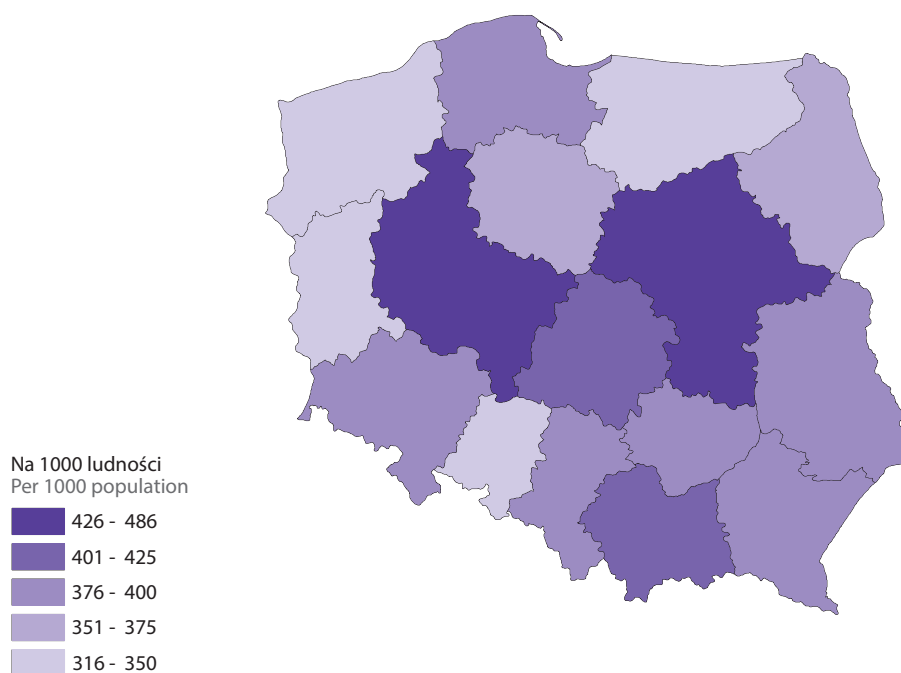
Sektor prywatny skupiał 81,9% (w końcu 2013 r. – 80,7%) ogółu pracujących, natomiast sektor publiczny 18,1% (19,3%). Największy odsetek pracujących skupiało nadal rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, które w końcu 2017 r. stanowiło 30,5%, wobec 32,8% w 2013 r. Na drugim miejscu uplasował się przemysł, w którym pracowało 20,5% (w 2013 r. – 19,5%), a trzecią lokatę zajęła sekcja handel, naprawa pojazdów samochodowych z udziałem 12,2% (11,9%).

Wykres 15. Struktura pracujących w gospodarce narodowej
Chart 15. Structure of employed persons in the national economy

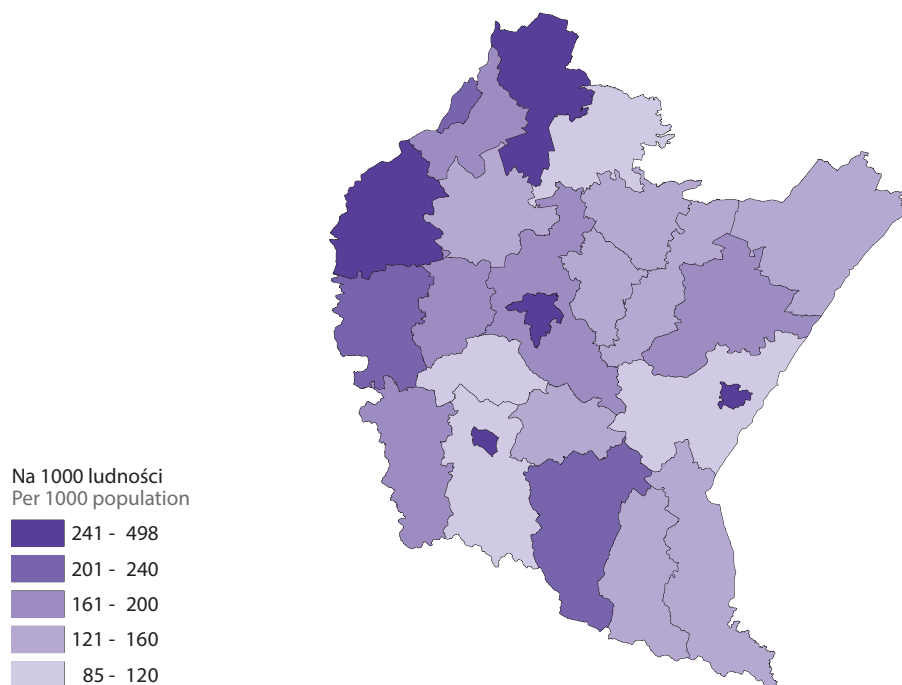
Większość pracujących stanowili mężczyźni – 52,0% w 2017 r., a ich liczebność w stosunku do 2013 r. wzrosła o 8,0%. Populacja kobiet w omawianym okresie zwiększyła się o 7,0% i osiągnęła 48,0%.

Mapa 7. Pracujący w gospodarce narodowej w 2017 r.
Map 7. Employed persons in the national economy in 2017

W 2017 r. liczba pracujących w województwie podkarpackim (według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) wyniosła 453,0 tys. osób i zwiększyła się w porównaniu z 2013 r. o 7,0%. W 2017 r. na 1000 ludności przypadało 213 pracujących, wobec 199 osób w 2013 r. Najwyższe wskaźniki wystąpiły w Krośnie (498 osób) i Rzeszowie (478 osób), a najniższy w powiecie przemyskim (85 osób). W stosunku do 2013 r., liczba pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności, zwiększyła się w dziewiętnastu powiatach, w tym najbardziej w powiatach: rzeszowskim (o 15,3%), tarnobrzeskim (o 15,2%), strzyżowskim (o 12,6%), lubaczowskim (o 11,7%), sanockim (o 11,5%) oraz ropczycko-sędziszowskim (o 11,0%). Spadek zanotowano w sześciu powiatach, z czego największy w powiatach: przemyskim (o 6,7%), leskim (o 5,9%) oraz bieszczadzkim (o 5,8%).

Mapa 8. Pracujący^a w powiatach województwa podkarpackiego w 2017 r.
Map 8. Employed persons^a in powiats of Podkarpackie Voivodship in 2017

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

a By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons as well as private farms in agriculture.

W końcu 2017 r. zatrudnieni na podstawie stosunku pracy (w głównym miejscu pracy, w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób) stanowili 99,0%, a wśród nich 94,4% stanowiły osoby pracujące w pełnym wymiarze czasu pracy, a 5,6% – niepełnozatrudnieni.

W 2017 r., w porównaniu z 2013 r., wzrosła liczba osób podejmujących pracę po raz pierwszy o 31,3%, a także absolwentów szkół (osoby, które w okresie do 12 miesięcy ukończyły naukę) o 14,6%. Absolwenci szkół wyższych podejmujący pracę po raz pierwszy w 2017 r. stanowili 41,2% absolwentów ogółem. Natomiast absolwenci szkół policealnych i średnich zawodowych stanowili – 26,6%, szkół zasadniczych – 20,6%, a liceów ogólnokształcących – 11,5%.

Liczba pracujących osób niepełnosprawnych w końcu 2017 r., w porównaniu z 2013 r., spadła o 3,1%. Udział tej grupy w ogólnej liczbie pracujących zmalał z 6,0% w 2013 r. do 5,5% w 2017 r.

Liczba przyjęć do pracy w 2017 r. była o 30,0% wyższa od zanotowanej w 2013 r. Osoby zmieniające pracę w 2017 r. stanowiły 61,7% przyjęć ogółem (w 2013 r. – 64,2%), a powracające z urlopów wychowawczych

– 0,7% (1,6%). Osoby zwolnione w drodze wypowiedzenia przez zakład pracy stanowiły w 2017 r. – 9,4% (pięć lat wcześniej – 16,6%), natomiast osoby które przeszły na emeryturę lub rentę – 8,8% (4,6%). W porównaniu z 2013 r. zmalała aktywność zawodowa emerytów i rencistów. W końcu 2017 r. liczba osób pracujących posiadających prawo do emerytury lub renty była niższa o 15,8% w stosunku do 2013 r., a ich odsetek wśród pracujących wynosił 2,3%.

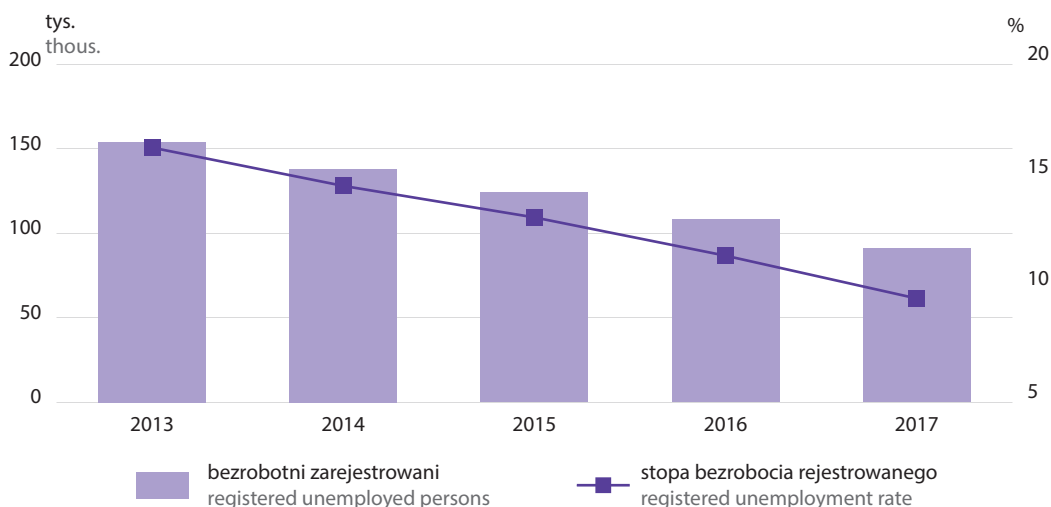
2.3. Bezrobocie rejestrowane

2.3. Registered unemployment

Dane o bezrobociu rejestrowanym dotyczące osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy prezentuje się zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1065, z późniejszymi zmianami).

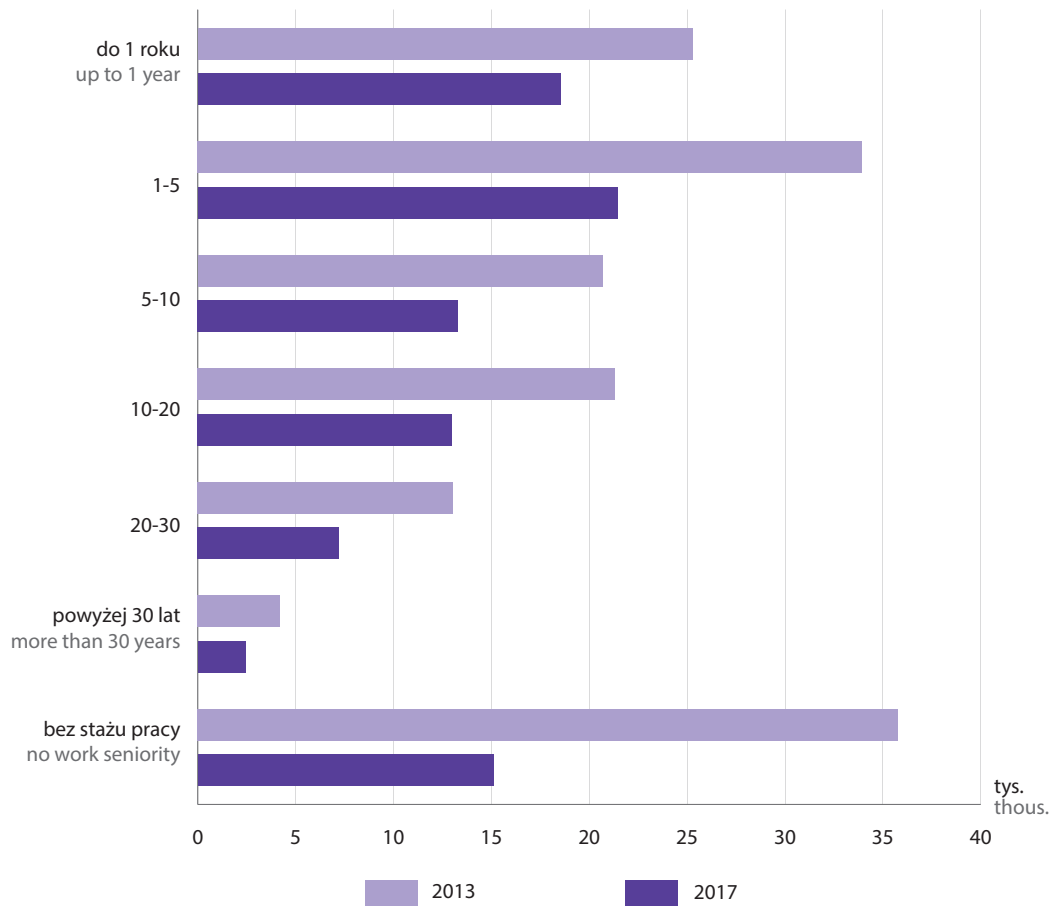
W latach 2013-2017 w województwie podkarpackim systematycznie malała liczba bezrobotnych zarejestrowanych oraz stopa bezrobocia rejestrowanego. W końcu 2017 r. w urzędach pracy województwa podkarpackiego liczba bezrobotnych wyniosła 91,0 tys. osób i była mniejsza niż w 2013 r. o 41,0%. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 9,6% (pięć lat wcześniej – 16,3%).

Wykres 16. Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia
Chart 16. Registered unemployed persons and unemployment rate

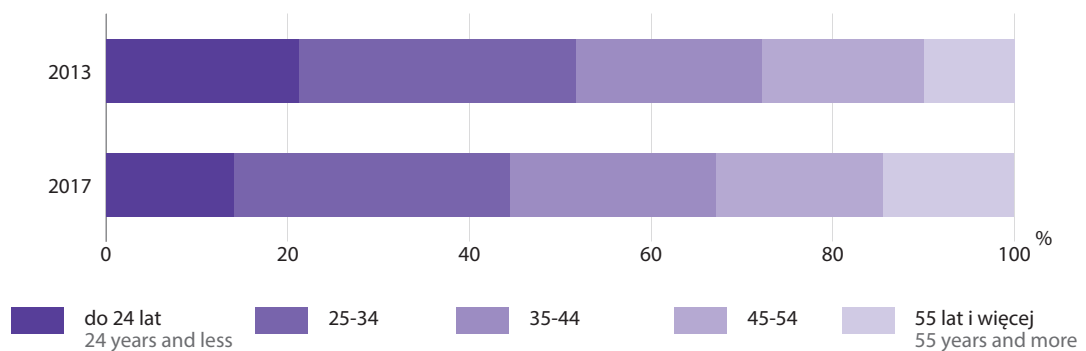
W ogólnej liczbie bezrobotnych 16,6% stanowiły osoby dotychczas niepracujące. Wśród bezrobotnych posiadających staż pracy, największy odsetek stanowiły osoby ze stażem pracy 1-5 lat – 28,3% oraz ze stażem pracy do 1 roku – 24,4%.

Wykres 17. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według stażu pracy
 Chart 17. Structure of registered unemployed persons by work seniority

Wśród bezrobotnych przeważały osoby młode. W końcu 2017 r. najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku od 25 do 34 lat – 30,4%. Drugą pod względem liczebności była grupa bezrobotnych w wieku od 35 do 44 lat – 22,7%, a nieco niższy udział miała grupa osób w wieku od 45 do 54 lat – 18,4% oraz w wieku powyżej 54 lat – 14,5%. Najmniej liczebną grupą były osoby w wieku poniżej 24 lat, które stanowiły 14,0% ogółu bezrobotnych.

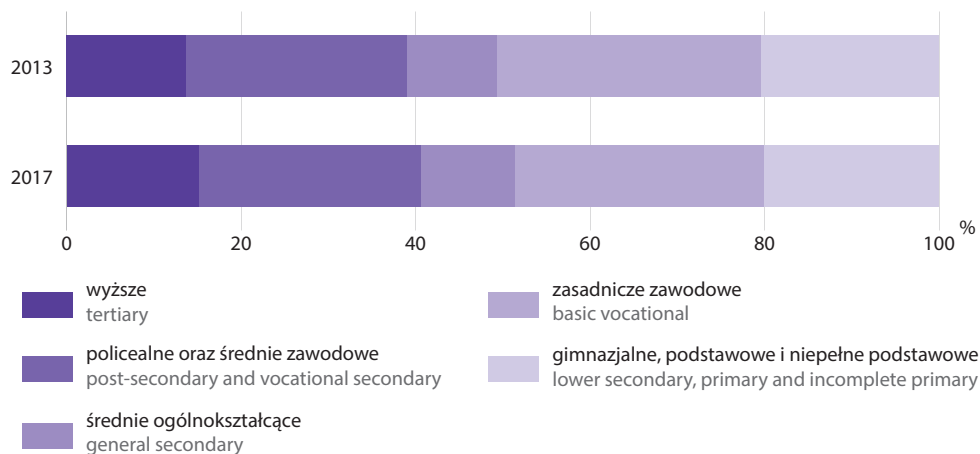
Wykres 18. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku
 Chart 18. Structure of registered unemployed persons by age

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy województwa podkarpackiego to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. W 2017 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe – 28,7%. Wykształcenie średnie zawodowe oraz policealne posiadało 25,5%, a gimnazjalne i niższe 20,0%. Szkoły wyższe ukończyło 15,1% bezrobotnych, a licea ogólnokształcące 10,7%.

Wykres 19. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia

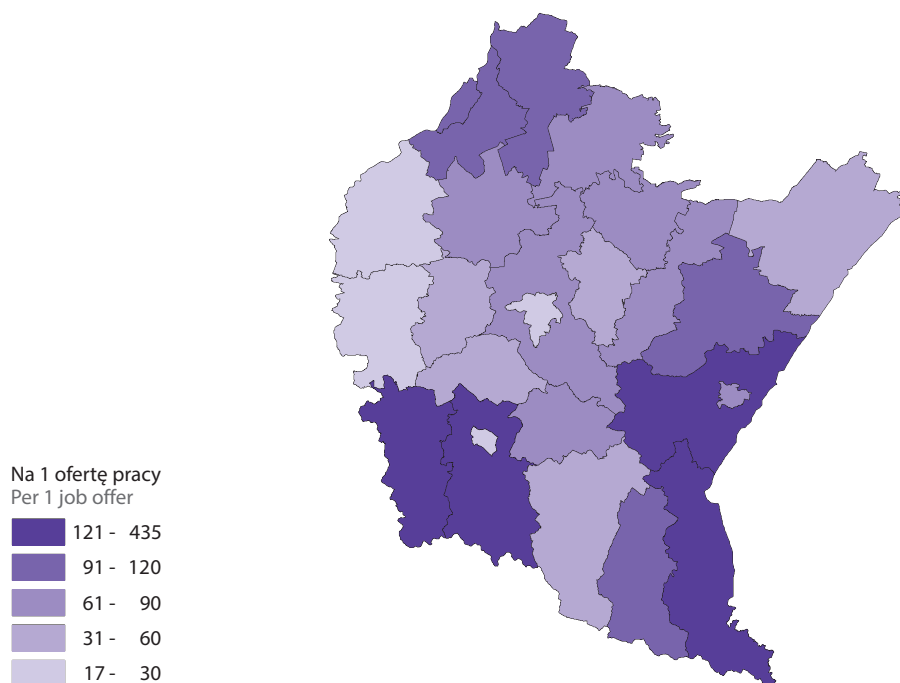
Chart 19. Structure of registered unemployed persons by educational level

W analizowanym okresie bezrobotne kobiety stanowiły ponad połowę ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Na koniec 2017 r. było to 53,4% ogółu bezrobotnych, podczas gdy w końcu 2013 r. – 50,2%. Większość bezrobotnych to mieszkańcy wsi – 62,9% w 2017 r. (63,2% – w 2013 r.). Osoby niepełnosprawne stanowiły 4,4% ogółu bezrobotnych (pięć lat wcześniej – 4,2%). Na koniec 2017 r. na jedną ofertę pracy przypadało 50 osób bezrobotnych (w końcu 2013 r. – 115 bezrobotnych).

Mapa 9. Bezrobotni zarejestrowani według powiatów w 2017 r.

Map 9. Registered unemployed by powiats in 2017

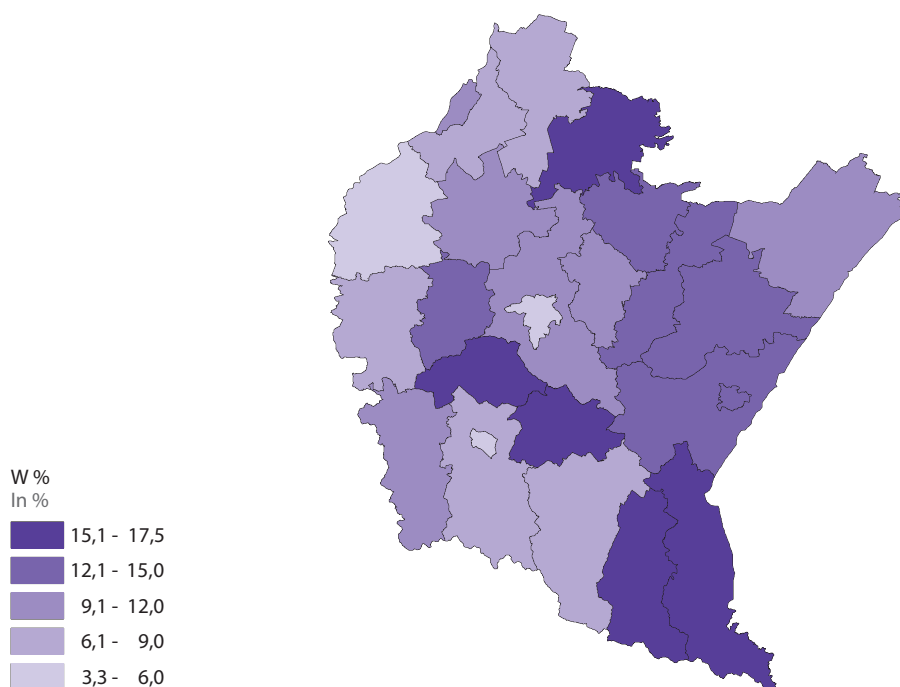

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Rozpiętość pomiędzy najwyższą, a najniższą wartością stopy bezrobocia w województwie podkarpackim wyniosła w końcu 2017 roku 14,2 p.proc. Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: niżańskim (17,5%), leskim (17,4%) i brzozowskim (16,8%). Natomiast najniższą w: Krośnie (3,3%), Rzeszowie (5,4%) oraz powiecie mieleckim (5,5%). Stopę bezrobocia wyższą niż średnia w województwie zanotowano w piętnastu powiatach. W porównaniu z 2013 r. spadek stopy bezrobocia zanotowano we wszystkich dwudziestu pięciu powiatach województwa podkarpackiego, w tym największy w powiatach: krośnieńskim (o 11,6 p.proc.), ropczycko-sędziszowskim (o 9,5 p.proc.), stalowowolskim (o 8,8 p.proc.), strzyżowskim (o 8,7 p.proc.), łańcuckim (o 8,6 p.proc.) oraz niżańskim (o 8,3 p.proc.).

Mapa 10. Stopa bezrobocia rejestrowanego według powiatów w 2017 r.

Map 10. Registered unemployment rate by powiats in 2017

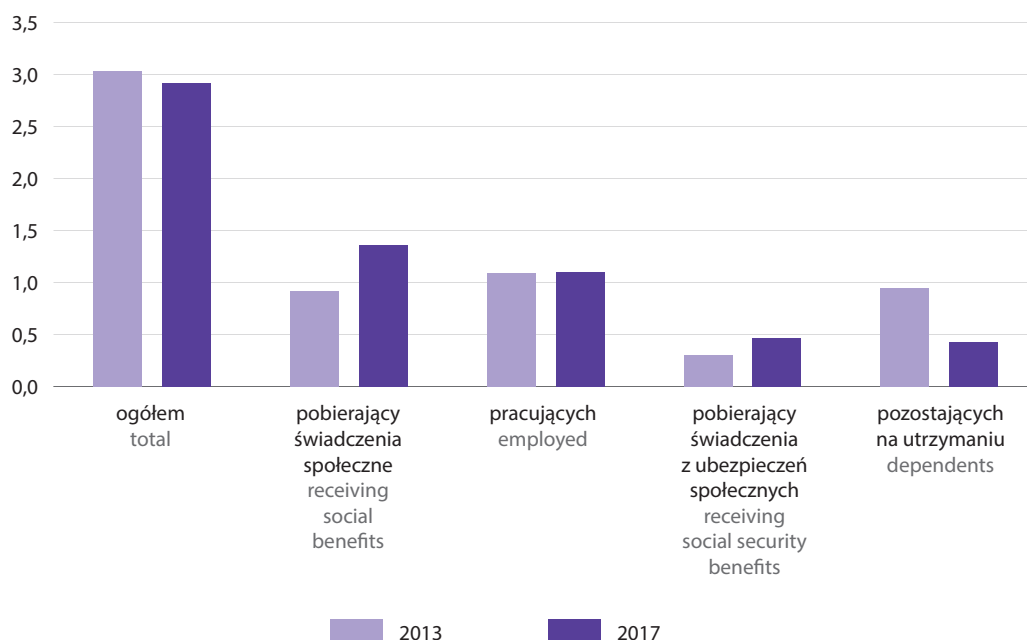
2.4. Dochody i wydatki ludności

2.4. Revenue and expenditure of the population

Gospodarstwo domowe tworzone jest przez osobę bądź grupę osób wspólnie utrzymujących się i mieszkających razem. Mogą, lecz nie muszą być to osoby powiązane ze sobą na zasadzie pokrewieństwa.

Podkarpacie należy do grupy województw, w których przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym jest jedną z najwyższych w Polsce. W 2017 r. było to 2,92 osób (najwięcej w Polsce), natomiast pięć lat wcześniej było to 3,03 osoby (drugie miejsce w kraju, zaraz po województwie wielkopolskim – 3,06).

Wykres 20. Przeciętna liczba osób w gospodarstwach domowych
Chart 20. Average number of persons in households

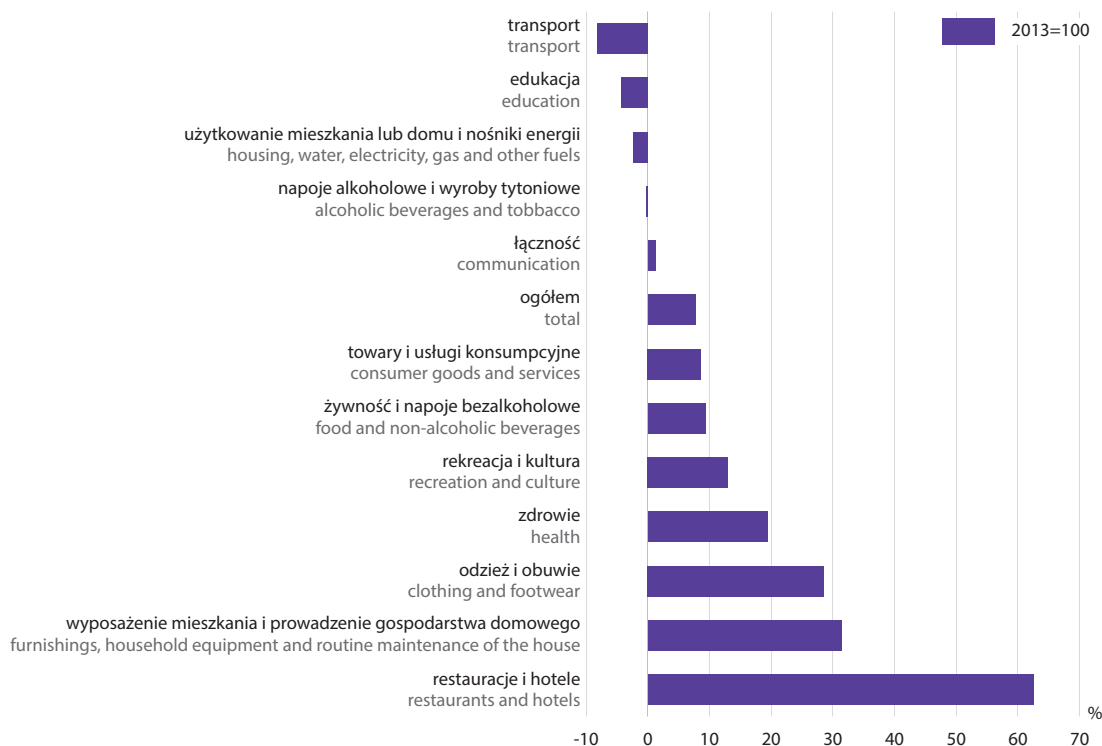
Na przestrzeni lat 2013-2017 przeciętna liczba osób pracujących w gospodarstwie domowym pozostała na zbliżonym poziomie. Coraz więcej osób natomiast pobiera świadczenia społeczne oraz świadczenia z ubezpieczeń społecznych. Sytuacja ta związana może być z uruchomieniem programów świadczeń społecznych (m.in. 500+), z których korzysta coraz więcej osób oraz ciągłym zwiększaniem się liczby osób starszych. Warto w tym miejscu wspomnieć o dość drastycznym zmniejszeniu się przeciętnej liczby osób pozostających na utrzymaniu (z 0,95 w 2013 r. do 0,43 w 2017 r.), co może świadczyć o ciągle postępującym obniżaniu się liczby osób młodych, ich usamodzielnianiu się bądź tworzeniu przez nich nowych gospodarstw.

Z kolei przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w podkarpackich gospodarstwach domowych w latach 2013-2017 zwiększył się o 25,7% i w ubiegłym roku wyniósł 1254,30 zł. Niestety, pomimo poprawiającej się sytuacji, nadal jest to kwota plasująca Podkarpacie na ostatnim od lat miejscu w Polsce. W stosunku do średniej krajowej w 2017 r. dochód ten był o 21,5% niższy. Największą część miesięcznego dochodu rozporządzalnego (53,2%) stanowiły dochody z pracy najemnej (666,72 zł), najmniej zaś (1,1%) pochodziło z prowadzenia gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (14,21 zł).

Przeciętne wydatki gospodarstw domowych przypadające na 1 osobę w 2017 r. zamknęły się kwotą 941,91 zł i były wyższe niż w 2013 r. o 7,7%. Nie zmienia to jednak faktu, że były one najniższe w kraju i niższe aż o 9,9% od średniej dla Polski. Największą część tychże wydatków (96,1%) stanowiły wydatki na towary i usługi konsumpcyjne.

Na przestrzeni analizowanych lat zwiększyły się wydatki na łączność, towary i usługi konsumpcyjne, żywność i napoje bezalkoholowe, rekreację i kulturę, zdrowie, odzież i obuwie, wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego czy restauracje i hotele.

Wykres 21. Zmiana wielkości poszczególnych kategorii wydatków w 2017 r.
Chart 21. Change in the level of individual expenditure categories in 2017

W latach 2013-2017 najbardziej obniżyły się wydatki na transport czy edukację. Natomiast kategoriami charakteryzującymi się największym wzrostem były wydatki na: restauracje i hotele, wyposażenie mieszkania oraz odzież i obuwie. Należy zwrócić także uwagę na niewielki, aczkolwiek ważny z punktu widzenia kondycji zdrowotnej mieszkańców Podkarpacia, spadek wydatków na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe.

Jeśli chodzi o przeciętne miesięczne spożycie niektórych produktów, to na przestrzeni analizowanych lat najbardziej zmalało spożycie mleka, pieczywa i produktów zbożowych oraz cukru (odpowiednio o 4,4% i o 3,6%). W 2017 r. w porównaniu z rokiem 2013, najbardziej wzrosło spożycie jogurtów oraz mięsa (odpowiednio o 17,9% i 4,9%).

Na Podkarpaciu najwięcej w miesiącu spożywa się warzyw, pieczywa i produktów zbożowych, natomiast najmniejszym zainteresowaniem cieszą się ryby i owoce morza, których przeciętnie w ciągu miesiąca mieszkańiec województwa podkarpackiego spożywał jedynie około 210 g w 2017 r. Dla porównania spożycie warzyw wynosiło wtedy ponad 40-krotnie więcej. Na podobnym poziomie utrzymuje się natomiast w analizowanych latach spożycie serów i twarogów czy też owoców.

Tablica 3. Przeciętne miesięczne spożycie wybranych produktów na 1 mieszkańca
 Table 3. Average monthly consumption of selected products per capita

Wyszczególnienie Specification	2013	2017	2013=100
Mleko świeże w kg Fresh milk in kg	4,18	3,58	85,6
Pieczywo i produkty zbożowe w kg Bread and cereals in kg	7,34	6,34	86,4
Cukier w kg Sugar in kg	1,40	1,21	86,4
Warzywa w kg Vegetables in kg	9,60	8,57	89,3
Jaja w szt. Eggs in units	13,62	12,18	89,4
Oleje i tłuszcze w kg Oils and fats in kg	1,26	1,15	91,3
Ryby i owoce morza w kg Fish and seafood in kg	0,23	0,21	91,3
Sery i twarogi w kg Cheese and curd in kg	0,90	0,90	100,0
Owoce w kg Fruit in kg	3,22	3,27	101,5
Mięso w kg Meat in kg	4,66	4,89	104,9
Jogurty w kg Yoghurt in kg	0,39	0,46	117,9

Biorąc pod uwagę wskaźniki zasięgu ubóstwa, w latach 2013-2017 Podkarpacie nie prezentuje się najlepiej na tle pozostałych województw. Niewątpliwie związek z taką sytuacją mają bardzo niskie w skali kraju dochody mieszkańców. Pozytywnym zaś wydaje się być fakt, że na przestrzeni analizowanych lat stan ten nieznacznie, ale ulega polepszeniu.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego (stopa ubóstwa skrajnego) - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) wyznaczająca poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego (stopa ubóstwa relatywnego) - Odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa relatywnego przyjęta na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.

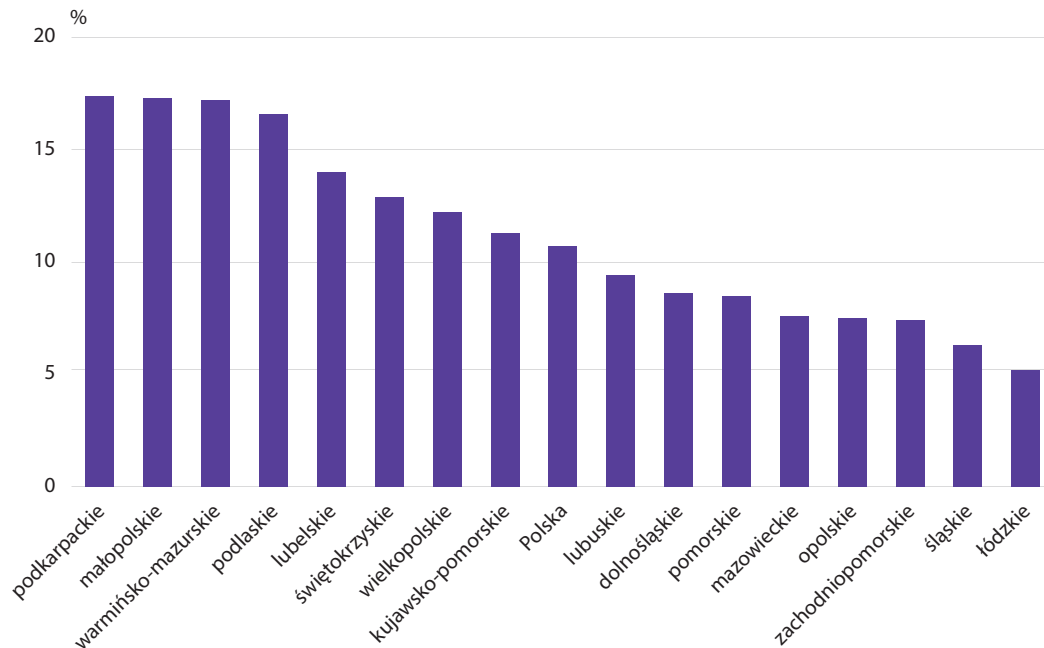
Wskaźnik zasięgu ubóstwa ustawowego (stopa ubóstwa ustawowego) - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż tzw. ustawowa granica ubóstwa, tj. kwota która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej.

Wśród wskaźników ubóstwa możemy wyróżnić: odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji), relatywnej granicy ubóstwa i „ustawowej” granicy ubóstwa. Poniżej minimum egzystencji w 2017 r. żyło 6,2% osób wobec 9,4% w roku 2013. Jedna na pięć osób w województwie podkarpackim żyła poniżej relatywnej granicy ubóstwa w każdym

z analizowanych lat. Poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa znalazło się przez te pięć lat średniorocznie 17,6% osób, co daje Podkarpaciu 15. lokatę w kraju. Stawia to województwo podkarpackie w nie najlepszym świetle w skali kraju.

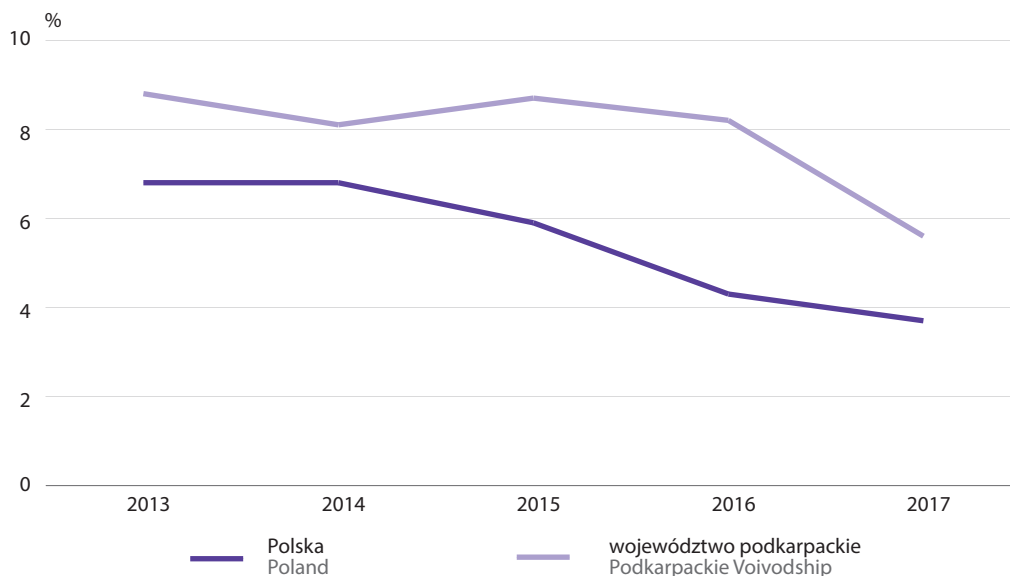
Wykres 22. Wskaźnik „ustawowej” granicy ubóstwa według województw w 2017 r.

Chart 22. “Nominal” poverty threshold rate by voivodships in 2017

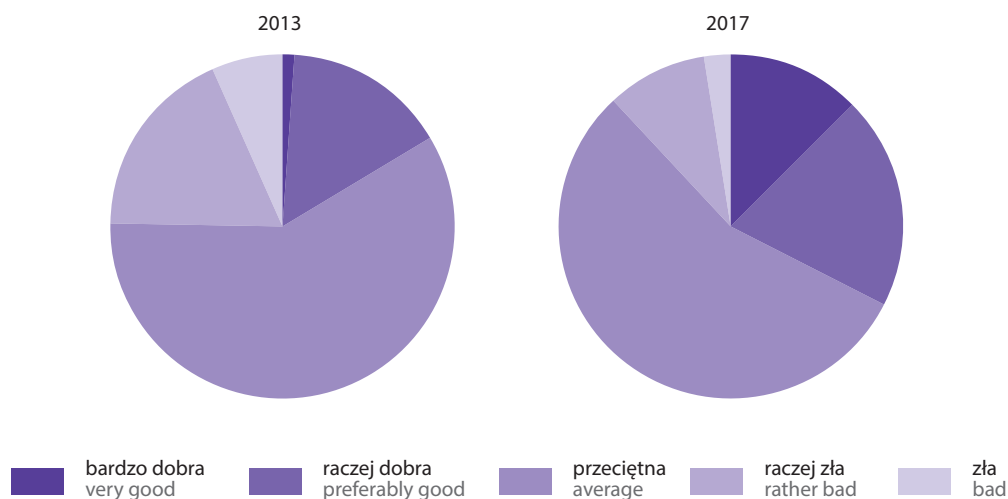
Wykres 23. Odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) w Polsce i województwie podkarpackim

Chart 23. Percentage of persons in households living below the extreme poverty threshold (minimum subsistence level) in Poland and Podkarpackie Voivodship

Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych na Podkarpaciu wskazuje na to, że zarówno w 2013 jak i 2017 r. największa część gospodarstw uważała swoją sytuację za przeciętną (odpowiednio 58,9 i 55,6%). Coraz więcej osób natomiast określa swoją sytuację jako dobrą i bardzo dobrą. Zdecydowanie zmniejsza się odsetek negatywnie oceniających swoją kondycję materialną. Zmiany są szczególnie widoczne w przypadku bardzo dobrej oceny, gdzie odsetek wzrósł z 1,2% w 2013 r. do 12,7% w 2017 r. Sugeruje to coraz lepsze w ocenie gospodarstw usytuowanie materialne, a co za tym idzie, polepszenie kluczowego czynnika warunków życia Podkarpacia. Należy tutaj zaznaczyć fakt, że odsetek mieszkańców bardzo dobrze oceniających swoją sytuację w województwie podkarpackim należał do jednego z najniższych w kraju (pod tym względem przoduje województwo warmińsko-mazurskie – 23,0%, na ostatnim miejscu znajduje się województwo łódzkie – 9,7%).

Wykres 24. Subiektywna ocena sytuacji materialnej
Chart 24. Subjective assessment of the material situation

Rozdział 3

Chapter 3

Społeczne czynniki warunków życia

Social factors of living conditions

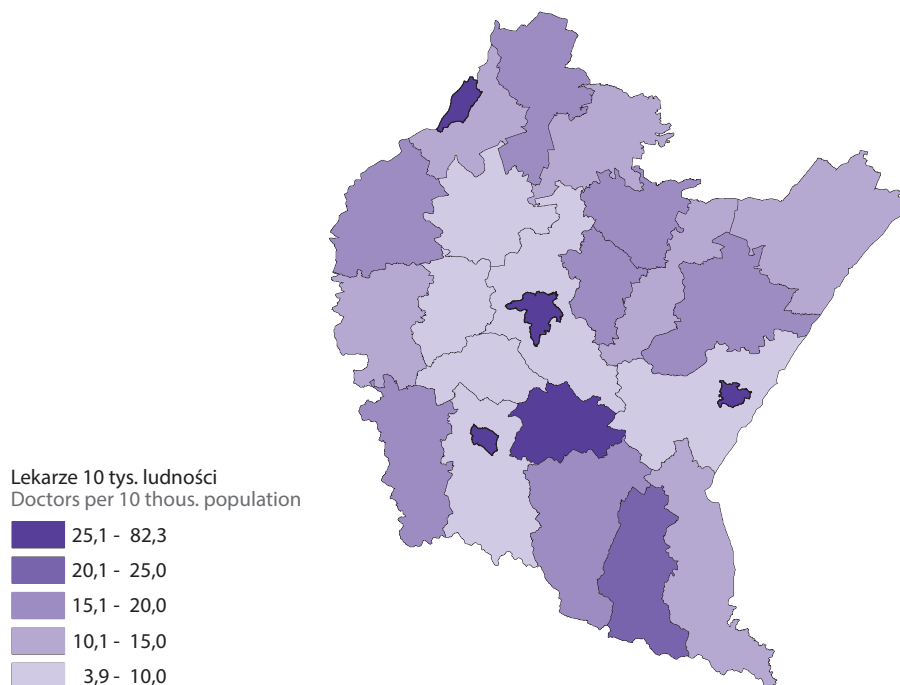
3.1. Zdrowie

3.1. Health

Istotną grupę czynników wpływających na warunki życia mieszkańców tworzą uwarunkowania społeczne kształtowane przez dostępność do usług medycznych. Podstawowym elementem systemu opieki zdrowotnej jest kadra medyczna. W 2017 r. liczba lekarzy posiadających prawo wykonywania zawodu w województwie podkarpackim wyniosła 5745 (11. lokata w kraju) i w porównaniu z 2013 r. nastąpił wzrost o 7,8% (w kraju o 4,6%). W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba lekarzy w województwie podkarpackim w 2017 r. wyniosła 27,0, a w 2013 r. 25,0. W Polsce wskaźnik ten wynosił odpowiednio 38,0 oraz 36,3.

Liczba pielęgniarek i położnych (łącznie z tytułem magistra) posiadających prawo wykonywania zawodu wyniosła w województwie podkarpackim w 2017 r. 20881 i w porównaniu z 2013 r. nastąpił wzrost o 6,9% (w kraju o 4,7%). W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba pielęgniarek i położnych w województwie podkarpackim w 2017 r. była najwyższa w kraju i wyniosła 98,1 (85,7 w Polsce).

Mapa 11. Lekarze (pracujący bezpośrednio z pacjentem) według powiatów w 2017 r.
Map 11. Doctors (working directly with the patient) by powiats in 2017

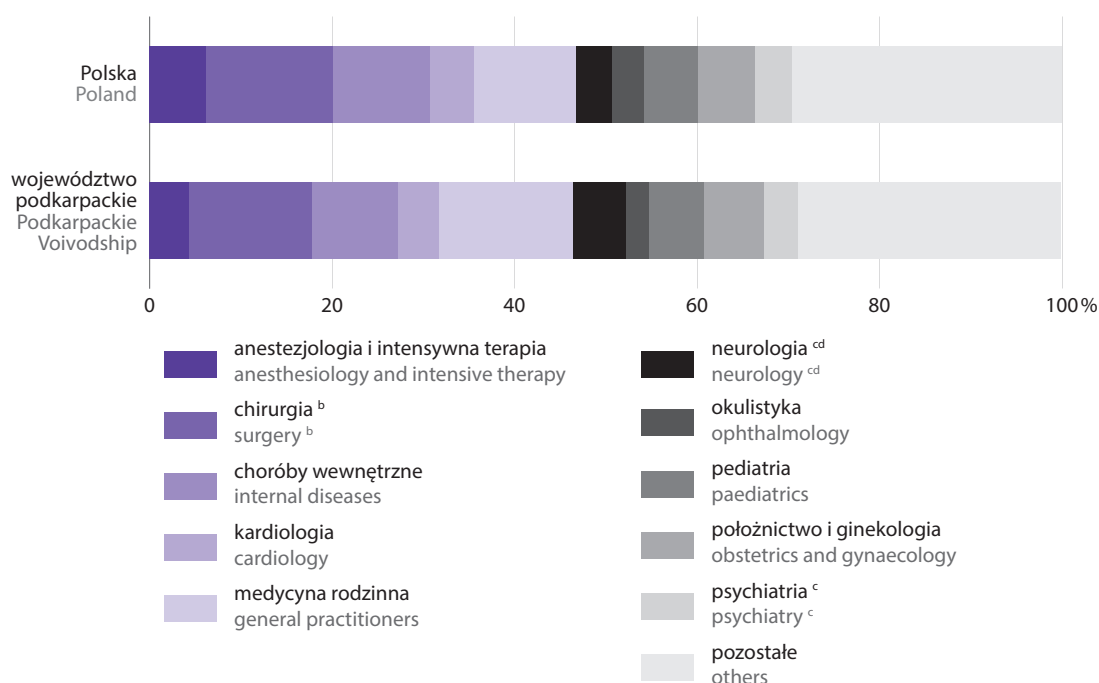

W latach 2013-2017 liczba personelu medycznego pracującego bezpośrednio z pacjentem w województwie podkarpackim charakteryzowała się różną dynamiką. W porównaniu z 2013 rokiem wzrosła liczba fizjoterapeutów (o 28,7%), farmaceutów (o 12,7%), lekarzy medycyny (o 8,4%), położnych (o 3,1%) oraz pielęgniarek (o 1,5%). Wśród lekarzy dentyistów w 2017 r. odnotowano spadek (o 6,2%) w stosunku do 2013 r.

Spośród 90 tys. pracujących lekarzy w Polsce w 2017 r. najmniej odnotowano w województwie opolskim (2025), a najwięcej w województwie mazowieckim (14299). Stanowiło to odpowiednio 2,2% i 15,8% liczby lekarzy pracujących. Lekarze województwa podkarpackiego (4654) stanowili 5,2% ogółu lekarzy pracujących w kraju i w stosunku do 2013 r. ich liczba zwiększyła się o 8,4%. W 2017 r. w województwie podkarpackim na 10 tys. ludności przypadało 21,9 lekarzy. Najmniej lekarzy w przekroczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w powiecie przemyskim – 3,9, najwięcej w Rzeszowie – 29,0.

Ważnym czynnikiem wpływającym na jakość opieki zdrowotnej jest poziom kwalifikacji kadry medycznej. W 2017 r. liczba lekarzy specjalistów w województwie podkarpackim wynosiła 3135 – o 2,1% więcej niż w 2013 r. Wśród lekarzy dentyistów specjalizację posiadało 13,9%.

Wykres 25. Struktura lekarzy według specjalizacji w 2017 r.
Chart 25. Structure of doctors by specialization in 2017

a Ze specjalizacją II stopnia i z tytułem specjalisty. b Chirurgii ogólnej, dziecięcej, klatki piersiowej, ortopedii i traumatologii, ortopedii i traumatologii narządu ruchu, neurochirurgii, chirurgii onkologicznej, plastycznej i szczękowej, kardiochirurgii oraz urologii i chirurgii naczyniowej. c Łącznie ze specjalistami dziecięcymi. d Neuropatologii.

a With a second degree specialisation and a title of specialist. b General surgery, paediatric, thoracic surgery, trauma and orthopaedic surgery, neurosurgery and neurotraumatological surgery, oncological, plastic, maxillo-facial surgery, cardiosurgery as well as vascular surgery and urology. c Including children's specialists. d Neuropathology.

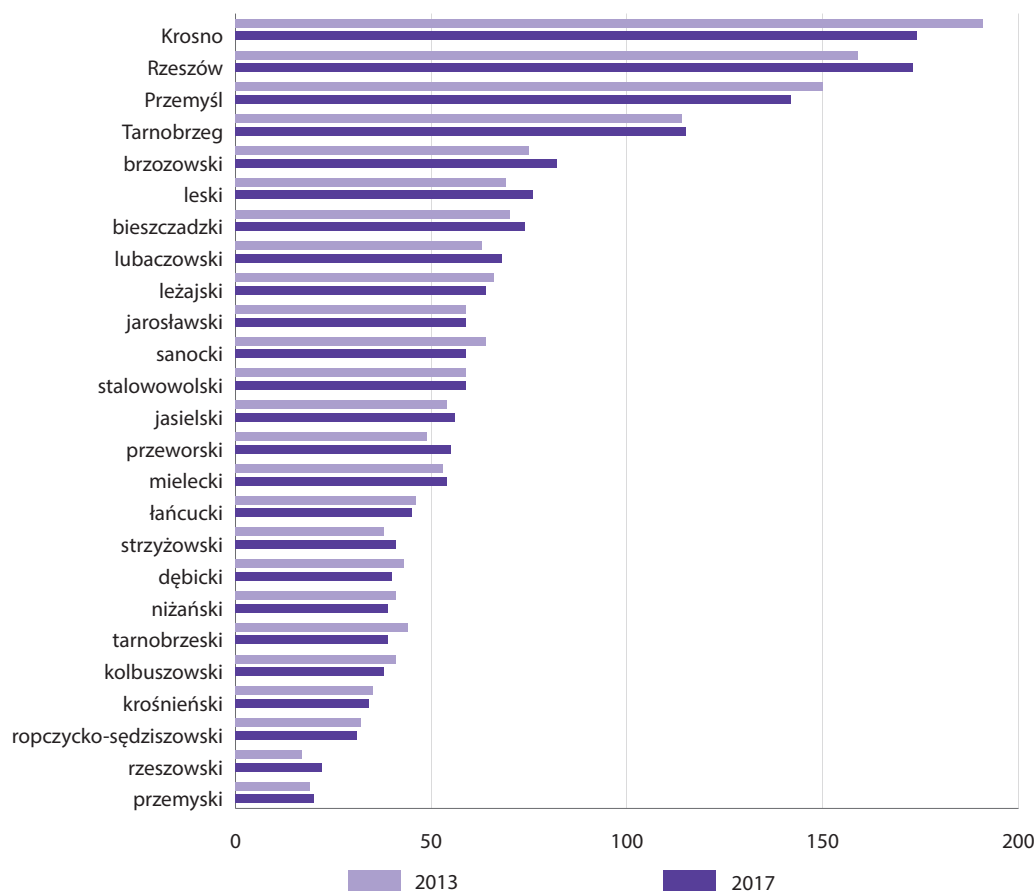
W 2017 r. odnotowano spadek liczby lekarzy dentyistów w stosunku do 2013 r. w 5 województwach, przy czym największy w województwie wielkopolskim (o 29,3%). Dentyści na Podkarpaciu stanowili 7,2% ogółu lekarzy dentyistów w Polsce. Na 10 tys. ludności w województwie podkarpackim przypadało 4,5 lekarzy dentyistów (w kraju 3,5).

W 2017 r. liczba pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem w stosunku do 2013 r. spadła w 14 województwach. Największy spadek odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (o 9,7%).

W Polsce zanotowano spadek o 3,4%. W badanym okresie jedynie w województwie podkarpackim i świętokrzyskim wzrosła liczba pielęgniarek odpowiednio o 1,5% i 0,1%. Największa liczba położnych pracujących z pacjentem na 10 tys. ludności w 2017 r. była w województwie podkarpackim 7,4 (w Polsce 5,9), najmniejsza natomiast w województwie warmińsko-mazurskim 4,9.

Wykres 26. Pielęgniarki i położne (pracujący bezpośrednio z pacjentem) na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.

Chart 26. Nurses and midwives (working directly with the patient) for 10,000 population by powiats in 2017

W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba pielęgniarek i położnych pracujących bezpośrednio z pacjentem w województwie podkarpackim w 2017 r. była jedną z najwyższych w kraju i wyniosła 65,5 (w Polsce 56,3). W przekroju terytorialnym najwięcej pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności przypadało w Krośnie – 174,2 i Rzeszowie 172,8, a najmniej w powiecie przemyskim – 20,0 i rzeszowskim 21,5.

W 2017 r. na terenie województwa podkarpackiego działało 41 szpitali ogólnych w których znajdowało się 363 oddziały, a do dyspozycji chorych pozostawało 10219 łóżek. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności wynosiła 48,0 (8. lokata w kraju), a w Polsce było ich 48,2. W latach 2013-2017 wartość tego wskaźnika na Podkarpaciu wzrosła o 0,2.

Najwięcej łóżek na 10 tys. ludności odnotowano w województwie śląskim – 55,2, najmniej w województwie pomorskim 39,8. W analizowanych latach spadek liczby łóżek szpitalnych wystąpił w 10 województwach, przy czym największy w województwie opolskim (o 7,3%).

W 2017 r. wskaźnik przeciętnego wykorzystania łóżek ogółem w województwie podkarpackim zmniejszył się w porównaniu z 2013 r. z 248 do 241 dni. Najwyższy wskaźnik w 2017 r. odnotowano w województwie

twie lubelskim (261 dni), a najniższy w województwie wielkopolskim (208 dni). W Polsce wskaźnik ten wynosił 240 dni.

Spośród 10,2 tys. łóżek odnotowanych w szpitalach ogólnych najczęściej znajdowało się na oddziałach o specjalnościach: chorób wewnętrznych (11,9% ogółu), chirurgii ogólnej (11,1% ogółu) oraz ginekologiczno-położniczym (109).

W 2017 r. w szpitalach województwa podkarpackiego leczonych było (łącznie z ruchem międzyoddziałowym) 484,2 tys. osób, tj. o 4,6% więcej niż w 2013 r. Największa ich liczba przypadała na oddziały ginekologiczno-położnicze (65,7 tys.) oraz chirurgii ogólnej (53,9 tys.)

Największy wzrost liczby leczonych w latach 2013-2017 miał miejsce w województwie zachodniopomorskim (o 40,1 tys.), natomiast najbardziej znaczący spadek w województwie łódzkim (o 76,0 tys.).

Średni pobyt chorego na oddziale w szpitalu w 2017 r. w województwie podkarpackim trwał przeciętnie 5,0 dni. Najkrócej pacjenci przebywali na oddziale okulistycznym – 1,4 dnia a najdłużej na oddziale opieki paliatywnej i hospicyjnej – 34,2 dni.

Stacjonarna opieka zdrowotna w województwie podkarpackim, poza szpitalami ogólnymi, realizowana była również w 23 zakładach opiekuńczo-leczniczych, które dysponowały 1269 łózkami, a w 2017 r. z ich usług skorzystało 2,3 tys. pacjentów. Funkcjonowało również 14 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, dysponujących 635 łózkami, w których przebywało 1,1 tys. pacjentów oraz 11 hospicjów dysponujących 202 łózkami, w których w 2017 r. przebywało 1,3 tys. pacjentów.

Na Podkarpaciu w 2017 r. było 1242 przychodnie w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej prowadzącej świadczenia skierowane do osób, które nie wymagają leczenia w warunkach całodobowych lub całodziennych. W porównaniu z 2013 r. liczba przychodni zwiększyła się o 155 (o 14,3%). W kraju odnotowano wzrost o 10,9%. Na 10 tys. ludności w województwie podkarpackim, podobnie jak i w kraju, przypadało 6 przychodni, tj. o jedną więcej niż pięć lat temu. Najwięcej przychodni na każde 10 tys. mieszkańców było w Rzeszowie i Przemyślu – po 10, a najmniej w powiecie przemyskim i dębickim – po 3.

Praktyk lekarskich, które podpisały kontrakty z NFZ lub przychodniami, w 2017 r. odnotowano na Podkarpaciu 497 i w porównaniu z 2013 r. był to spadek o 11,7% (w kraju o 15,3%). W 2017 r. w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej udzielono 16,2 mln porad, ponadto 280,0 tys. porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych. Z ogólnej liczby porad 8,9 mln przypadało na porady udzielone przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i lekarza rodzinnego. W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono również 5,5 mln specjalistycznych porad lekarskich oraz 1,8 mln porad stomatologicznych. Liczba porad lekarskich w porównaniu z rokiem 2013 wzrosła o 2,2%, a stomatologicznych o 3,5%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba porad lekarskich udzielonych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2017 r. wynosiła 6,8, a stomatologicznych – 0,9.

Inną formą opieki stacjonarnej, a zarazem uzupełnieniem podstawowego systemu opieki zdrowotnej jest lecznictwo uzdrowiskowe. Wody mineralne, torfy lecznicze oraz specyficzne cechy mikroklimatu stały się podstawą do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego w czterech kurortach znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego tj. w Iwoniczu-Zdroju, Rymanowie-Zdroju, Polańczyku i Horyńcu-Zdroju. Potencjał dla rozwoju takiego lecznictwa znajduje się także w Łatoszynie i innych miejscowościach regionu. Na Podkarpaciu w 2017 r., usługi lecznictwa uzdrowiskowego świadczyło 25 placówek, tj. 22 sanatoria i 3 szpitale uzdrowiskowe (5. lokata w kraju). Dysponowały one łącznie 3,9 tys. łóżek. Z usług placówek lecznictwa uzdrowiskowego skorzystało 56,1 tys. osób (6. lokata w kraju). W porównaniu z 2013 r. liczba kuracjuszy spadła o 3,1% (w kraju wzrosła o 7,6%). W analizowanym okresie o 19,0% spadła liczba najmłodszych kuracjuszy (w wieku 0-18 lat) i w 2017 r. wynosiła 2,5 tys. osób. W Polsce również wystąpił spadek ale znacznie niższy niż na Podkarpaciu – o 5,4%.

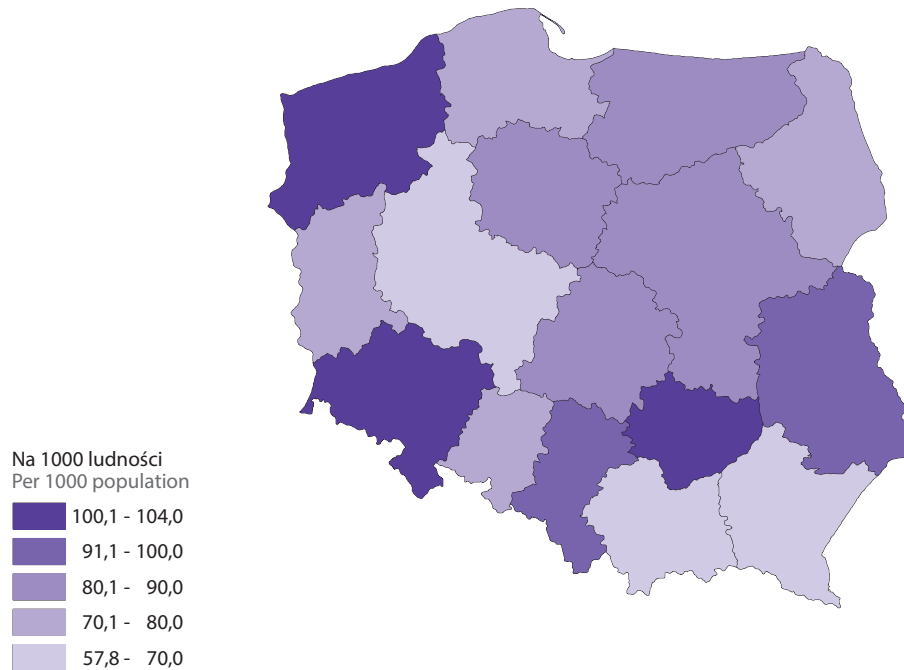
W ramach ratownictwa medycznego i pomocy doraźnej szybką pomoc medyczną na Podkarpaciu świadczyło 86 zespołów ratownictwa medycznego, w skład których wchodziło 30 zespołów specjalistycznych i 56 zespołów podstawowych. Ponadto funkcjonował jeszcze 1 zespół lotniczego ratownictwa

medycznego wyposażony w śmigłowiec. Jednocześnie w województwie podkarpackim znajdowało się 13 szpitalnych oddziałów ratunkowych oraz 10 izb przyjęć współpracujących z systemem ratownictwa medycznego.

Liczba zrealizowanych wyjazdów na miejsce zdarzenia w ciągu 2017 r. wyniosła 143,2 tys. i w odniesieniu do 2013 r. wzrosła o 5,4% (w kraju wzrosła o 7,7%). W trakcie wyjazdów udzielono świadczeń zdrowotnych 145,9 tys. osobom, w tym 42,9% to osoby w wieku 65 lat i więcej.

W przeliczeniu na 1000 ludności przypadało na Podkarpaciu 67,3 wyjazdy na miejsce zdarzenia, a ich liczba była większa niż w 2013 r. (63,8). Dla Polski wskaźnik ten był wyższy i wynosił 83,1 w 2017 r. i 77,0 w 2013 r.

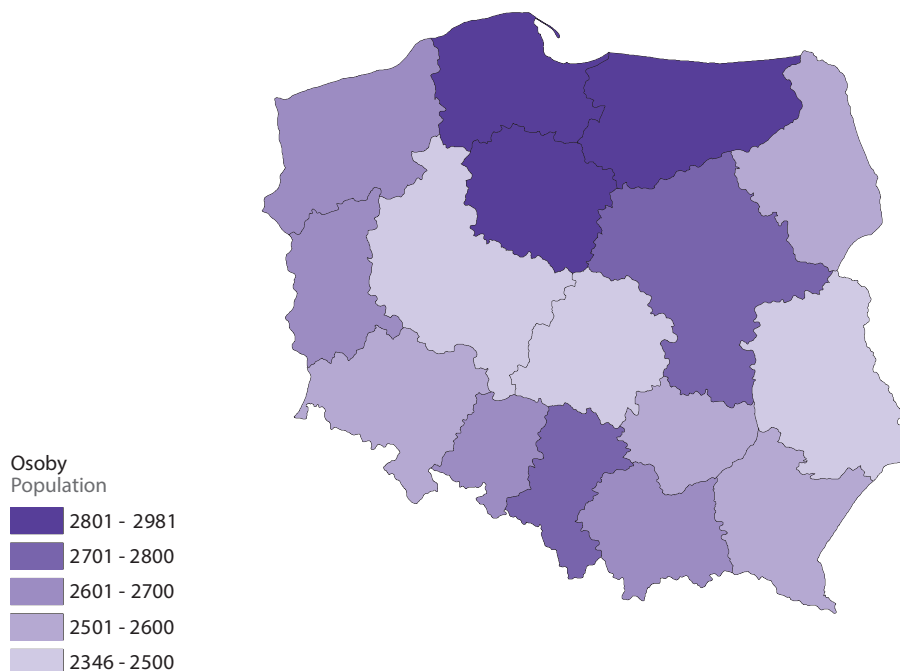
Mapa 12. Wyjazdy zespołów ratownictwa medycznego według miejsc zdarzenia w 2017 r.
Map 12. Responses of emergency rescue teams according to place of event in 2017

Dostępność leków i środków medycznych jest bardzo ważnym elementem systemu ochrony zdrowia. Funkcję tę pełnią apteki i punkty apteczne. W 2017 r. na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 714 aptek ogólnodostępnych i 128 punktów aptecznych. Na przestrzeni analizowanych lat dostępność do aptek i punktów aptecznych uległa zdecydowanej poprawie. W odniesieniu do 2013 r. liczba aptek ogólnodostępnych wzrosła o 13,5%, natomiast punktów aptecznych o 2,4%

W konsekwencji wzrostu ilości tych placówek liczba ludności przypadająca na aptekę i punkt apteczny w województwie podkarpackim obniżyła się z 2824 w 2013 r. do 2529 w 2017 r.

Mapa 13. Liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2017 r.
 Map 13. Population per 1 public pharmacy and pharmaceutical outlet in 2017

3.2. Pomoc społeczna

3.2. Social assistance

Trudna sytuacja życiowa osób jak i rodzin, z którą nie mogą poradzić sobie sami, wymaga wsparcia ze strony instytucji pomocy społecznej.

W 2017 r. na terenie województwa podkarpackiego działało 82 placówki stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z filiami), tj. o 4 więcej niż w końcu 2013 r. Wśród nich 30,5% stanowiły zakłady dla osób w podeszłym wieku, 21,7% ośrodki dla bezdomnych, 18,3% dla przewlekle somatycznie chorych, a 17,1% dla przewlekle psychicznie chorych. Domy i zakłady stacjonarnej pomocy społecznej oferowały w sumie 5625 miejsc (o 129 więcej niż w 2013 r.). W końcu 2017 r. z placówek stacjonarnej opieki skorzystało 5247 osób, wśród nich kobiety stanowiły 41,6% (w 2013 r. 42,5%). Biorąc pod uwagę wiek najbardziej liczną grupą korzystającą z tych placówek były osoby w wieku 40-59 lat (26,4%), natomiast najrzadziej korzystały osoby młode do 18 roku życia (1,5%). Na umieszczenie w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej w 2017 r. oczekiwało 133 osoby (o 81 osób więcej niż w końcu 2013 r.).

Obok stacjonarnych form pomocy społecznej realizowana jest również pomoc środowiskowa polegająca na udzielaniu świadczeń pieniężnych i niepieniężnych osobom spełniającym odpowiednie kryteria i zakwalifikowanym do otrzymywania takiej pomocy w miejscu ich zamieszkania. W 2017 r. świadczenia społeczne w województwie podkarpackim przyznano dla 96,7 tys. osób i było to 39,8 tys. osób (o 29,2%) mniej niż pięć lat temu. W skali kraju podkarpaccy beneficjenci pomocy społecznej stanowili 6,7%, najwięcej osób z tego typu pomocy skorzystało w województwie mazowieckim (11,8% ogółu osób w kraju), a najmniej w województwie opolskim (2,2%).

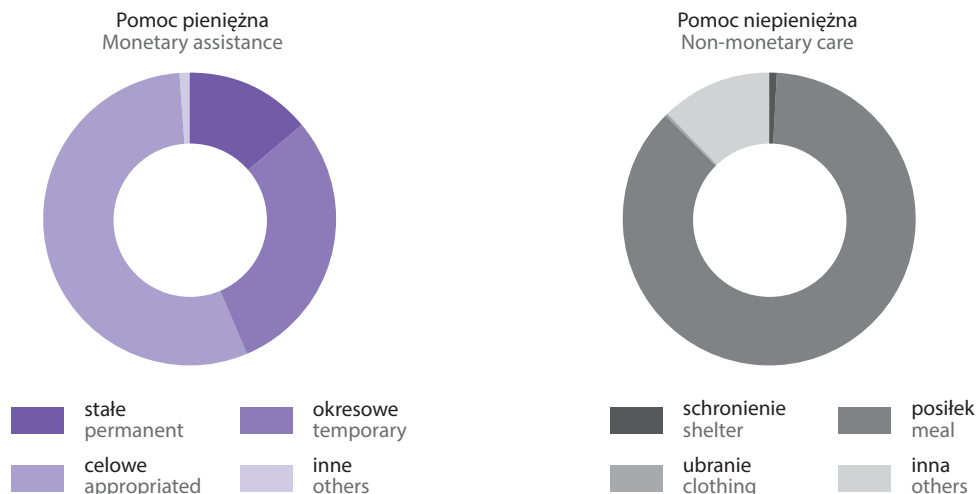
Wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności ukształtował się na poziomie 454 (w 2013 r. – 641).

Środowiskową pomoc pieniężną stanowią między innymi zasiłki np.: stałe, okresowe, celowe, pomoc na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, pomoc dla cudzoziemców. W przypadku pomocy niepieniężnej obejmuje ona m.in: posiłek, schronienie w placówkach dla bezdomnych, ubranie, sprawienie pogrzebu, usługi opiekuńcze, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Osoby potrzebujące mogły otrzymać pomoc w obu formach.

W 2017 r. świadczenie w formie pieniężnej otrzymało na podstawie decyzji 71,0 tys. osób, tj. o 23,0 tys. mniej niż w 2013 r. Dużą grupę beneficjentów (55,2%) stanowiły osoby korzystające z zasiłków celowych. Były one przyznawane z tytułu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, zakup żywności, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, wykonania drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, pokrycia kosztów pogrzebu. Zasiłki były również przyznawane osobie lub rodzinie, która poniosła straty w wyniku zdarzenia losowego, klęski żywiołowej lub ekologicznej. Zasiłki okresowe wypłacono 29,7% osób z ogólnej liczby korzystających ze świadczeń w formie pomocy pieniężnej. Zasiłki stałe wypłacane osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności przyznano 14,1% ogółu.

Świadczenie w formie niepieniężnej przyznano na podstawie decyzji 51,5 tys. osobom, tj. o 23,0 tys. mniej w porównaniu z 2013 r. Był to przede wszystkim codzienny gorący posiłek (86,7% wszystkich korzystających z pomocy niepieniężnej).

Wykres 27. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w 2017 r.
Chart 27. People benefiting from social assistance benefits in 2017

Wartość świadczeń pomocy społecznej wyniosła 210,7 mln zł i była niższa niż w 2013 r. o 9,1 mln zł (o 4,1%).

Dane o świadczeniach i dodatkach z programu Rodzina 500+ prezentowane są na podstawie ustawy z dnia 11 II 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (jednolity tekst Dz. U. z 2016 r. poz. 195). Świadczenie finansowane jest z budżetu państwa.

Istotnym elementem polityki rodzinnej stało się uruchomienie (z dniem 1 kwietnia 2016 r.) rządowego programu Rodzina 500+. W ramach tego programu w 2017 r. w województwie podkarpackim finansowe wsparcie uzyskiwało miesięcznie przeciętnie 147 tys. rodzin, otrzymujących świadczenia wychowawcze łącznie na ponad 235 tys. dzieci. Dodatek wychowawczy w ramach programu Rodzina 500+ przysługiwał również rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka (gdzie świadczenia takie zostały przyznane na około 1,5 tys. dzieci).

Od 2015 r. dodatkowe wsparcie dla rodzin wielodzietnych stanowi Karta Dużej Rodziny, uprawniająca do zniżek oferowanych przez instytucje publiczne i firmy prywatne w zakresie oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej na terenie całego kraju. Karta jest programem rządowym realizowanym przez gminy i ma charakter ogólnopolski. Przyznawana jest każdemu członkowi rodziny, przy czym rodzice, w tym także rodzice zastępczy oraz osoby prowadzące rodzinne domy dziecka mogą z niej korzystać dożywotnio, natomiast dzieci do chwili osiągnięcia wieku (18 bądź 25 lat) lub w przypadku niepełnosprawnych – do czasu obowiązywania orzeczenia o niepełnosprawności. W 2017 r. w województwie podkarpackim Kartę Dużej Rodziny posiadało 31,1 tys. rodzin, co stanowiło 7,5% w skali kraju. W porównaniu z 2016 r. ich liczba wzrosła o 15,0%. Na Podkarpaciu najwięcej rodzin posiadających Kartę Dużej Rodziny odnotowano w powiecie rzeszowskim (9,8% ogółu w województwie) i w powiecie dębickim (7,4%), a najmniej w powiatach bieszczadzkim i leskim (po 0,8%).

3.3. Edukacja

3.3. Education

Na terenie Podkarpacia w roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowało 1109 szkół podstawowych, w których uczyło się 144,1 tys. dzieci, w tym 69,9 tys. (48,5%) stanowiły dziewczynki. Gimnazjów dla dzieci i młodzieży było 107, w których uczyło się 40,9 tys. uczniów. W wyniku reformy systemu edukacji, zakładającej stopniową likwidację gimnazjów, liczba szkół tego typu uległa znacznemu zmniejszeniu. Gimnazja mogły zostać włączone bądź przekształcone w: 8-letnią szkołę podstawową, 3-letnie liceum ogólnokształcące, 4-letnie technikum lub branżową szkołę I stopnia. W roku szkolnym 2017/18 nie odbył się nabór do klas pierwszych gimnazjów, a uczniowie klas II i III kształcili się w wygaszanych placówkach lub w oddziałach gimnazjalnych prowadzonych w innych typach szkół.

W województwie było także 506 szkół ponadgimnazjalnych i policealnych, a kształciło się w nich 92,0 tys. uczniów. W przypadku szkolnictwa ponadgimnazjalnego doszło do zmian, z których wynika, że pomimo spadku liczby techników na przestrzeni analizowanych lat, liczba uczniów kształcących się tam zaczęła przewyższać jak do tej pory najbardziej popularne szkoły licealne (w dalszym ciągu większość kobiet wybiera jednak naukę w liceach ogólnokształcących). Sugeruje to pewne odchodzenie od kształcenia ogólnego na rzecz kształcenia w konkretnym kierunku na szczeblu edukacji ponadpodstawowej.

Miernikiem objęcia ludności z poszczególnych grup wiekowych edukacją jest współczynnik skolaryzacji. Warto zwrócić tutaj uwagę na zmiany wywołane reformą szkolnictwa również w tym obszarze. Odnoszą się one tutaj przede wszystkim do zmieniającego się w tym przypadku wieku osób na poszczególnych etapach kształcenia.

Współczynnik skolaryzacji brutto - jest to iloraz liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Podkarpacie w 2017 r. znajdowało się na 14. miejscu wśród województw pod względem wartości współczynnika skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych oraz na 15. miejscu pod względem wartości współczynnika skolaryzacji brutto w gimnazjach. Najwyższe wartości współczynników brutto (dotyczących zarówno szkół podstawowych jak i gimnazjów) na Podkarpaciu obserwowane były w 2017 r. w Krośnie, zaś najniższa wartość współczynnika skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych wystąpiła w powiecie przemyskim, a w przypadku gimnazjów w powiecie tarnobrzskim. Współczynniki brutto w miastach: Krosno, Przemyśl i Rzeszów przewyższały 100%, co może sugerować, że uczniowie z innych obszarów uczęszczają do szkół właśnie w tych miastach.

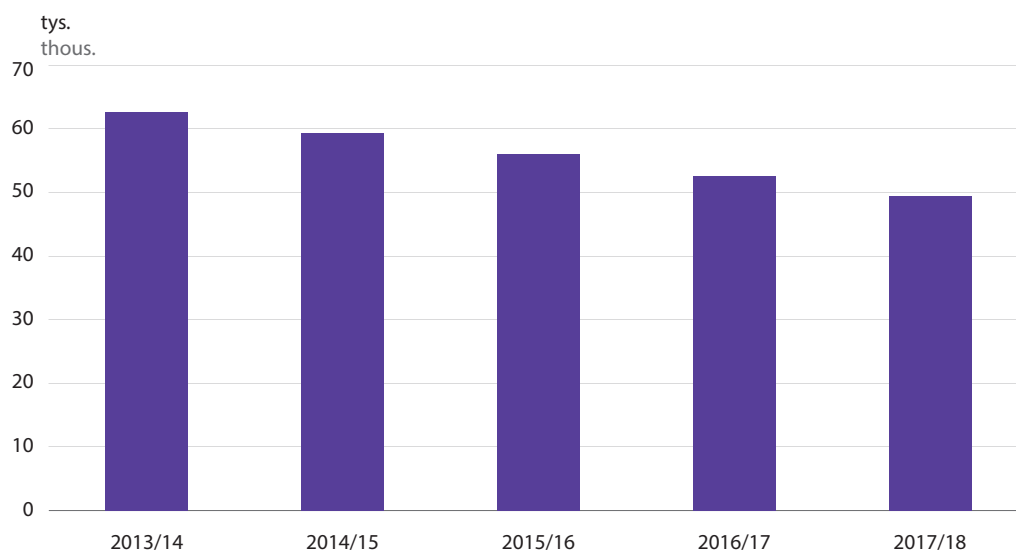
Zdecydowanie niższe wartości osiągają współczynniki odnoszące się do szkół ponadgimnazjalnych.

Współczynnik skolaryzacji brutto w branżowych szkołach I stopnia (łącznie z oddziałami zasadniczych szkół zawodowych) w 2017 r. wyniósł 13,7%, liceach ogólnokształcących 50,0%, technikach 51,0%, a w szkołach policealnych 15,5%.

Na Podkarpaciu obserwowany jest też ciągły spadek liczby studentów. Na przestrzeni lat 2013-2017 liczba studentów szkół wyższych (łącznie z cudzoziemcami) zmniejszyła się o 21,0%.

Wykres 28. Studenci szkół wyższych w latach 2013-2017 (łącznie z cudzoziemcami)

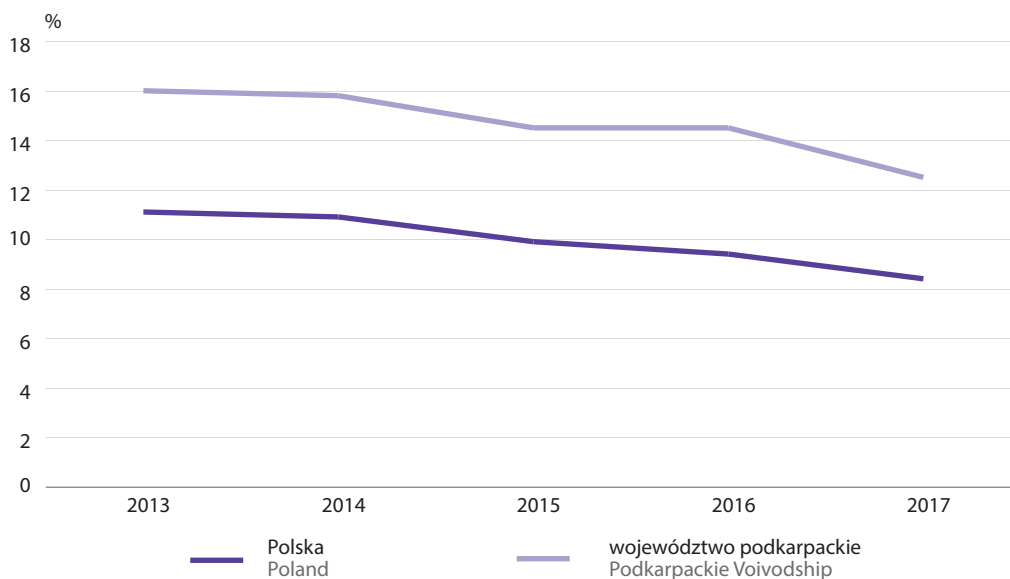
Chart 28. Students of tertiary education in 2013-2017 (including foreigners)

Zwiększył się natomiast odsetek cudzoziemców studiujących na terenie województwa podkarpackiego (z 3,2% w 2013 r. do 5,5% w 2017 r.). Trend ten obserwowany jest prawie we wszystkich województwach, co sugerować może większą atrakcyjność polskich uczelni dla osób spoza kraju. Na Podkarpaciu zmalał zaś nieco odsetek studiujących na kierunkach technicznych i przyrodniczych (bez cudzoziemców). Warto jednak w tym miejscu podkreślić, że pod tym względem w 2017 r. województwo podkarpackie zajmowało 2. miejsce w kraju (30,1%), zaraz po województwie zachodniopomorskim (32,9%).

Nie sposób pominąć tutaj również negatywnego zjawiska takiego jak NEET (ang. young people neither in employment nor in education and training), dotyczącego osób młodych (15-24 lata) niepracujących, nieuczących się i niedokształcających. Na przestrzeni analizowanych lat odsetek takich osób co prawda zmniejsza się, ale w dalszym ciągu jego skala na Podkarpaciu jest większa niż w Polsce.

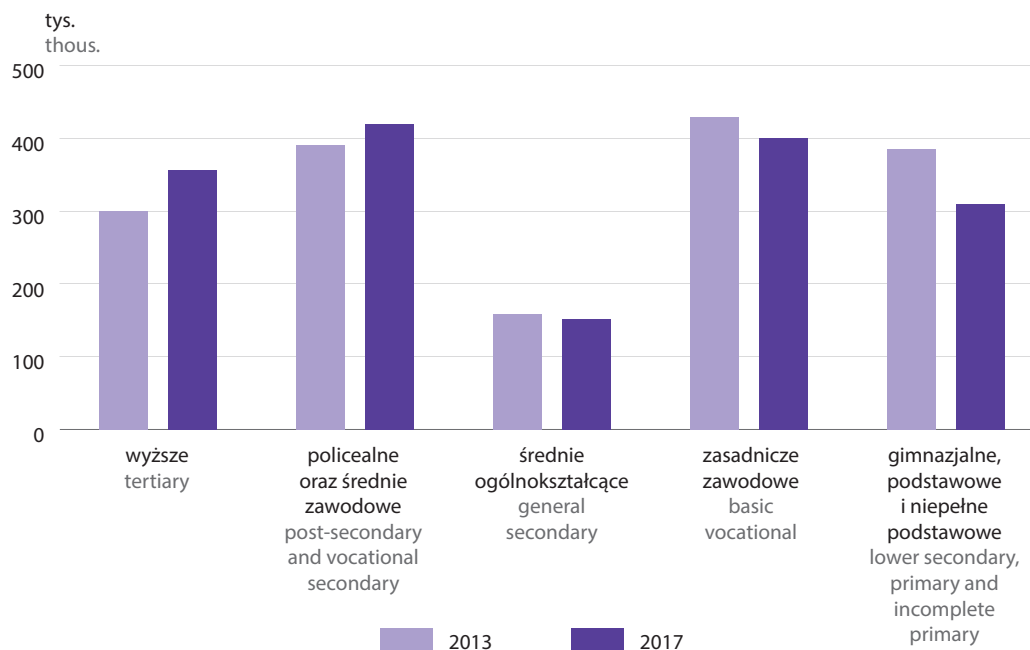
Wykres 29. Wskaźnik NEET w Polsce i województwie podkarpackim
Chart 29. NEET indicator in Poland and in Podkarpackie Voivodship

W porównaniu z innymi województwami Podkarpacie zajmuje dość niechlubne, przedostatnie miejsce w kraju (na ostatnim znalazło się województwo warmińsko-mazurskie, gdzie aż 14,6% osób nie uczyło się bądź nie pracowało). Pozytywnym zaś wydaje się być fakt, że z roku na rok odsetek nieuczących się i niepracujących ulega zmniejszeniu. Może być to spowodowane m.in. korzystaniem z wszelkiego rodzaju programów aktywizujących młodzież z danego obszaru.

Na korzyść przemawia również fakt, że wśród mieszkańców województwa rośnie liczba osób w wieku 15 lat i więcej posiadających wykształcenie wyższe. W latach 2013-2017 pod względem przyrostu liczby takich osób Podkarpacie zajmowało 6. miejsce w kraju z przyrostem równym 18,7% (najwięcej osób z wykształceniem wyższym przybyło w województwie opolskim – o 26,7%), podczas gdy w Polsce średni przyrost wyniósł 13,3%.

Wykres 30. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia (BAEL)
 Chart 30. Population aged 15 and over by educational level (LFS)

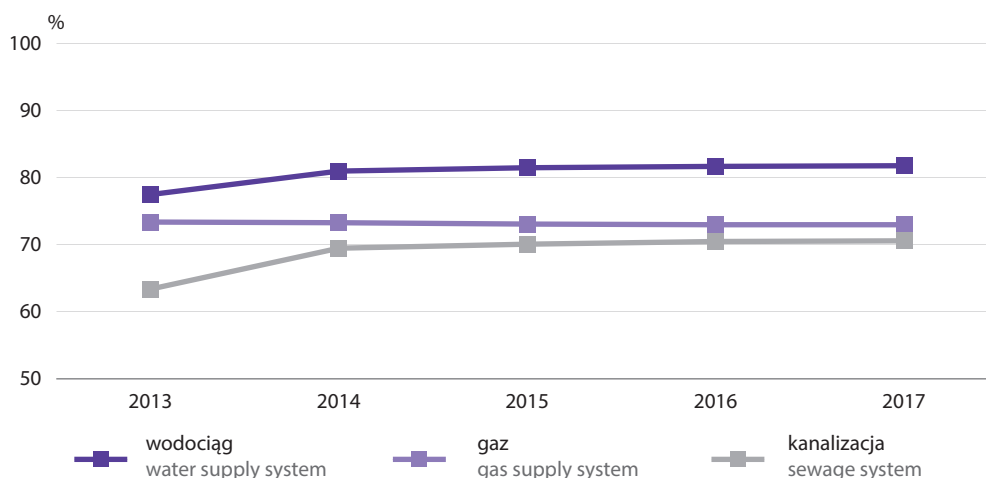
3.4. Infrastruktura komunalna

3.4. Municipal infrastructure

Infrastruktura komunalna jest istotnym elementem efektywnego funkcjonowania województw. Odpowiadając za dostarczanie usług oraz urządzeń komunalno-bytowych, ich obsługę oraz rozbudowę, reguluje warunki bytowe ludności a także kształtuje przestrzeń działalności gospodarczej.

W latach 2013-2017, infrastruktura komunalna w województwie podkarpackim zachowała swój dobry, wysoki poziom, poprawiając wyniki w niektórych przypadkach. Zanotowano wzrost niemal każdego z najistotniejszych wskaźników w tej sferze.

Wykres 31. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności
 Chart 31. Persons using installations in % of the total population

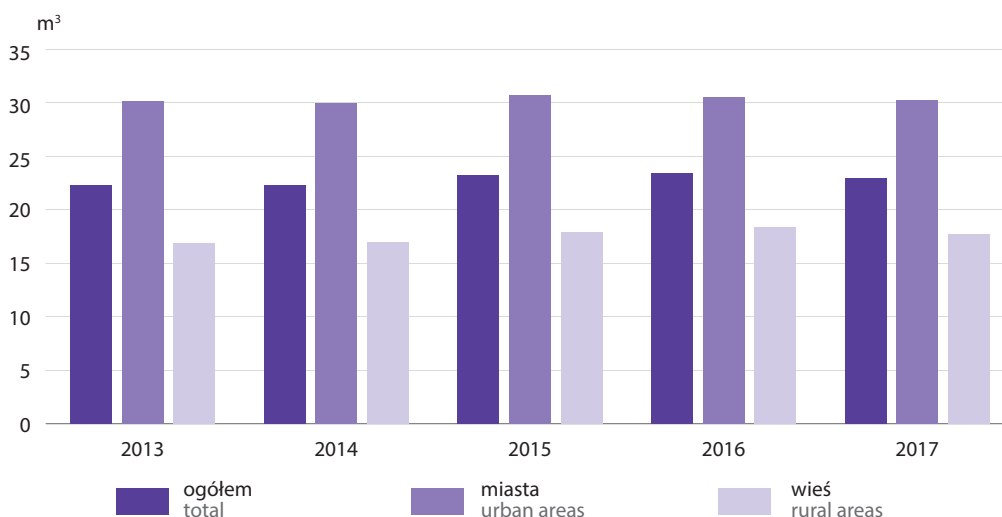

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej zwiększyła się z 14,2 tys. km w 2013 r. do 15,1 tys. km w 2017 r., tj. o 6,3%, natomiast liczba przyłączy wzrosła o 14,1 tys. sztuk, tj. o 4,5%. W Polsce, w tym samym okresie, nastąpił wzrost długości sieci z 287,7 tys. km do 303,9 tys. km (wzrost o 5,6%) oraz wzrost liczby przyłączy o 374,3 tys. sztuk, tj. o 7,1%.

W 2017 r. z sieci wodociągowej korzystało 81% ogółu ludności (w porównaniu z 2013 r. wzrost o 4,3 p.proc). Wynik ten był niższy od zanotowanego dla Polski, gdzie z sieci korzystało 92% ludności, przy czym wzrost w porównaniu z 2013 r. zanotowany w województwie był niemal identyczny, jak ten zanotowany w kraju – odpowiednio o 4,3 p.proc i o 4,0 p.proc.

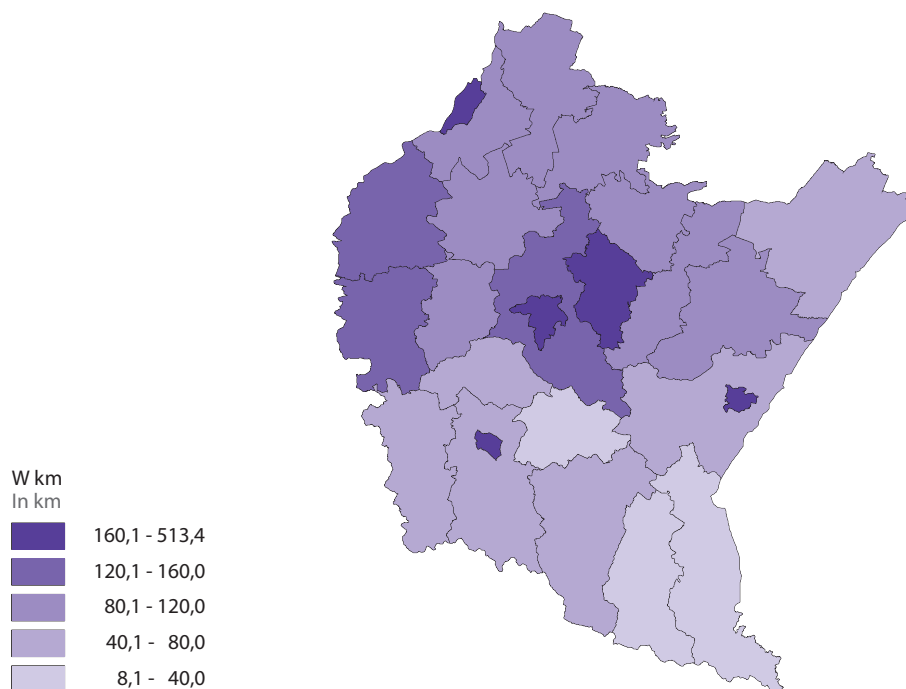
W miastach dostęp do wodociągu w 2017 r. miało ponad 94,3% ogółu ludności (wzrost o 1,9 p.proc w porównaniu z 2013 r.). Na terenach wiejskich udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej kształtował się na poziomie 71,7% (wzrost o 6 p.proc).

Wykres 32. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca
 Chart 32. Total water consumption in households per capita

Przeciętne zużycie wody przez gospodarstwa domowe na 1 mieszkańca w 2017 r. wyniosło 22,9 m³ i było wyższe od zużycia w 2013 r. o niecałe 0,5 m³. Był to podobny wzrost do zanotowanego w kraju, gdzie wyniósł on niecały 1 m³ (z 30,9 m³ do 31,8 m³), przy czym przeciętne zużycie wody na Podkarpaciu było niższe o 9 m³ od zużycia w kraju na przestrzeni całego okresu 2013-2017.

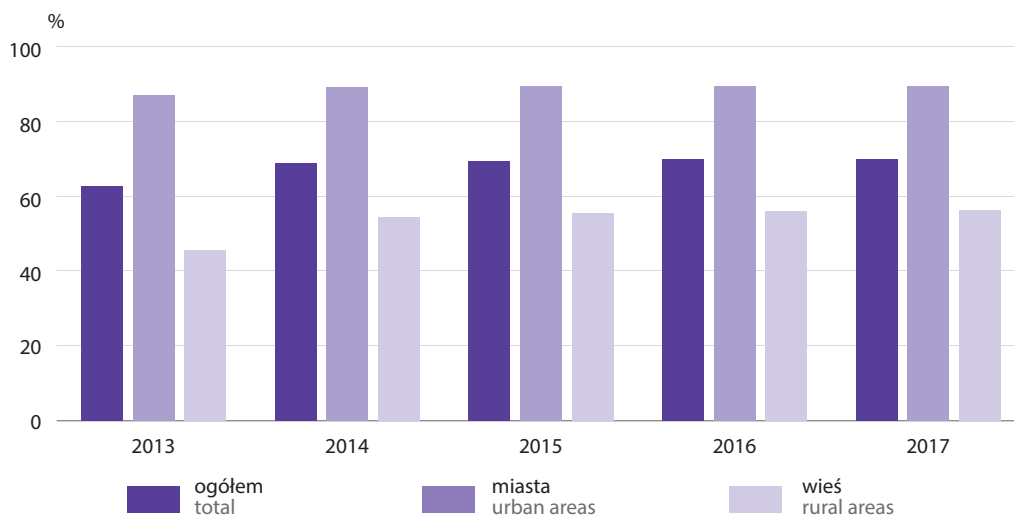
Mapa 14. Sieć wodociągowa rozdzielcza na 100 km² według powiatów w 2017 r.
Map 14. Distribution water supply network per 100 km² by powiats in 2017

Zagęszczenie sieci wodociągowej w województwie podkarpackim zwiększyło się z 79,5 km na 100 km² w 2013 r. do 84,5 km w 2017 r., tj. o 5 km na 100 km² (w kraju o 5,2 km). Powiatami, oprócz miast na prawach powiatu, w których zanotowano największe zagęszczenie sieci na przestrzeni całego badanego okresu 2013-2017, były powiaty łańcucki, mielecki i dębicki, natomiast najniższe zagęszczenie wystąpiło w powiatach bieszczadzkim, brzozowskim i leskim.

W okresie 2013-2017 długość sieci kanalizacyjnej w województwie podkarpackim wzrosła o 1,6 tys. km (o 10,6%), z 15,1 tys. km w 2013 r. do 16,7 tys. km w 2017 r. W Polsce, w tym samym okresie, nastąpił wzrost długości sieci ze 132,9 tys. km w 2013 r. do 156,8 tys. km w 2017 r., tj. o 23,9 tys. km. W tym samym okresie liczba nowych przyłączy kanalizacyjnych wyniosła 26,3 tys. (10,3%).

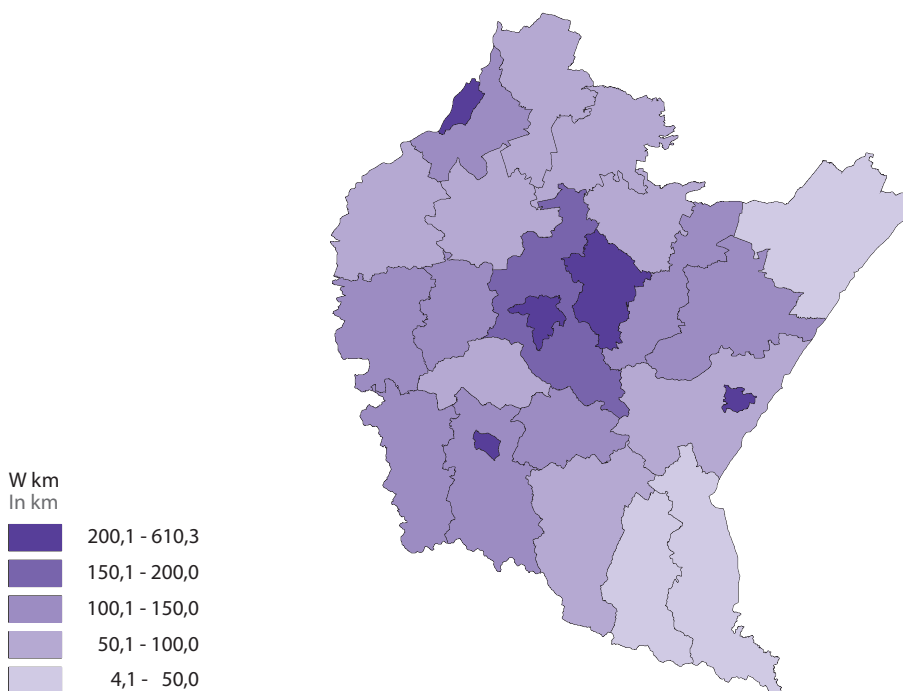
Wykres 33. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności
Chart 33. Persons using sewage systems in % of the total population

W 2017 r. w województwie podkarpackim 69,8% ogółu ludności korzystało z sieci kanalizacyjnej i w porównaniu z 2013 r. odnotowano wzrost o 7,2 p.proc. W kraju odsetek korzystających w 2017 r. wynosił 70,5%, natomiast wzrost odnotowany w stosunku do 2013 r. był niższy (o 5,4 p.proc.).

W miastach na Podkarpaciu dostęp do kanalizacji miało 89,4% ogółu ludności (wzrost o 2,5 p.proc. w porównaniu z 2013 r.). Na terenach wiejskich udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej kształtował się na poziomie 56,1%.

Mapa 15. Sieć kanalizacyjna rozdzielcza na 100 km² według powiatów w 2017 r.
Map 15. Distribution sewage network per 100 km² by powiats in 2017

Zagęszczenie sieci kanalizacyjnej w 2017 r. wyniosło 93,4 km na 100 km² i było wyższe od tego z 2013 r. o 8,9 km na 100 km². W Polsce, na przestrzeni lat 2013 i 2017, odnotowano wzrost – o 7,6 km na 100 km², przy czym średnie zagęszczenie sieci kanalizacyjnej dla kraju było prawie 2-krotnie niższe niż w województwie.

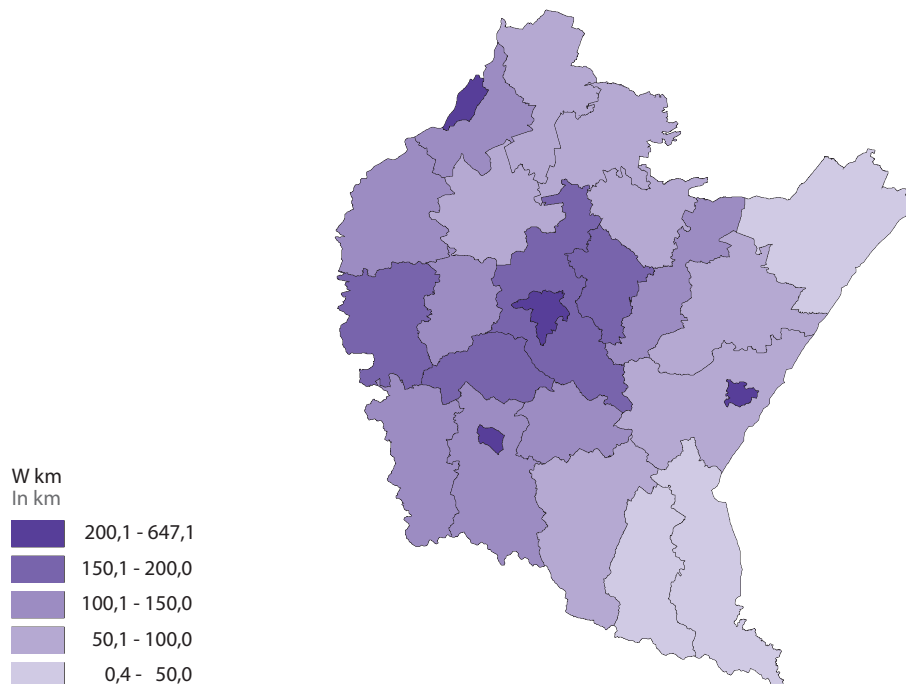
W przypadku zagęszczenia sieci kanalizacyjnej w poszczególnych powiatach, jest ono zróżnicowane. Nie uwzględniając miast na prawach powiatu, największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej odnotowano w powiatach łańcuckim, rzeszowskim i przeworskim, natomiast najniższe w bieszczadzkim oraz leskim.

Długość sieci gazowej w 2017 r. wynosiła 20,0 tys. km, z czego 18,1 tys. km przypadało na sieć rozdzielczą. W porównaniu z 2013 r. sieć gazowa zwiększyła się o 1,1 tys. km (o 5,5%). W Polsce przyrost w analogicznym okresie wyniósł 8,9% (z 139,8 tys. km w 2013 roku do 152,2 tys. km w roku 2017).

W 2017 r. z sieci gazowej korzystało 72,2% ogółu ludności i był to wynik najwyższy w kraju, przy czym w porównaniu z 2013 r. nastąpił spadek o 0,4 p.proc. W Polsce wskaźnik ten wyniósł 52,1% (w 2013 r. 52,4%).

Mapa 16. Sieć rozdzielcza gazowa na 100 km² według powiatów w 2017 r.

Map 16. Distribution gas supply network per 100 km² by powiats in 2017

Zagęszczenie sieci gazowej w województwie podkarpackim było jednym z najwyższych w kraju i zwiększyło się z 95,4 km na 100 km² w 2013 r. do 101,4 km w 2017 r., tj. o 6 km na 100 km². W Polsce przyrost ten był nieco mniejszy i wyniósł 3,6 km na 100 km² (z 38,3 km w 2013 r. do 41,9 km w roku 2017). Powiatami, oprócz miast na prawach powiatu, w których zanotowano największe zagęszczenie sieci gazowej na przestrzeni całego badanego okresu 2013-2017, były powiaty łańcucki, dębicki i rzeszowski. Do powiatów o najmniejszym stopniu zagęszczenia sieci należą powiaty bieszczadzki i leski.

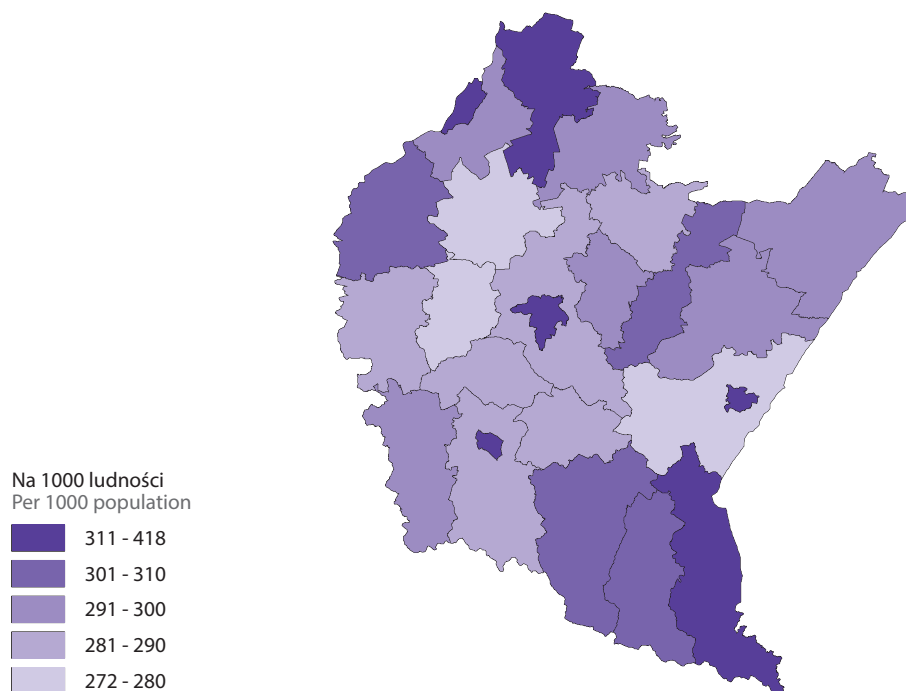
3.5. Zasoby mieszkaniowe

3.5. Dwelling stocks

Zasoby mieszkaniowe w województwie podkarpackim w 2017 r. liczyły 663,1 tys. mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 54178,6 tys. m², w których znajdowało się 2717,9 tys. izb. W porównaniu z 2013 r. zanotowano wzrost zasobów o 4,3%. Wynik ten był wyższy od przeciętnego w kraju jedynie o 0,1 p.proc. W porównaniu z 2013 rokiem przybyło 27,5 tys. mieszkań, których łączna powierzchnia użytkowa wyniosła 2987,9 tys. m², a liczba izb – 129,7 tys. Udział województwa podkarpackiego w zasobach mieszkaniowych Polski był niezmienny na przestrzeni całego okresu 2013-2017 i wyniósł 4,6%.

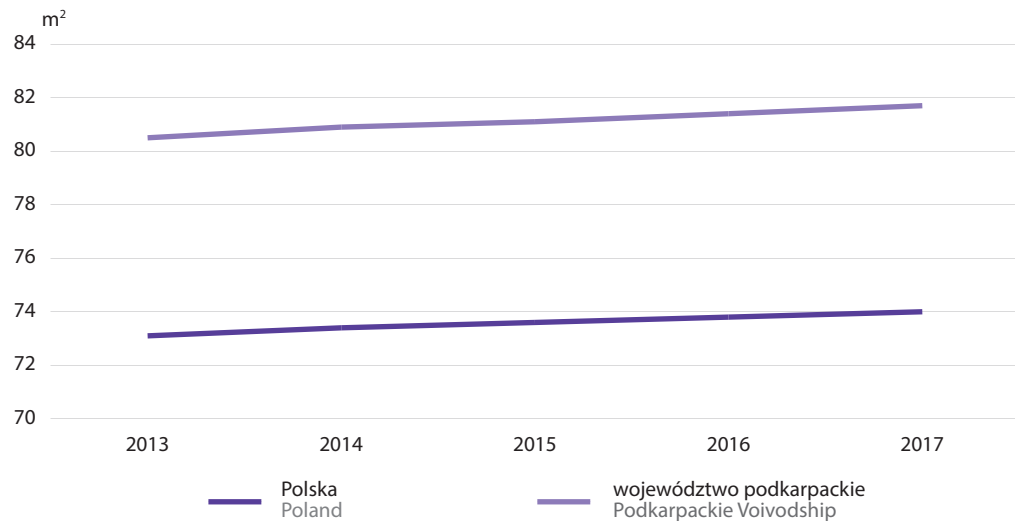
Mapa 17. Zasoby mieszkaniowe według powiatów w 2017 r.

Map 17. Dwelling stocks by powiats in 2017 r.

W 2017 r. przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie na Podkarpaciu wyniosła 4,10 (w 2013 r. 4,07), natomiast w kraju, zarówno w 2013, jak i w 2017 r. – 3,82. Pod względem tego wskaźnika województwo podkarpackie zajmowało 2. miejsce w Polsce.

Wykres 34. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania
Chart 34. Average usable floor area per dwelling

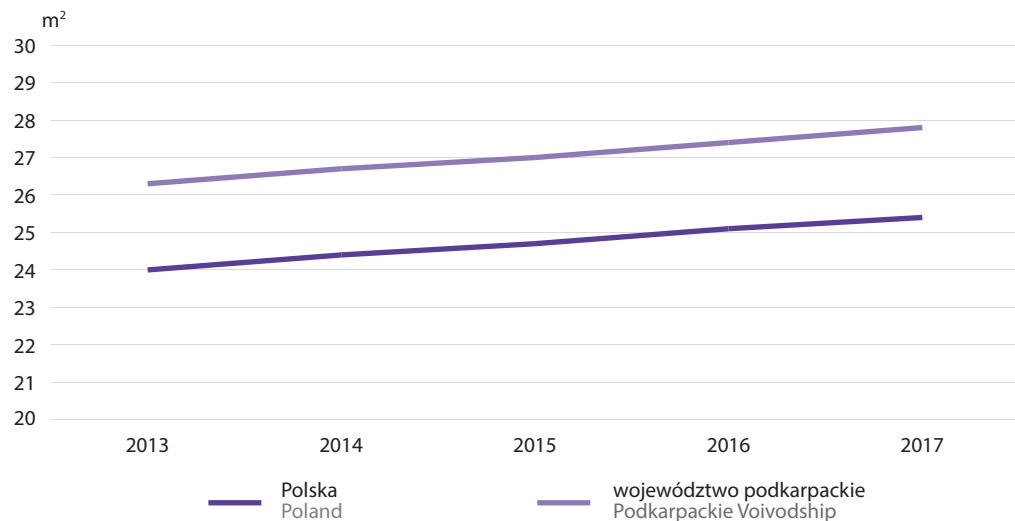

Średnia wielkość mieszkania wynosiła 81,7 m² i wzrosła o 1,2 m² w porównaniu z 2013 r. W kraju wzrost ten wyniósł 0,9 m² (z 73,1 w 2013 r. do 74,0 w 2017 r.).

Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę na przestrzeni lat 2013-2017 wzrosła o 1,4 m² (z 24,0 m² do 25,4 m²), nie wpłynęło to jednak na bardzo niską lokatę województwa w kraju – była to niezmiennie od 2013 r. pozycja 14. Ten niewielki wzrost był też bardzo zbliżony do tego zanotowanego w kraju, gdzie wyniósł on 1,1 m² (z 26,3 m² do 27,4 m²).

W okresie 2013-2017, liczba mieszkań przypadających na 1000 ludności województwa podkarpackiego stale rosła. W 2013 r. wynosiła 297, natomiast w 2017 r. 312. Pomimo tego niewielkiego wzrostu, Podkarpackie znajdowało się na ostatnim miejscu w Polsce pod tym względem, zarówno w 2013 r., jak i w 2017 r.

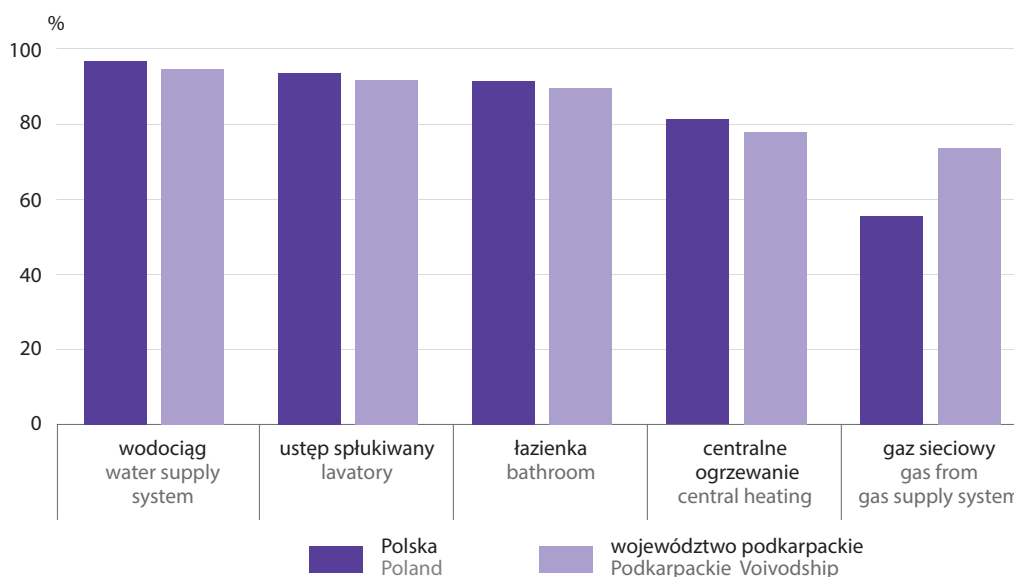
Wykres 35. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę
Chart 35. Average usable floor area of a dwelling per capita

W przypadku przeciętnej liczby osób przypadających na 1 izbę, w analizowanym okresie obserwujemy systematyczny spadek tego wskaźnika, zarówno w województwie podkarpackim, jak i w kraju. Na Podkarpaciu zmniejszyła się ona z 0,82 w 2013 r. do 0,78 w 2017 r., jednak wciąż była najwyższa w porównaniu z innymi województwami.

W badanym okresie na Podkarpaciu poprawiły się wskaźniki wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne. W porównaniu z 2013 r. zwiększył się udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie – o 5,5 p.proc. (do 77,9%), łazienkę – o 4,7 p.proc. (do 89,6%), ustęp spłukiwany – o 4,6 p.proc. (do 91,7%), wodociąg – o 4,4 p.proc. (do 94,6%) i gaz sieciowy – o 3,4 p.proc. (do 73,5%).

Wykres 36. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne
Chart 36. Dwellings fitted with technical and sanitary installations

W latach 2013-2017 w województwie podkarpackim oddano do użytkowania łącznie 36,3 tys. mieszkań, w tym 71,6% w budownictwie indywidualnym. W 2017 r. oddano 8131 mieszkań, co w porównaniu z 2013 r. oznacza wzrost o 31,2% (w Polsce o 22,9%).

Inwestorzy indywidualni to grupa oddająca najwięcej mieszkań na Podkarpaciu, ich udział jednak stale maleje. W 2013 r. oddali oni 81,0% wszystkich mieszkań, podczas gdy w 2017 r. – 65,2% (w Polsce wskaźnik ten wynosił odpowiednio: 56,0% i 46,2%). Mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem to z kolei ten rodzaj mieszkań, których oddaje się systematycznie coraz więcej. W 2013 stanowiły one 10,7% ogółu mieszkań, natomiast w 2017 r. – 29,2%. (w kraju było to odpowiednio: 38,9% i 50,6%).

Powierzchnia użytkowa mieszkań przekazanych do użytkowania w 2017 r. wyniosła 866,2 tys. m² (w 2013 r. – 737,4 tys. m²) i było w nich 37,6 tys. izb (w 2013 r. – 31,4 tys.). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania w 2017 r. wynosiła 106,5 m² (w kraju – 92,7 m²) i w porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się na Podkarpaciu o 12,5 m², a w Polsce o 11,8 m².

3.6. Wyposażenie gospodarstw domowych

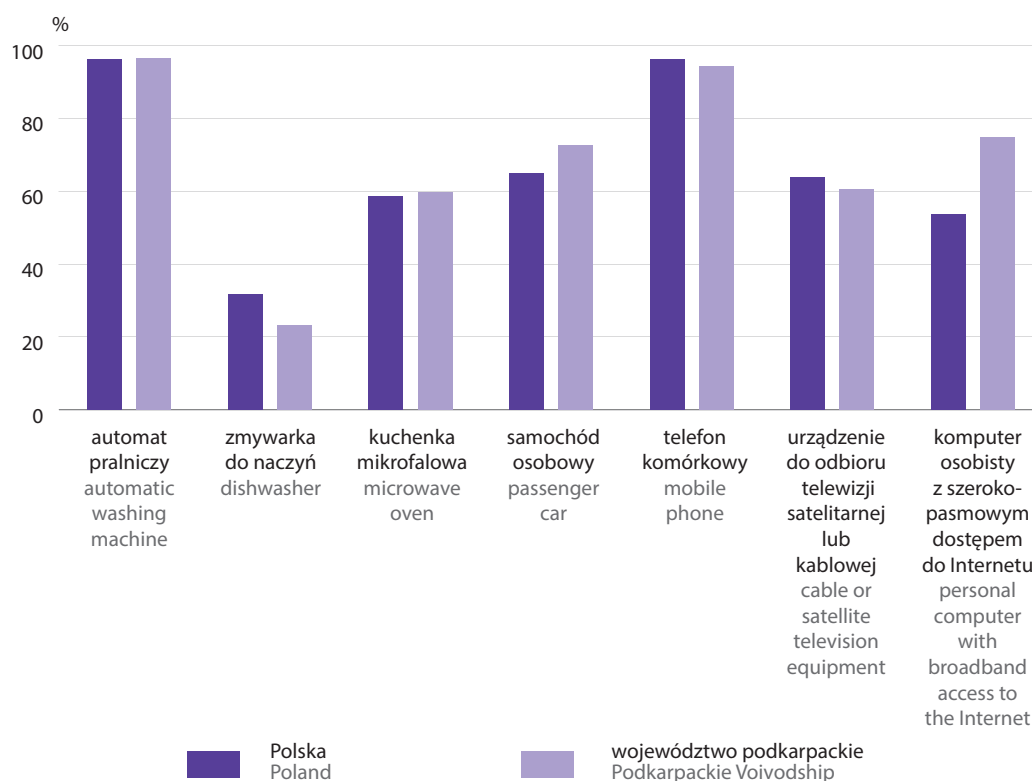
3.6. Household equipment

Stopień wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania jest ściśle związany z ich sytuacją materialną. Im wyższy stopień zamożności, tym większa liczba oraz lepsza jakość dóbr, jakie znajdują się na wyposażeniu gospodarstwa. Stopień wyposażenia w te dobra jest zatem jednym z wskaźników poziomu życia rodzin a także jakości ich życia.

W okresie 2013-2017 wyposażenie gospodarstw domowych województwa podkarpackiego w przedmioty trwałego użytkowania uległo poprawie. W przypadku większości dóbr, tempo poprawy było wyższe niż przeciętnie w kraju. Udział gospodarstw posiadających poszczególne przedmioty trwałego użytkowania w ogólnej liczbie gospodarstw na Podkarpaciu był również wyższy od przeciętnej krajowej w większości przypadków.

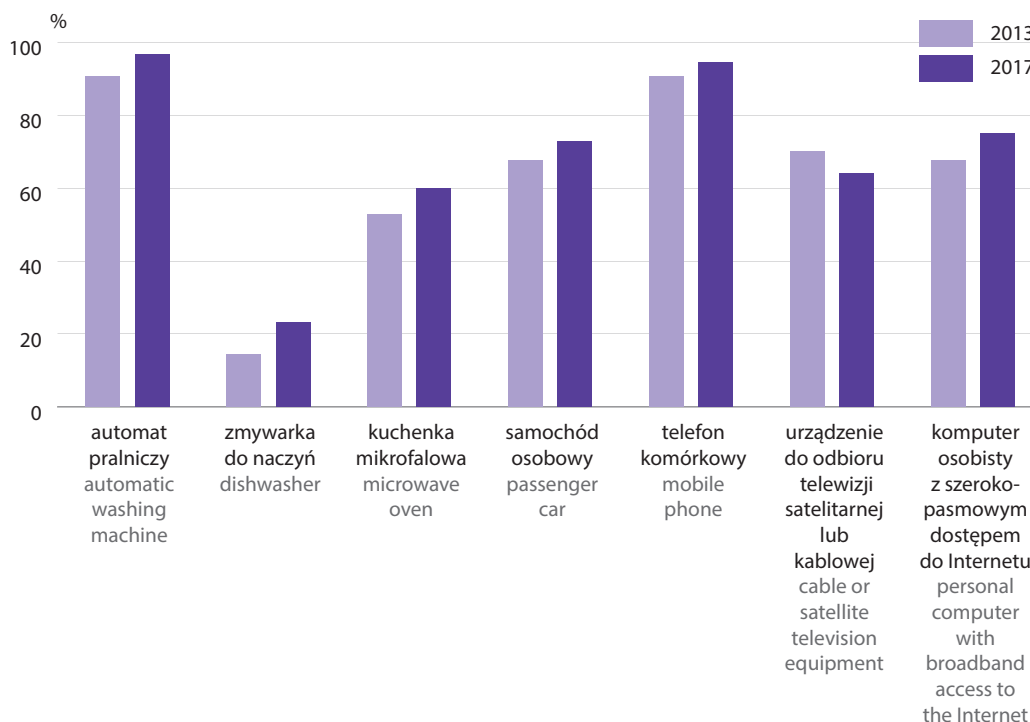
Wykres 37. Wyposażenie gospodarstw domowych w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w % ogółu w 2017 r.

Chart 37. Households equipped with some durable goods in % of total in 2017

W okresie 2013-2017 obserwujemy wzrost udziału gospodarstw domowych w województwie podkarpackim wyposażonych w zmywarkę do naczyń (z 14,5% w 2013 r. do 23,3% w 2017 r.), posiadających komputer z dostępem do Internetu, w tym z dostępem szerokopasmowym (z 67,6% do 74,9%), kuchenkę mikrofalową (z 52,8% do 59,8%), automat pralniczy (z 90,7% do 96,7%) oraz dysponujących samochodem (z 67,6% do 72,8%). Warto zaznaczyć, że największy wzrost, bo o 14,6 p.proc., odnotowano w przypadku gospodarstw domowych posiadających w smartfon, choć wzrost ten dotyczy okresu 2015-2017, ponieważ w latach wcześniejszych dane na ten temat nie były gromadzone.

Wykres 38. Wyposażenie gospodarstw domowych w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w % ogółu
Chart 38. Households equipped with some durable goods in % of total

W przypadku trzech dóbr trwałego użytkowania, w które wyposażone były gospodarstwa domowe na Podkarpaciu w okresie 2013-2017, nastąpiły spadki. Dotyczy to urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej (70,1% w 2013 r. do 63,9% w 2017 r.), drukarki (z 36,4% do 31,3%) i zestawu kina domowego (z 8,6% do 6,0%).

3.7. Kultura

3.7. Culture

Biblioteka to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany.

Księgozbiór obejmuje wydawnictwa nieperiodyczne (książki i broszury) i wydawnictwa periodyczne (gazety i czasopisma). Jednostką obliczeniową księgozbioru jest wolumin, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w księdze inwentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

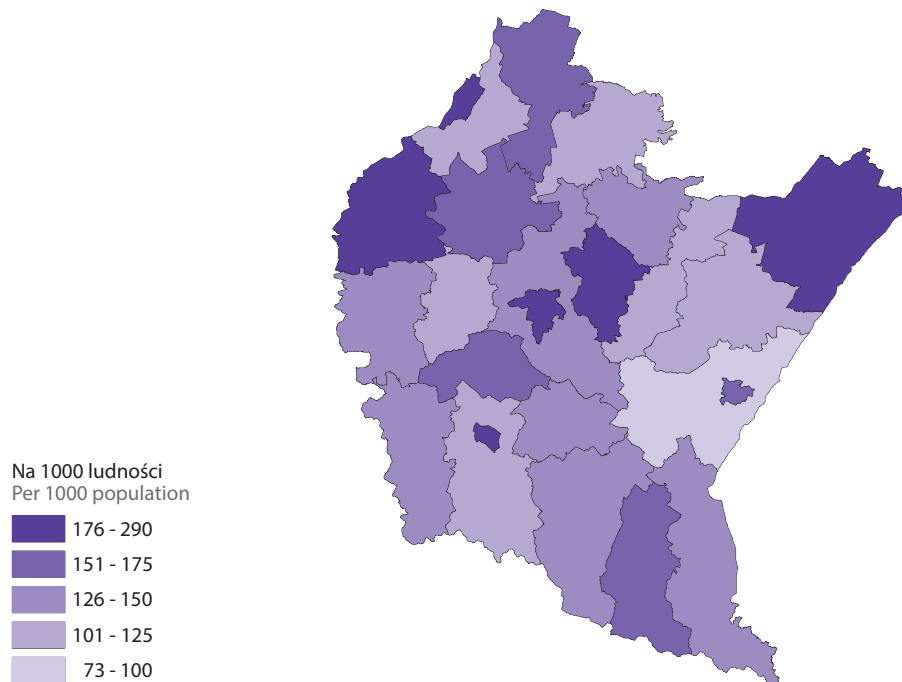
Poziom życia i indywidualny rozwój człowieka, w dużej mierze zależą od możliwości uczestnictwa w kulturze i dostępności do jej instytucji. Czytelnictwo jest jedną z najbardziej powszechnych form rozpowszechniania kultury, a biblioteki publiczne w jego rozwoju pełnią bardzo ważną rolę. W 2017 r. w województwie podkarpackim funkcjonowało 674 biblioteki (łącznie z filiami) oraz 42 punkty biblioteczne, co w skali kraju stanowiło odpowiednio 8,5% i 3,5%. Użytkownicy bibliotek mieli do dyspozycji księgozbiór liczący 8,5 mln woluminów. W porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się zarówno liczba bibliotek o 3 obiekty (o 0,4%), jak i księgozbiór o 159,9 tys. woluminów (o 1,8%). Oferta zbiorów gromadzonych w bibliotekach

na Podkarpaciu jest bogata. W przypadku księgozbioru w przeliczeniu na 1000 ludności województwa w 2017 r. przypadało 4001 woluminów i pomimo zmniejszenia w porównaniu z 2013 r. był to drugi wynik w Polsce (za województwem podlaskim – 4070).

Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) – to użytkownik zarejestrowany w bibliotece, który wypożyczył na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w ciągu roku.

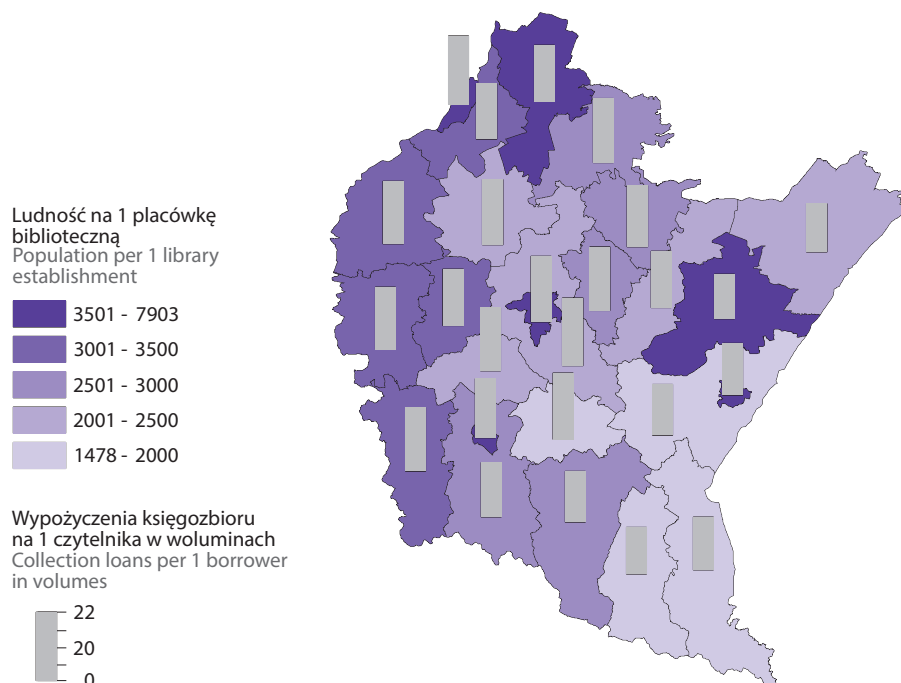
Należy jednak zwrócić uwagę na niekorzystny trend, jakim jest stały spadek liczby czytelników. W województwie podkarpackim na przestrzeni lat 2013-2017 nastąpił spadek liczby czytelników o 10,7% (w kraju o 6,4%). Jedynie w województwie pomorskim liczba czytelników wzrosła (o 3,7%). Analizując liczbę czytelników na 1000 ludności okazuje się, że z zasobów bibliotek korzystał co piętnasty mieszkaniec województwa podkarpackiego. Najwięcej czytelników na 1000 ludności przypadało w Krośnie (290), Tarnobrzegu (238), w powiecie mieleckim (199) i Rzeszowie (190), a najmniej w powiatach: przemyskim (73), tarnobrzeskim (104) i przeworskim (116)

Mapa 18. Czytelnicy bibliotek publicznych według powiatów w 2017 r.
Map 18. Borrowers of public libraries by powiats in 2017

Pod względem nasycenia placówkami bibliotecznymi województwo podkarpackie w 2017 r. zajmowało 4. lokatę wśród województw, na jedną placówkę przypadało 2974 mieszkańców (w kraju 4194). W skali kraju przoduje województwo lubelskie (na jedną placówkę przypadało 2877 mieszkańców). Najbardziej utrudniony dostęp do bibliotek mieli mieszkańcy województwa pomorskiego, w którym na jedną placówkę przypadało 5944 osoby. Na terenie województwa podkarpackiego najlepsze nasycenie placówkami bibliotecznymi było w powiecie leskim, gdzie na 1 bibliotekę przypadało 1478 osób, a najwięcej osób (7903) przypadało w Rzeszowie.

Mapa 19. Biblioteki publiczne według powiatów w 2017 r.
 Map 19. Public libraries by powiats by powiats in 2017

Przeciętny czytelnik biblioteki Podkarpacia w 2017 r. wypożyczył 19 książek w ciągu roku, co jest wynikiem lepszym niż średnia w kraju (18 książek w ciągu roku).

Ważnym elementem składowym kultury jest także działalność sceniczna i wystawiennicza. Liczba badanych teatrów oraz instytucji muzycznych w 2017 r. była wyraźnie zróżnicowana w poszczególnych województwach – od 3 w województwie opolskim i podkarpackim do 37 w województwie mazowieckim. Na terenie Podkarpacia działały 2 teatry (dramatyczny i lalkowy) oraz jedna filharmonia, które dysponowały 1516 miejscami na widowni w stałej sali. Na 1 miejsce przypadało 1404 osób. Dla porównania, w kraju wartość tego wskaźnika była w 2017 r. ponad trzykrotnie niższa – 405 osób na 1 miejsce. Teatry i instytucje muzyczne województwa podkarpackiego zorganizowały 1743 przedstawienia i koncerty, (według miejsca prezentacji), w których uczestniczyło 204,1 tys. osób. W odniesieniu do 2013 r. więcej (o 3,1%) było przedstawień i koncertów, natomiast odnotowano spadek widzów i słuchaczy o 20,7 tys. (o 9,2%). Na każde 1000 ludności w 2017 r. przypadało 96 widzów (w 2013 r. – 106). Wskaźnik ten dla kraju wyniósł 345 – w 2017 r. i 298 – w 2013 r.

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

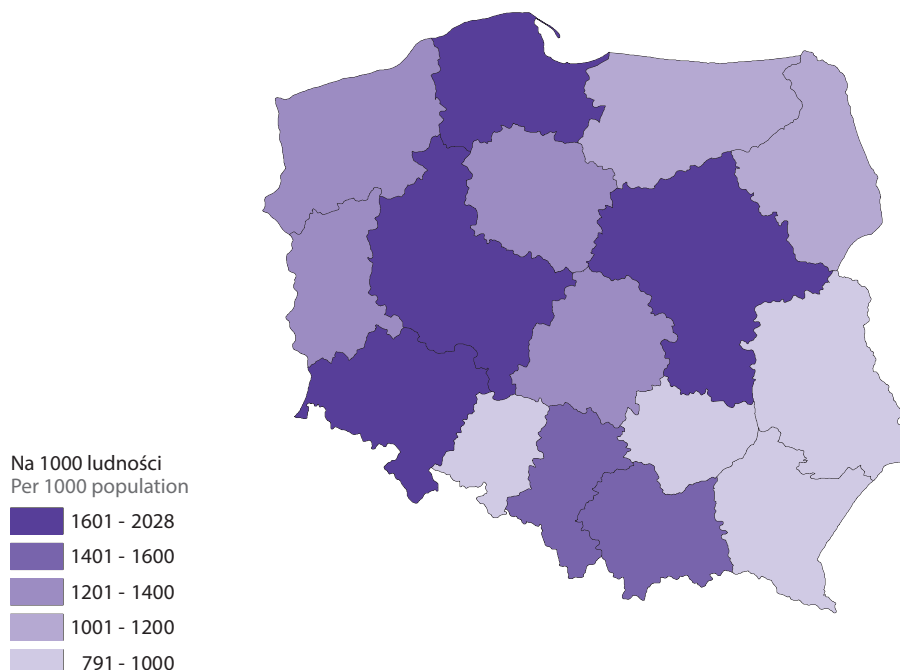
Kina stałe, które mają co najmniej 3 sale dzielmy w zależności od ich liczby na:

- minipleksy, tj. posiadające od 3 do 7 sal,
- multipleksy, tj. posiadające 8 lub więcej sal.

W 2017 r. w województwie podkarpackim działało 31 kin stałych (w tym 6 minipleksów i 1 multipleks), dysponujących 14,9 tys. miejsc na widowni, które stanowiły 5,2% ogółu takich miejsc w kraju. Na 1 miejsce na widowni w kinach stałych przypadało 143 osoby (w kraju 133). W podkarpackich kinach stałych odbyło się 73,3 tys. seansów (3,5% wszystkich pokazów filmowych w kraju). Liczba seansów kinowych w stosunku do 2013 r. zwiększyła się o 55,8%. Seanse te obejrzało 2,0 mln widzów tj. o 81,8% więcej niż w 2013 r. Na 1 seans kinowy w kinach stałych w 2017 r. przypadało w województwie podkarpackim przeciętnie 27 widzów. W przekroju regionalnym najwięcej widzów na seans kinowy przypadało w powiatach: dębickim, jasielskim i bieszczadzkim (odpowiednio: 78, 54 i 51), a najmniej w powiecie niżańskim – 10 i krośnieńskim – 12. Trzeba jednak zaznaczyć, że w pięciu powiatach województwa podkarpackiego

nie było kin. Zwiększył się wskaźnik widzów na 1000 ludności z 519 osób w 2013 r. do 945 osób w 2017 r., przy średniej krajowej 1476. W rankingu województw Podkarpacie zajęło odległe 14. miejsce.

Mapa 20. Widzowie w kinach stałych według województw w 2017 r.
Map 20. Audience in fixed cinemas by voivodships in 2017

Ważną rolę w kreowaniu aktywnych form uczestnictwa w kulturze odgrywają placówki prowadzące wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice poprzez swoją ofertę zachęcają do aktywnego włączania się w życie kulturalne, wzmacniają integrację społeczności lokalnej, rozwijają aktywność obywatelską. Ośrodki kultury prowadzą działalność zespołów artystycznych oraz klubów, organizują imprezy rozrywkowe m.in. popularyzujące lokalny folklor. Ich działalność zaspokaja zróżnicowane potrzeby społeczne, od artystycznych poprzez towarzyskie, sportowe, rozrywkowe, a także samokształcenia. Na terenie Podkarpacia w 2017 r. działało 370 instytucji kultury (centrów, domów i ośrodków kultury, klubów oraz świetlic), co stanowiło 8,7% takich instytucji kultury w kraju. Największą liczbę instytucji kultury odnotowano na terenach powiatu przemyskiego (38) i rzeszowskiego (32), a najmniej w Krośnie i Tarnobrzegu (po 2).

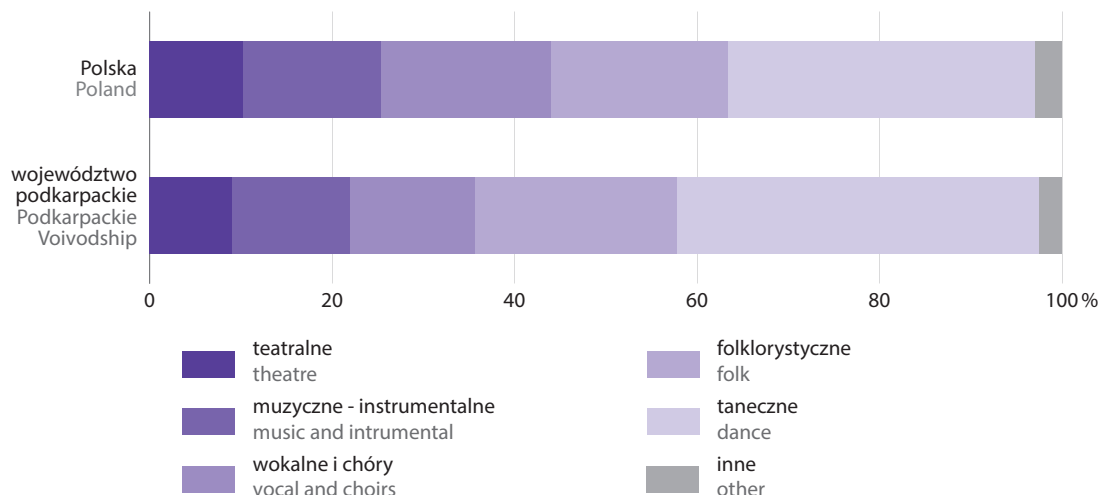
W 2017 r. w województwie podkarpackim działalność służącą upowszechnianiu i popularyzacji kultury, prowadziło 30 centrów kultury, 88 domów kultury, 127 ośrodków kultury oraz 27 klubów i 98 świetlic. Zdecydowana większość takich instytucji działała na wsi.

Grupy (zespoły) artystyczne i koła (kluby) to zorganizowane grupy prowadzące systematycznie zajęcia o określonym profilu tematycznym, kierowane przez wykwalifikowanych pracowników instytucji kultury. Członkowie zespołów działający w różnych zespołach liczeni są tyle razy, w ilu zespołach uczestniczą. Do składu zespołów artystycznych wliczani są także instruktorzy, korepetytorzy, choreografowie, akompaniatorzy i inne osoby uczestniczące stale w zajęciach zespołów.

W województwie podkarpackim działało 1705 grup artystycznych, które stanowiły 10,0% grup tego typu w kraju. Wśród nich największy udział miały grupy taneczne (33,3%) i folklorystyczne (23,0%). Swoje pasje i zainteresowania w zespołach artystycznych rozwijało 30,3 tys. osób, (14 osób na 1000 mieszkańców). W porównaniu z 2013 r. liczba zespołów artystycznych, a także członków tych zespołów wzrosła (odpowiednio o 21,0% i 22,0%). Największą liczbą zespołów artystycznych wyróżnił się powiat

rzeszowski (177) i mielecki (151), a najniższą Tarnobrzeg (12) i powiat bieszczadzki (14). Wśród członków grup artystycznych przeważały dzieci i młodzież szkolna (71,8%).

Wykres 39. Struktura członków grup artystycznych w 2017 r.
Chart 39. Structure of artistic group members in 2017

Placówki kultury prowadziły także koła organizujące systematyczne zajęcia tematyczne w zorganizowanych grupach. W 2017 r. działalność taką prowadziło 1802 koła (kluby). W organizowanych przez nie zajęciach udział wzięło łącznie 38,1 tys. osób, w tym 19,7 tys. dzieci i młodzieży szkolnej. W porównaniu z 2013 r. wzrosła zarówno liczba kół (o 40,1%), jak i członków (o 33,3%). Najwięcej osób uczestniczyło w zajęciach zorganizowanych przez koła plastyczne/techniczne – 26,9% ogółu członków, koła gospodyń wiejskich – 25,7%, koła taneczne – 13,9% oraz koła seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku – 11,6%.

Największą liczbę osób należących do kół zainteresowań i klubów przypadającą na 1000 mieszkańców zaobserwowano w powiatach: dębickim (49), lubaczowskim (34) i łańcuckim (28), a najniższą w Przemyślu (5) i powiecie jarosławskim (7).

W 2017 r. Podkarpackie placówki kulturalne zorganizowały 12,8 tys. imprez, w których uczestniczyło 2,5 mln osób. Najczęściej były to prelekcje, spotkania i wykłady (18,5% ogółu zorganizowanych imprez), koncerty (17,0%), oraz imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne (12,1%). Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się konferencje (1,2%).

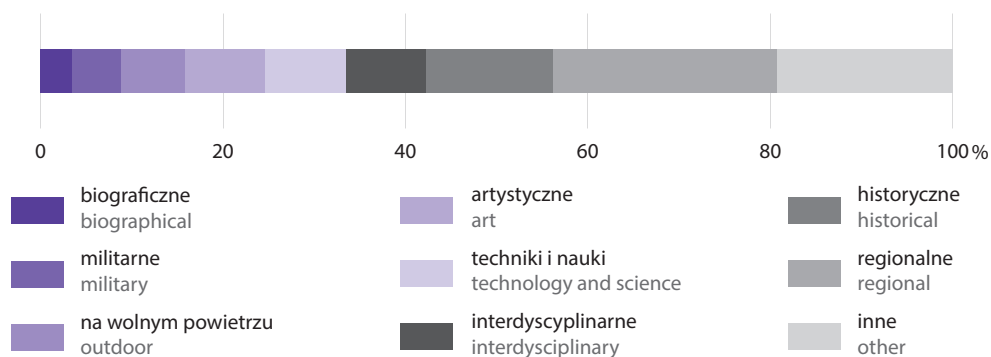
Kultura jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na powstanie i rozwój życia społecznego. Poziom życia społeczeństwa, podobnie jak indywidualny rozwój człowieka, w dużej mierze zależy od możliwości uczestnictwa w kulturze i dostępności do jej instytucji. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w województwie podkarpackim w 2017 r. wyniosły 332,5 mln. zł, tj. o 3,6% więcej niż w roku 2013. W skali kraju kwota ta stanowiła 4,5% i wśród pozostałych województw stawiała Podkarpacie na 10. miejscu.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego przypadające na 1 mieszkańca województwa w 2017 r. wyniosły – 156,25 zł (wobec 150,70 zł w 2013 roku). Dla Polski analogiczne wydatki wyniosły – 192,80 zł (wobec 178,89 zł w 2013 roku).

Muzeum to instytucja powołana do gromadzenia, badania i sprawowania opieki nad obiektami posiadającymi wartość artystyczną lub historyczną.

Według stanu na dzień 31 XII 2017 r. na terenie woj. podkarpackiego funkcjonowało 57 muzeów (w 2013 r. – 47), z których przeważały muzea regionalne.

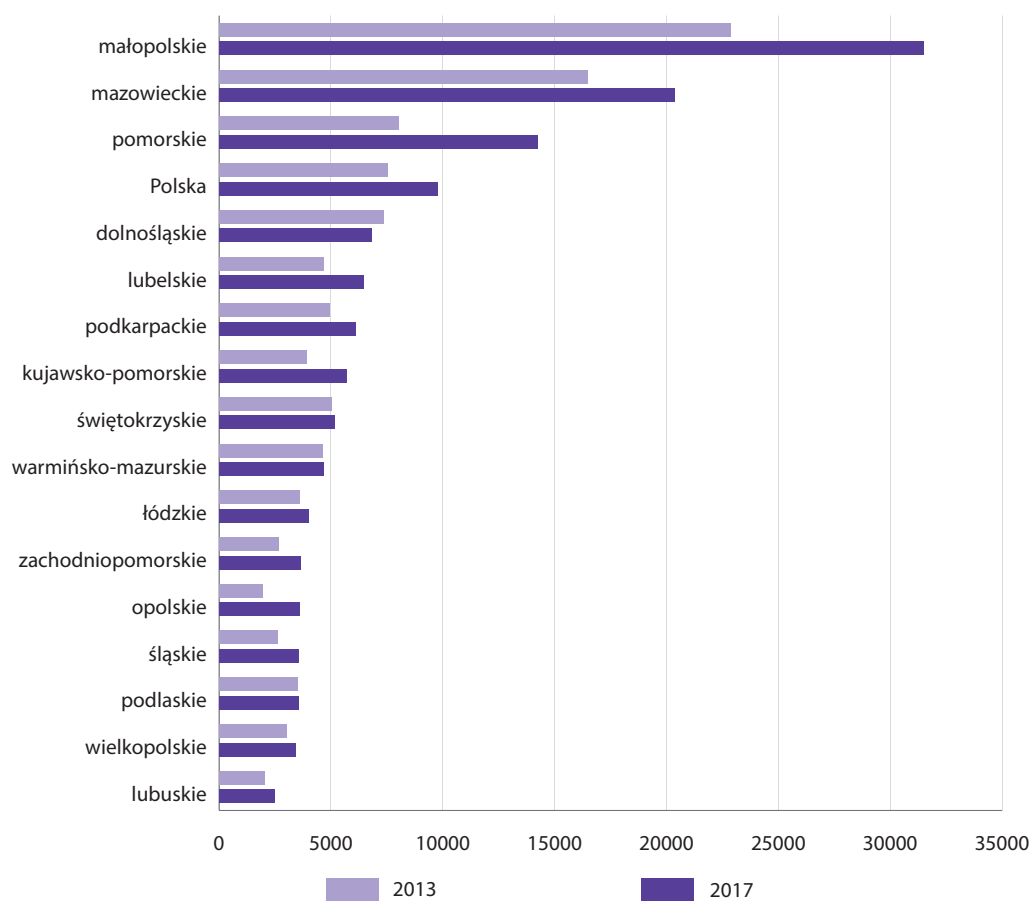
Wykres 40. Muzea według typów
Chart 40. Museums by types

W ciągu roku odwiedziło muzea i oddziały muzealne 1297,1 tys. ludności (3,5% ogółu zwiedzających w kraju) w tym 282,5 tys. młodzieży w zorganizowanych grupach. W odniesieniu do roku 2013 liczba zwiedzających zwiększyła się o 23,3%.

W ujęciu regionalnym w 2017 r. najwięcej zwiedzających muzea i oddziały muzealne było w powiecie łańcuckim (456,7 tys.), sanockim (223,7 tys.) i stalowowolskim (113,4 tys.).

Wykres 41. Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców
Chart 41. Visitors to museums and branches per 10,000 residents

Według stanu na koniec 2017 r. w posiadaniu podkarpackich muzeów znajdowało się 484,4 tys. muzealiów (w pozycjach inwentarzowych), z czego najliczniejszy zbiór stanowiły muzealia z dziedziny sztuki (21,3%), fotografii (15,6%) oraz historii (15,4%).

Okazją do nieodpłatnego poznawania polskiego dziedzictwa narodowego jest corocznie organizowana „Noc Muzeów”. Z tej formy zwiedzania w 2017 r. skorzystało przeszło 62,6 tys. osób (o 45,3 % więcej niż w 2013 r.). Stanowili oni 6,7% zwiedzających w Polsce. Podkarpacie pod względem zwiedzających muzea i wystawy muzealne w ramach „Nocy Muzeów” zajęło 6. lokatę.

Poza działalnością wystawienniczą muzea realizowały również różne formy działalności oświatowej. W 2017 r. w województwie podkarpackim muzea zorganizowały 6427 imprez oświatowych, które stanowiły 3,9% imprez krajowych. Był to nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem 2013 (0,5%). Największą popularnością cieszyły się imprezy plenerowe w których uczestniczyło 91,6 tys. chętnych oraz lekcje muzealne z 589 tematów, w których liczba uczestników wynosiła 69,5 tys.

Ofertę muzeów i oddziałów muzealnych w 2017 r. uzupełniało 7 galerii sztuki, które przygotowały 110 wystaw (w 2013 r. odpowiednio: 6 galerii i 101 wystaw). Pomimo tego, że liczba wystaw zwiększyła się to liczba zwiedzających zmalała z 118,4 tys. w 2013 r. do 77,4 tys. w 2017 r.

Instytucja paramuzealna to jednostka organizacyjna zbliżona swoim charakterem do muzeum, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, nauki i techniki oraz przyrody. Do instytucji paramuzealnych zaliczamy: ogrody zoologiczne, ogrody botaniczne, rezerваты przyrody i parki kulturowe (o ile – oprócz udostępniania zwiedzającym – prowadzą także działalność wystawienniczą) oraz inne jednostki obejmujące, m.in. planetaria, centra techniki, a także niebędące muzeami ekspozycje stałe przedstawiające osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp.

W 2017 r. działało w województwie podkarpackim 5 instytucji paramuzealnych w tym 1 ogród botaniczny. Jednostki paramuzealne przygotowały 15 wystaw własnych (w tym 2 za granicą) i 23 obce. Wystawy w kraju odwiedziło 237,9 tys. osób, w tym 14,8 tys. młodzieży szkolnej w zorganizowanych grupach, która stanowiła 6,2 % wszystkich zwiedzających.

3.8. Turystyka

3.8. Tourism

Obszar województwa podkarpackiego charakteryzuje się znaczną atrakcyjnością turystyczną. Środowisko naturalne – liczne tereny podgórskie i górskie, duża liczba kompleksów leśnych, akweny wodne, bogata flora i fauna – stwarza doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz sportów wodnych i powietrznych.

Ważnym czynnikiem rozwoju turystyki w województwie są też zasoby leczniczych wód mineralnych i termalnych, które w połączeniu z korzystnym mikroklimatem sprzyjają lecznictwu uzdrowiskowemu. Walory krajobrazu naturalnego województwa uzupełnia bogata i różnorodna spuścizna kulturowa pozostawiona przez zamieszkujące w przeszłości mniejszości narodowe, grupy etniczne i etnograficzne w przygranicznych terenach. Turystyczny krajobraz województwa tworzą również zamki, pałace, dworki, kościoły oraz cerkwie związane z historią regionu. Przez teren województwa prowadzą liczne szlaki tematyczne pokazujące jego kulturę (m.in. szlak architektury drewnianej, garncarski, szlak ikon, militarny itd.).

Najchętniej odwiedzane przez turystów są Bieszczady uznawane za europejską oazę wtórnie zdziczałej przyrody. Powiaty: leski, bieszczadzki i sanocki odwiedza rocznie średnio ponad 30% wszystkich turystów przyjeżdżających na Podkarpacie.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty.

W ramach:

- obiektów hotelowych do grupy „inne obiekty hotelowe” zalicza się te, które nie spełniają wymagań dla hoteli, moteli i pensjonatów, ale świadczą usługi hotelarskie (np. zajazdy, gościńce) oraz obiekty w trakcie kategoryzacji,
- pozostałych obiektów do grupy „inne obiekty” zalicza się te, które nie odpowiadają warunkom przewidzianym dla poszczególnych rodzajów obiektów oraz obiekty wykorzystywane dla potrzeb turystyki (np. domy studenckie, internaty, hostele, ośrodki do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, ośrodki sportowo-rekreacyjne, ośrodki kolonijne, zakłady uzdrowiskowe).

Dane od 2016 r. opracowano z uwzględnieniem imputacji dla jednostek, które odmówiły udziału w badaniu.

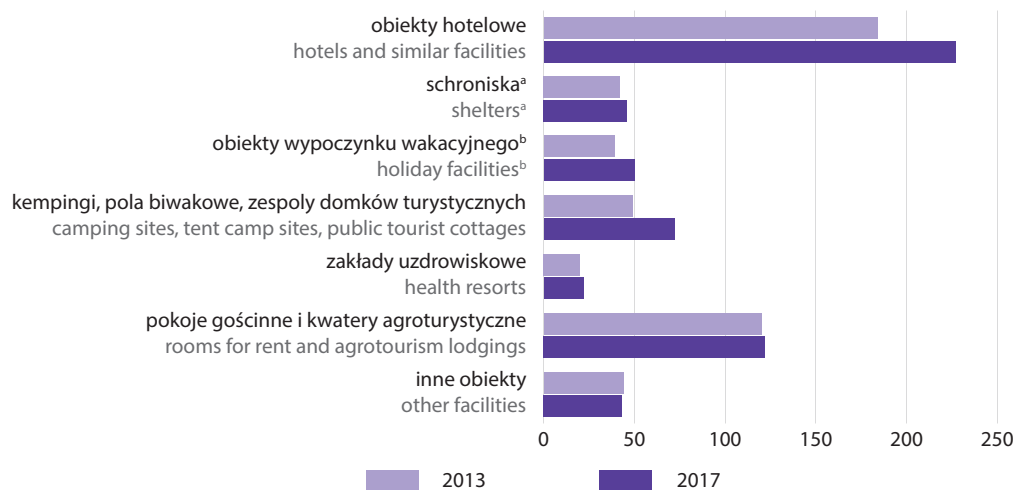
Turystyka obejmuje swym zakresem szereg usług m.in. noclegowych i gastronomicznych, które pozwalają w pełni korzystać z infrastruktury turystycznej, jaką do zaoferowania podróżnym mają dane regiony. Infrastrukturę tę tworzy przede wszystkim baza noclegowa, rozumiana jako ogół turystycznych obiektów noclegowych, natomiast jej wykorzystanie, tj. liczba korzystających i udzielonych noclegów oraz średnia długość pobytu wyrażona w liczbie spędzonych nocy, odzwierciedla potencjał turystyczny regionu.

Według stanu na dzień 31 VII 2017 r. w województwie podkarpackim działalność prowadziły 582 turystyczne obiekty noclegowe (5,4% ogółu obiektów w kraju), które dysponowały 33,0 tys. miejscami noclegowymi (4,3% w kraju). W odniesieniu do 2013 r. liczba obiektów wzrosła o 84, tj. o 16,9%, a miejsc noclegowych było więcej o 7,5 tys. (o 29,3%). W omawianym okresie (2013-2017) zauważalny był stały przyrost liczby obiektów noclegowych.

Obiekty turystyczne zlokalizowane na terenie województwa to m. in. 148 hoteli, 6 moteli, 16 pensjonatów, 46 schronisk (łącznie z młodzieżowymi i szkolnymi), 27 ośrodków wczasowych oraz 21 ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych. Z ogólnej liczby obiektów 440 było placówkami całorocznymi. Jeden obiekt noclegowy liczył średnio 57 miejsc i była to wielkość znacznie niższa od średniej krajowej wynoszącej 72.

Wykres 42. Turystyczne obiekty noclegowe. Stan w dniu 31 lipca

Chart 42. Tourist accommodation facilities. As of 31 July

a łącznie ze schroniskami młodzieżowymi i szkolnymi schroniskami młodzieżowymi. b Ośrodki wczasowe, szkoleniowo-wypoczynkowe, kolonijne i domy wycieczkowe.

a Including youth hostels and school youth hostels. b Holiday centres, training and recreation centres, summer camps and excursion hostels.

Ponad 25% turystycznych obiektów noclegowych stanowią hotele. Na przestrzeni ostatnich 5 lat ich liczba zwiększyła się o 31. Podobnie jak w 2013 r. w strukturze hoteli dominowały obiekty 3-gwiazdkowe (69 hoteli) oraz 2-gwiazdkowe (45 hoteli) stanowiące odpowiednio 47% i 30% obiektów tego rodzaju w województwie. Hotele w województwie są średniej wielkości, przeciętnie dysponują 34 pokojami oraz 69 miejscami. Analogiczne wskaźniki dla kraju wynoszą odpowiednio 51 i 103.

Województwo podkarpackie w 2017 r. zajmowało 7. lokatę w kraju pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych. Województwa o największej liczbie obiektów infrastruktury noclegowej to pomorskie, małopolskie i zachodniopomorskie. Najmniej obiektów funkcjonowało w opolskim, świętokrzyskim, podlaskim i lubuskim.

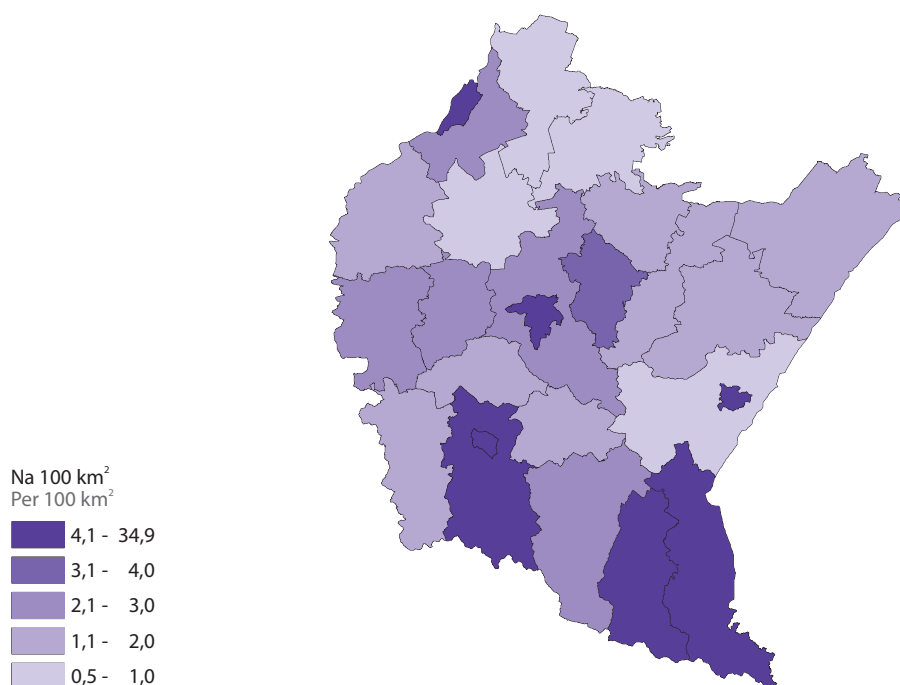
Zróżnicowanie liczby turystycznych obiektów noclegowych w powiatach województwa podkarpackiego w 2017 r. było dość duże. Wahało się od 4 obiektów w powiecie kolbuszowskim do 134 w powiecie leskim.

Pod względem liczby obiektów przypadających na 100 km², województwo podkarpackie ze wskaźnikiem 3,3 zajmowało 6. miejsce w kraju. Najwięcej obiektów przypadających na 100 km² odnotowano w województwie małopolskim – 10,1, a najmniej w podlaskim – 1,3, przy średniej krajowej wynoszącej 3,4.

W ujęciu powiatowym najwięcej obiektów turystycznych na 100 km² było w Rzeszowie (34,9), Przemyśle (32,5), Krośnie (27,6), Tarnobrzegu (16,4) i powiecie leskim (16,0), a najmniej w powiatach kolbuszowskim (0,5) i niżańskim (0,6).

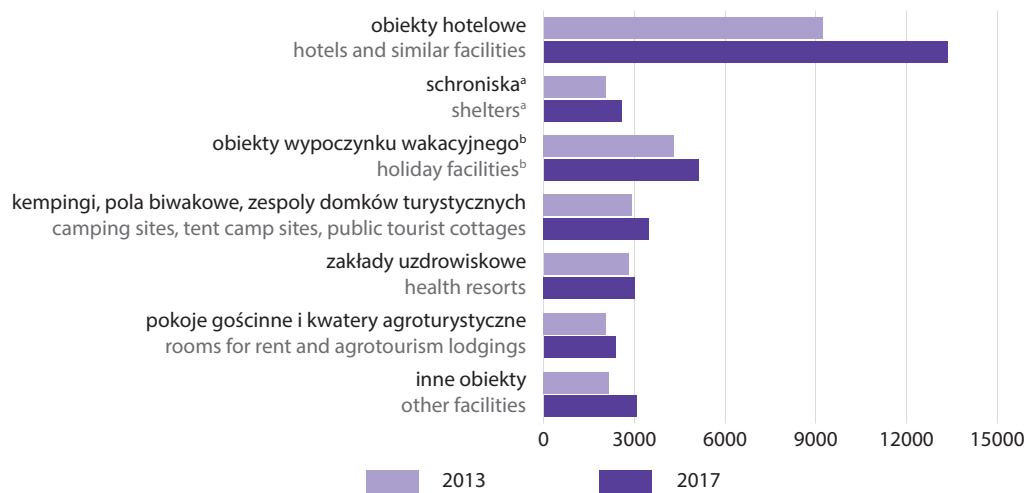
Mapa 21. Turystyczne obiekty noclegowe według powiatów w 2017

Map 21. Tourist accommodation facilities by powiats in 2017

Najwięcej miejsc noclegowych dla turystów oferowały hotele (10,2 tys., tj. o 49,4% więcej niż w 2013 r.), zakłady uzdrowiskowe (3,0 tys.), ośrodki wczasowe (2,6 tys.) oraz szkolne schroniska młodzieżowe (2,3 tys.).

Wykres 43. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych. Stan w dniu 31 lipca
Chart 43. Bed places in tourist accommodation facilities. As of 31 July

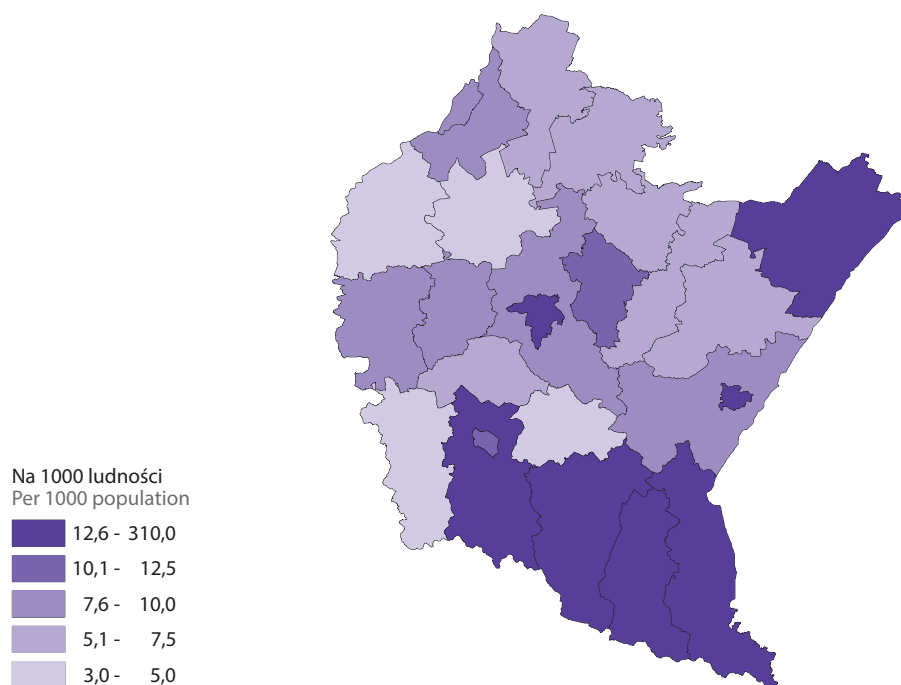
a łącznie ze schroniskami młodzieżowymi i szkolnymi schroniskami młodzieżowymi. b Ośrodki wczasowe, szkoleniowo-wypoczynkowe, kolonijne i domy wycieczkowe.
 a Including youth hostels and school youth hostels. b Holiday centres, training and recreation centres, summer camps and excursion hostels.

W 2017 r. na Podkarpaciu w obiektach całorocznych było 25,4 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 77,0% wszystkich miejsc noclegowych w województwie. W odniesieniu do 2013 r. ich udział zmniejszył się o 3,1 p.proc. W województwie mazowieckim i dolnośląskim ponad 92% miejsc noclegowych przyjmowało turystów przez cały rok. Największy przyrost odsetka miejsc całorocznych (w porównaniu z 2013 r.) zanotowano w kujawsko-pomorskim i podlaskim.

Jedną z miar stosowaną w ocenie poziomu zagospodarowania turystycznego jest wskaźnik gęstości bazy noclegowej. Określa on liczbę miejsc noclegowych przypadających na 1 km². Jego wartość dla Podkarpacia w 2017 r. wyniosła 1,8 (w kraju – 2,5). Najwięcej miejsc noclegowych na 1 km² przypadało w Rzeszowie (34,3), Przemyślu (18,5), Krośnie (10,9) i powiecie leskim (9,9), a najmniej w powiecie kolbuszowskim (0,2).

Kolejną miarą potencjału turystycznego może być wskaźnik funkcji turystycznej, określający liczbę miejsc noclegowych na 1000 ludności. W 2017 r. wskaźnik ten w województwie podkarpackim wyniósł 15,5 (w kraju 20,1). Najniższą wartość tego wskaźnika odnotowano w powiecie kolbuszowskim, gdzie na 1000 mieszkańców przypadały 3 miejsca noclegowe, a najwyższą – ponad 20-krotnie wyższą niż średnia dla województwa – w powiecie leskim (310).

Mapa 22. Miejsca noclegowe według powiatów w 2017 r.
 Map 22. Bed places by powiats in 2017

W 2017 r. z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych skorzystało 1226,0 tys. osób, tj. o 56,8% więcej niż w 2013 r. Spośród ogółu turystów odwiedzających województwo podkarpackie, najczęściej skorzystało z bazy noclegowej w Rzeszowie (22,2%), a także w powiatach: leskim (15,6%), bieszczadzkim (9,6%) i rzeszowskim (6,7%). Większość turystów zagranicznych korzystała z miejsc noclegowych w Rzeszowie (48,9% ogólnej liczby obcokrajowców).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców województwa liczba korzystających z noclegów wyniosła 576, wobec 833 dla Polski (w 2013 r. odpowiednio 367 i 608). Pod względem wielkości wymienionego wskaźnika województwo podkarpackie zajmowało 9. miejsce w kraju. W przekroju powiatowym najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął w powiatach bieszczadzkim (4416) i leskim (3098), w Rzeszowie (2380) oraz w powiecie krośnieńskim (1010). Najmniej osób, w odniesieniu do liczby mieszkańców, skorzystało z noclegów w powiatach: kolbuszowskim, niżańskim i strzyżowskim, gdzie w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przypadło odpowiednio: 35, 84 i 97 turystów.

Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej – liczba korzystających w odniesieniu do liczby miejsc noclegowych – wyniósł w województwie podkarpackim 37 (w kraju 41). Najwięcej turystów korzystało z jednego miejsca noclegowego w województwie mazowieckim i łódzkim, odpowiednio 90 i 59. Średnio jeden turysta korzystał w 2017 r. z 2,8 noclegów (w Polsce 2,6), w tym najczęściej w powiecie lubaczowskim (10,0) oraz w krośnieńskim (8,9).

Atrakcyjność turystyczną danej jednostki terytorialnej można zmierzyć liczbą udzielonych noclegów w obiektach turystycznych w przeliczeniu na 1000 ludności. W 2017 r. najczęściej noclegów udzielono w powiatach leskim i bieszczadzkim odpowiednio 30178 i 14964 na każde 1000 mieszkańców. Najniższe wartości odnotowano w powiatach jasielskim (212) i strzyżowskim (239). W województwie podkarpackim udzielono 1591 noclegów na 1000 ludności, w porównaniu z 2013 r. był to wzrost o 47,4%.

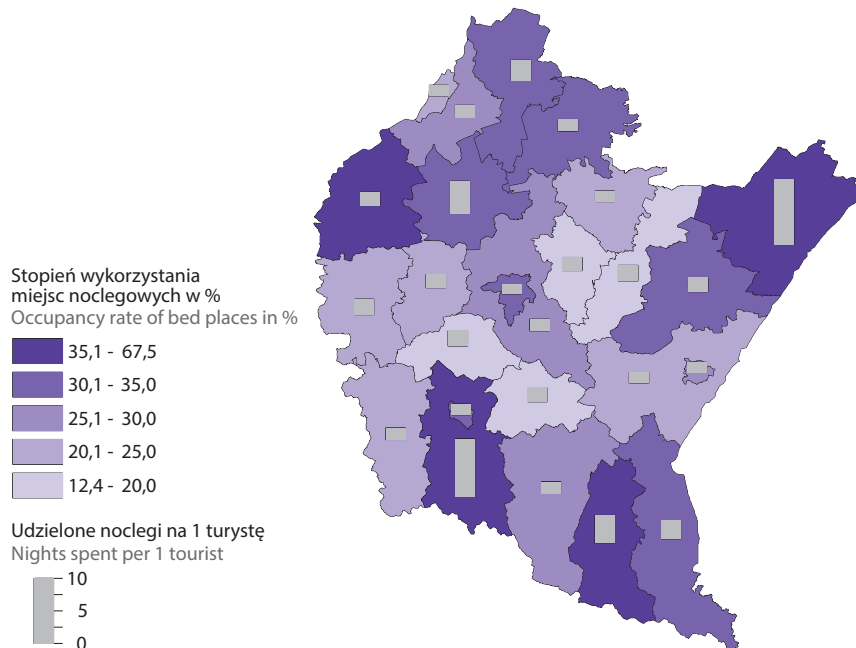
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych wyrażony w % wynika z porównania faktycznie udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych rozumie się sumę miejsc noclegowych przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

Wykorzystanie bazy noclegowej w województwie podkarpackim było mniejsze niż średnio w kraju. W 2017 r. stopień wykorzystania miejsc noclegowych dla województwa wyniósł 34,6% (w kraju 39,3%), co oznacza, że 1/3 miejsc noclegowych była wynajmowana turystom. Był on wyższy niż w 2013 r. (30,2%, wobec 33,8% w kraju), a jego wartość wykazuje tendencję wzrostową. Pod względem wykorzystania miejsc noclegowych Podkarpacie zajmowało 8. pozycję wśród województw. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w województwie zachodniopomorskim (51,0%) i mazowieckim (45,9%), a najniższą w województwie lubuskim (28,8%) i wielkopolskim (29,6%).

W ujęciu powiatowym miejsca noclegowe, jakimi dysponowały obiekty turystyczne, najpełniej zostały wykorzystane w powiatach lubaczowskim (67,5%), krośnieńskim (60,9%) i leskim (37,8%). Najrzadziej z miejsc noclegowych korzystano w powiatach strzyżowskim (12,4%), przeworskim i brzozowskim (po 17,9%).

Mapa 23. Wykorzystanie miejsc noclegowych według powiatów w 2017 r.

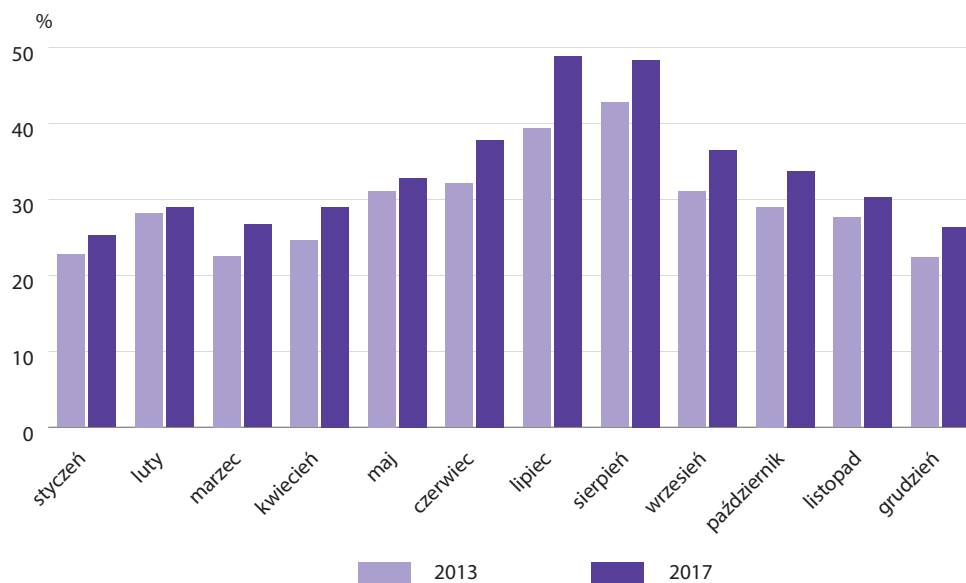
Map 23. Occupancy of bed places by powiats in 2017

W najwyższym stopniu miejsca noclegowe były wykorzystywane w zakładach uzdrowiskowych (79,9%). Wskaźnik przekraczający przeciętny dla województwa odnotowały kempingi (41,2%) i ośrodki wczasowe (37,7%). Natomiast najmniej wykorzystane były miejsca noclegowe w szkolnych schroniskach młodzieżowych (16,2%), motelach (16,5%) i kwaterach agroturystycznych (17,1%). W porównaniu z 2013 r. w największym stopniu wzrosło wykorzystanie miejsc na kempingach, polach biwakowych i hostelach. Mniejsze było wykorzystanie m.in. schronisk oraz moteli.

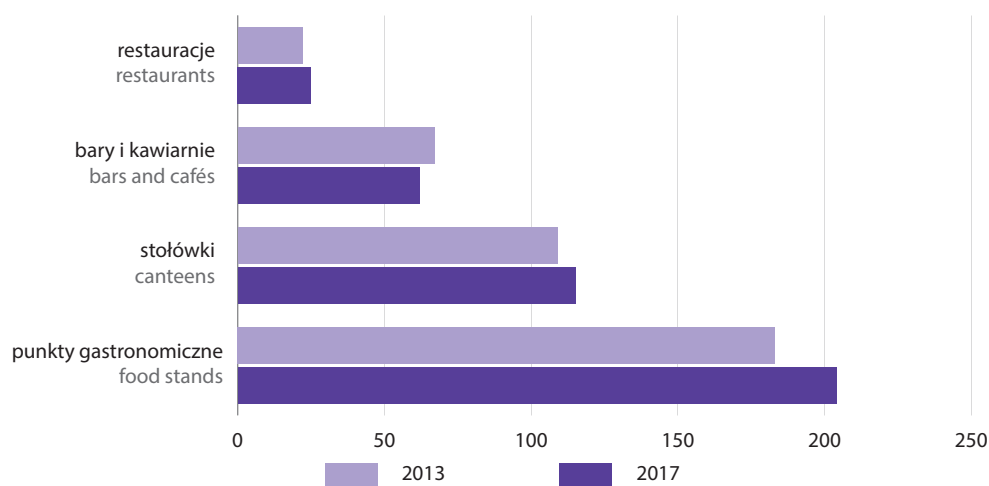
Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych zanotowano w miesiącach wakacyjnych w lipcu (48,8%) i sierpniu (48,3%) oraz w czerwcu (37,8%). Miejsca noclegowe w najniższym stopniu wykorzystane były w styczniu (25,2%), grudniu (26,3%) i marcu (26,7%). W porównaniu z 2013 r. wykorzystanie miejsc noclegowych zwiększyło się we wszystkich miesiącach, w największym stopniu w lipcu (o 9,5 p.proc.) i czerwcu (o 5,7 p.proc.).

Wykres 44. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według miesięcy
 Chart 44. Occupancy rate of bed places by months

Istotnym elementem podaży w przypadku bazy noclegowej, szczególnie typu hotelowego, jest świadczenie usług gastronomicznych. W lipcu 2017 r. w turystycznych obiektach funkcjonowało 406 placówek gastronomicznych (w 2013 r. – 381), w tym 204 restauracje oraz 115 barów i kawiarni. Na 100 obiektów noclegowych przypadało 70 placówek serwujących posiłki i napoje (14. lokata w kraju).

Wykres 45. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych
 Chart 45. Catering establishments in tourist accommodation facilities

Rozdział 4

Chapter 4

Stan środowiska przyrodniczego

State of the natural environment

4.1. Warunki naturalne i ochrona przyrody

4.1. Environment and environmental protection

Województwo podkarpackie leży w południowo-wschodniej części kraju. Od północy i zachodu graniczy z województwem małopolskim, świętokrzyskim i lubelskim; od południa ze Słowacją i od wschodu z Ukrainą. Region obejmuje swoim zasięgiem trzy odrębne krainy fizjograficzne, znacząco zróżnicowane pod względem budowy geologicznej, ukształtowania terenu i środowiska przyrodniczego. W części północnej obejmującej prawie połowę województwa, znajduje się Kotlina Sandomierska, pośrodku Pogórze Karpackie, na południu Beskidy, dzielące się na Beskid Niski i Bieszczady. Najbardziej na północny-wschód wysunięty skrawek województwa położony jest w obrębie Rostocza.

Podstawową sieć rzeczną tworzy Wisła oraz dwa duże dopływy karpackie Wisłoka i San. Niewielki północno-wschodni fragment województwa to zlewnie Raty i Sołokii, dopływów Bugu. W województwie brak jest jezior, funkcjonują natomiast zbiorniki retencyjne – największy to zbiornik Solina na Sanie. Bogałe zasoby wód leczniczych wykorzystywane są w czterech uzdrowiskach: Iwoniczu-Zdroju, Rymanowie-Zdroju, Polańczyku-Zdroju i Horyńcu-Zdroju.

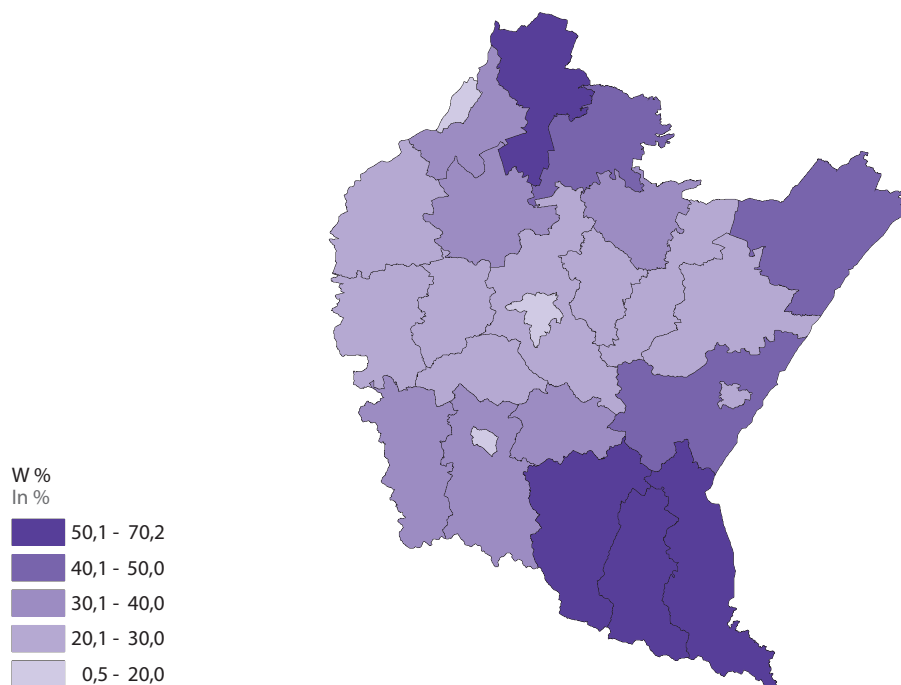
Cechą województwa są rozległe kompleksy leśne i znaczna powierzchnia obszarów przyrodniczych prawnie chronionych. Wskaźnik lesistości uwzględniany jest przy ocenie warunków życia ze względu na ważną funkcję jaką pełnią lasy (m.in. zatrzymywanie pyłowych i gazowych zanieczyszczeń powietrza, regulacja stosunków wodnych, ochrona przed niektórymi klęskami żywiołowymi, wiązanie dwutlenku węgla i produkcja tlenu, funkcja rekreacyjna).

Lesistość – stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geodezyjnej kraju (danej jednostki terytorialnej: województwa, powiatu, gminy).

Wskaźnik lesistości wynosił w 2017 r. w województwie podkarpackim 38,3% (37,9% w 2013 r.) i był wyższy niż przeciętnie w kraju (w Polsce wynosił on odpowiednio 29,6% i 29,4%). Pod względem lesistości województwo podkarpackie znajdowało się na 2. miejscu w kraju. Największą wartość wskaźnik ten przyjmował w województwie lubuskim – 49,3%, a najniższą jego wartość odnotowano w województwie łódzkim – 21,5%.

Powiat bieszczadzki i leski to najbardziej zalesione obszary na Podkarpaciu, w których wskaźnik lesistości wynosił odpowiednio 70,2% i 68,7%.

Mapa 24. Lesistość według powiatów w 2017 r.
 Map 24. Forest cover by powiats in 2017

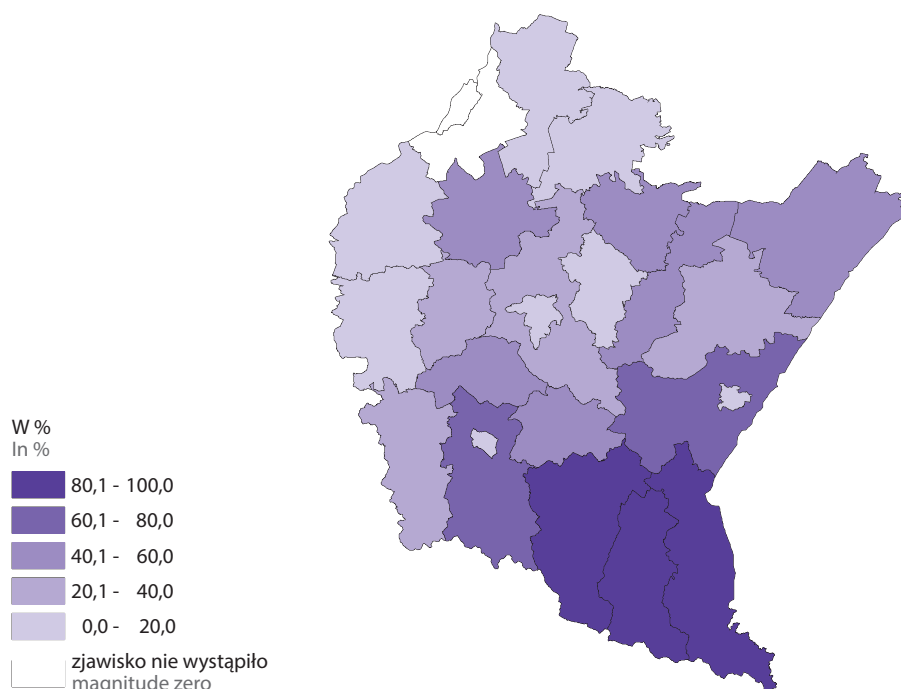

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach; zadrzewienia.

W 2017 roku obszary prawnie chronione na Podkarpaciu zajmowały powierzchnię 801,2 tys. ha i w porównaniu z 2013 r. ich powierzchnia wzrosła o 0,7 tys. ha. Obszar prawnie chroniony, podobnie jak w 2013 r. stanowił 44,9% ogólnej powierzchni województwa. Pod tym względem Podkarpackie znalazło się na 4. miejscu wśród województw. Największy procentowy udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni posiadało województwo świętokrzyskie – 65,0%.

W ujęciu powiatowym największa powierzchnia obszarów chronionych w ogólnej powierzchni Podkarpacia w latach 2013-2017 występowała w powiecie bieszczadzkim (który obszarami chronionymi pokryty był w 100%), a także w powiatach leskim (98,2%) i sanockim (81,4%).

Mapa 25. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem według powiatów w 2017 r.
 Map 25. Share of legally protected areas in the total area by powiats in 2017

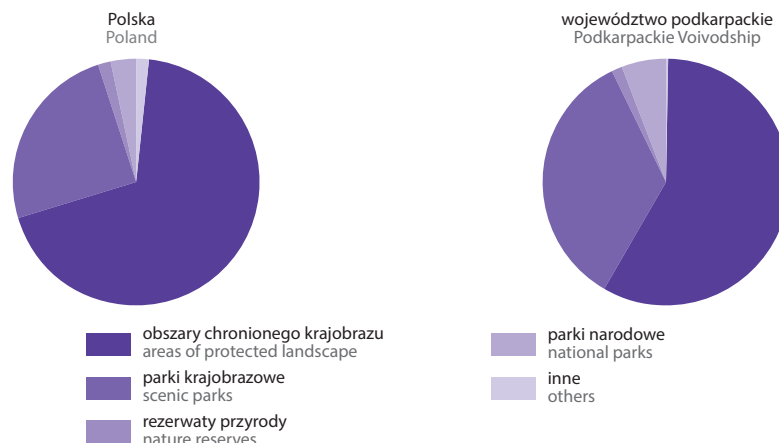

Obszary prawnie chronione to m.in.: Bieszczadzki Park Narodowy (o powierzchni 29,2 tys. ha), Magurski Park Narodowy (o powierzchni w granicach województwa 17,5 tys. ha), 7 parków krajobrazowych zajmujących powierzchnię 275,6 tys. ha, 13 obszarów chronionego krajobrazu (465,2 tys. ha).

Na obszarze województwa występuje także 96 rezerwatów przyrody. W 2017 r. zajmowały one łącznie 11,1 tys. ha, co stanowiło 0,6% powierzchni województwa. Średnia powierzchnia rezerwatu przyrody wynosiła 115,7 ha (w kraju – 112,9 ha). Rezerваты województwa podkarpackiego charakteryzuje duża różnorodność biologiczna. W 2017 r. było to 41 rezerwatów leśnych, 24 florystyczne, 11 krajobrazowych, 8 przyrody nieożywionej, 7 torfowiskowych, 4 faunistyczne i 1 wodny.

Ponadto na terenie województwa znajduje się 28 stanowisk dokumentacyjnych oraz 10 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. W 2017 r. zajmowały one łącznie 354 ha. Na terenie województwa zarejestrowanych było także 1692 pomniki przyrody, w których dominowały obiekty chroniące przyrodę żywą – pojedyncze drzewa (85,4%), a także 471 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 2,3 tys. ha.

Wykres 46. Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2017 r.
Chart 46. Structure of the area of special natural value legally protected in 2017

W województwie podkarpackim funkcjonuje również obszar chroniony prawnie przez UNESCO w ramach programu Człowiek i Biosfera. Międzynarodową rangę walorów przyrodniczych Bieszczad doceniono, ustanawiając w 1992 r. Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie”, który obejmuje w polskiej części (108391 ha) tereny Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Park Krajobrazowy Doliny Sanu i Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy. Pozostała jego część zlokalizowana jest na terenie Ukrainy i Słowacji.

Różnorodność biologiczna na obszarze województwa podkarpackiego włączona jest w ochronę europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000. Sieć obszarów Natura 2000 to spójna funkcjonalnie europejska sieć ekologiczna, tworzona w celu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Obowiązek podjęcia działań dotyczących Sieci Natura 2000 wynika z postanowień Konwencji o różnorodności biologicznej przyjętej w 1992 r. w Rio de Janeiro (tzw. Konwencja z Rio).

Według danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska zakres terenów objętych programem specjalnej ochrony ptaków wynosił w 2017 r. 507,8 tys. ha, czyli 28,5% powierzchni województwa, co sytuuje Podkarpacie na 3. miejscu zaraz po województwie zachodniopomorskim (30,3%) i podlaskim (28,7%). Specjalne obszary ochrony siedlisk w województwie podkarpackim zajmują 353,4 tys. ha, co stanowi 19,8% ogólnej powierzchni województwa. Większy zakres ochrony pod tym względem jest jedynie w województwie podlaskim (26,9%).

Tereny zieleni – tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach miast lub wsi o zwartej zabudowie, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzysząca ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym.

Ochronie środowiska przyrodniczego i jego składników, w tym różnorodności biologicznej (oprócz form ochrony przyrody) służą tereny zieleni. Mają one pozytywny wpływ na warunki ekologiczne i pełnią funkcję estetyczną. Ich celem jest ponadto kształtowanie zdrowego otoczenia oraz poprawa warunków bytowych ludności. W 2017 r. łączna powierzchnia ogólnodostępnych parków i zieleńców oraz terenów zieleni osiedlowej miejskiej i wiejskiej wyniosła 2,0 tys. ha. Średnio na jednego mieszkańca przypadało ogółem 9 m² powierzchni ogólnodostępnych terenów zieleni.

Funkcje ogólnodostępnych terenów zieleni pełnią również lasy gminne (komunalne). Na koniec 2017 r. ich powierzchnia wyniosła ponad 28,2 tys. ha, z czego 94,4% znajdowało się na obszarach wiejskich.

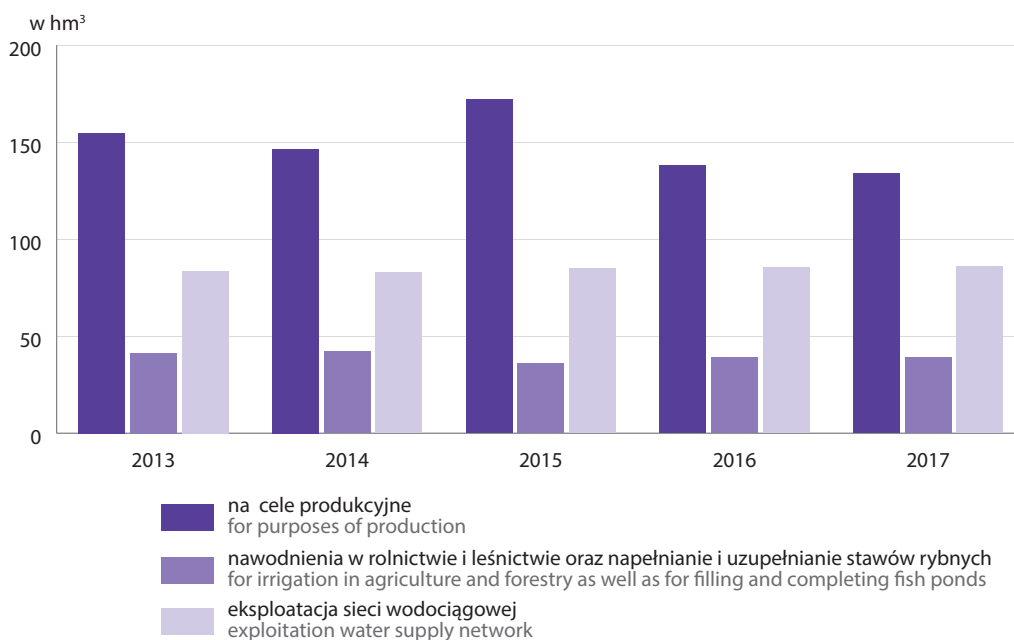
4.2. Wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód

4.2. Use, pollution and water protection

Woda to jeden z ważniejszych komponentów środowiska naturalnego potrzebnych do życia i działalności gospodarczej człowieka. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę w województwie podkarpackim są wody powierzchniowe. Zasoby wód podziemnych są dużo mniejsze niż w innych częściach kraju, rozmieszczone są nierównomiernie i pokrywają ok. 19% zapotrzebowania na wodę. W ostatnich latach pobór wody w województwie utrzymuje się na zbliżonym poziomie z tendencją spadkową spowodowaną głównie zmniejszeniem zużycia wody przez przemysł.

W 2017 r. pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 258,8 hm³ i był mniejszy o prawie 8% niż w 2013 r. Pobór z ujęć powierzchniowych osiągnął poziom 210,0 hm³ (81,1%), z ujęć podziemnych – 48,8 hm³ (18,9%). Na cele produkcyjne pobrano 133,9 hm³ wody, eksploatacji sieci wodociągowej – 85,9 hm³, a do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych – 39,0 hm³. Udział wody pobranej w województwie w stosunku do kraju wyniósł 2,6%.

Wykres 47. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej
Chart 47. Water withdrawal for needs of the national economy

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniosło 231,6 hm³ (o 8,6% mniej niż w 2013 r.), z czego najwięcej, bo 56,1% wykorzystano w przemyśle, w eksploatacji sieci wodociągowej – 27,0%, a do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych – 16,8%.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa podkarpackiego średnie zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniosło 108,8 m³ i było niższe niż w 2013 r. o 8,6%.

Ścieki przemysłowe to ścieki niebędące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością handlową, przemysłową, składową, transportową lub usługową, a także będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu, odprowadzane urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych.

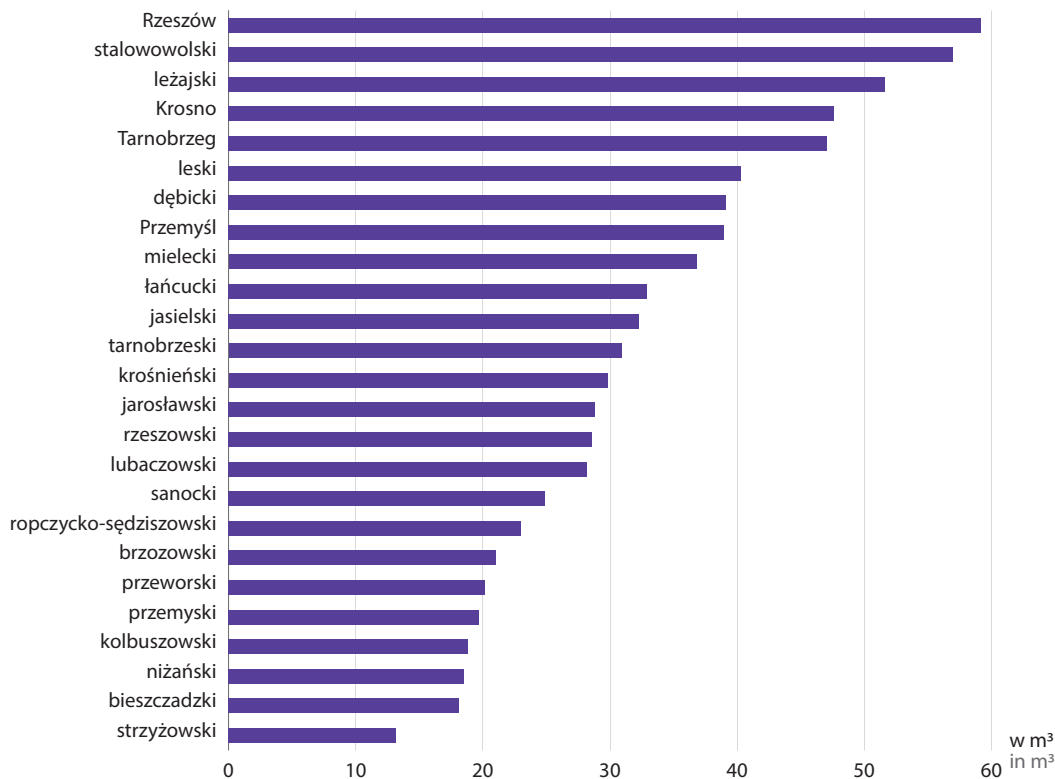
Zanieczyszczenie i degradacja zasobów wodnych powodowały przede wszystkim ścieki. Z terenu województwa podkarpackiego do wód lub do ziemi w 2017 r. odprowadzono 178,9 hm³ ścieków (o 14,7% mniej niż w 2013 r.), wśród których przeważały (66,0%) ścieki odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi z zakładów, natomiast siecią kanalizacyjną odprowadzono 34,0%. Oczyszczania wymagało 72,5 hm³ ścieków, z których procesowi oczyszczania poddano 98,6%, a 1,4% odprowadzono bez oczyszczania siecią kanalizacyjną, bądź bezpośrednio z zakładów do wód lub do ziemi.

Wewnętrzne zróżnicowanie województwa podkarpackiego pod względem ilości odprowadzonych ścieków wymagających oczyszczania związane jest przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem terenów województwa. Najmniej ścieków odprowadziły w 2017 r. powiaty: bieszczadzki, strzyżowski i leski. Najwyższa ilość odprowadzonych ścieków była natomiast w stanowiącym rozbudowaną aglomerację miejską Rzeszowie. Kolejne miejsca zajmowały rozwinięte przemysłowo powiaty: stalowowolski, mielecki i dębicki.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania odprowadzanych do wód lub do ziemi w ciągu roku wynosiła 34,1 m³ (33,0 m³ w 2013 r.). Wartość ta plasowała Podkarpacie na 15. miejscu w rankingu województw. Zdecydowanie najwięcej ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 r. wytworzonych było w województwie śląskim – 82,6 m³, a najmniej w województwie lubelskim – 33,0 m³, przy średniej dla kraju – 57,2 m³.

Wykres 48. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzanych do wód lub do ziemi w przeliczeniu na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.

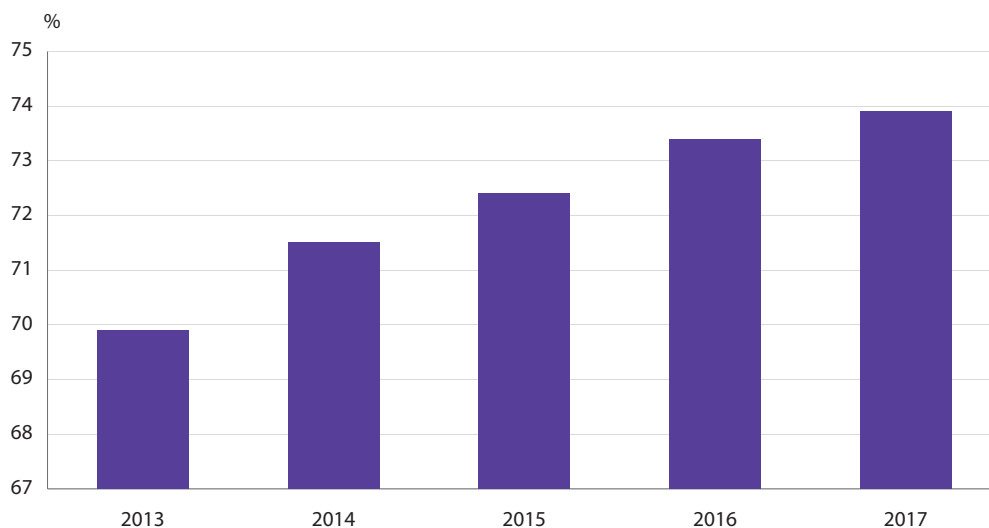
Chart 48. Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground per 1 inhabitant by powiats in 2017

W województwie podkarpackim w 2017 r. działało 50 oczyszczalni przemysłowych i 228 oczyszczalni komunalnych (w 2013 r. odpowiednio 60 i 227). Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2017 systematycznie wzrastał (z 69,9% w 2013 r. do 73,9% w 2017 r.).

Do 2016 r. udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków na Podkarpaciu nie odbiegał od wartości uśrednionych dla Polski, a w 2017 r. plasował się już powyżej przeciętnej wartości tego wskaźnika dla kraju. Województwo znalazło się w 2017 r. na 8. miejscu w kraju (w 2013 r. 9. lokata). W miastach województwa podkarpackiego w 2017 r. – 96,5% (w 2013 r. – 95,4%) ludności korzystało z oczyszczalni ścieków, na wsi 58,0%. (w 2013 r. – 52,0%). Różnice między ludnością miast i wsi korzystającą z oczyszczalni ścieków poszczególnych powiatów mieściły się w zakresie od 11,8 p.proc. w powiecie łańcuckim do 82,5 p.proc. w powiecie bieszczadzkim.

Wykres 49. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności
Chart 49. Population using wastewater treatment plants in % of the total population

Największy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków odnotowano w Przemyślu (100,0%), Rzeszowie (98,9%), Tarnobrzegu (97,1%) oraz w Krośnie (95,6%), natomiast najniższy w powiatach strzyżowskim (30,9%) i bieszczadzkim (50,1%).

4.3. Zanieczyszczenia powietrza

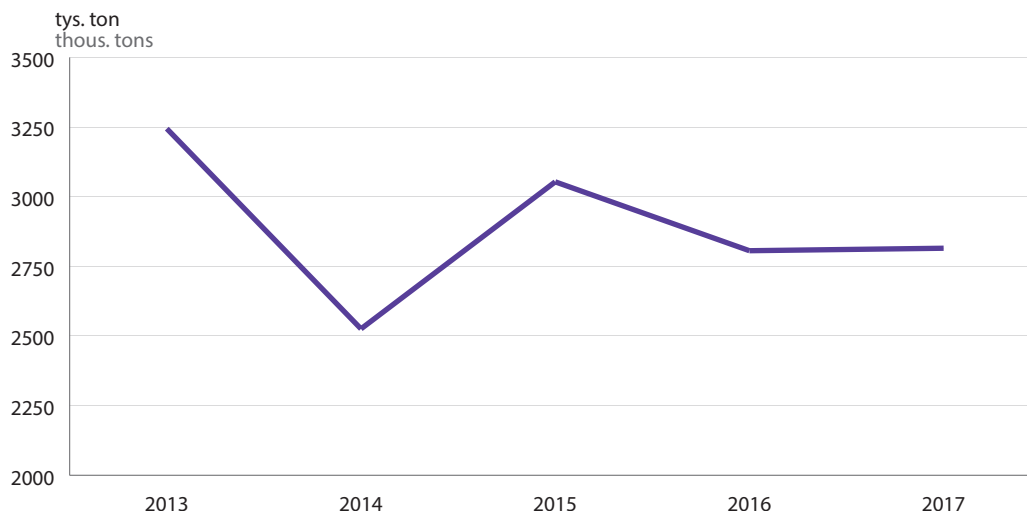
4.3. Air pollution

Przez zanieczyszczanie powietrza rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

Poważnym problemem środowiskowym, mającym istotny wpływ na warunki życia i zdrowie mieszkańców województwa podkarpackiego jest zanieczyszczenie powietrza. O skali i strukturze zanieczyszczeń powietrza decyduje przede wszystkim sektor energetyczno-przemysłowy, dla którego przyjęto określenie „zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza”. W końcu 2017 r. w województwie odnotowano 92 takie zakłady. Wśród nich 75,0% posiadało urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, a 23,9% gazowych. Z badanych zakładów wyemitowanych zostało 2,8 mln ton zanieczyszczeń gazowych. O wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych zadecydował dwutlenek węgla, którego procentowy udział w emisji wyniósł 99,4%. Udział w emisji pozostałych rodzajów zanieczyszczeń: dwutlenku siarki, tlenków azotu (w przeliczeniu na NO₂) i tlenku węgla był niewielki (stanowił po 0,2%). Podkarpacie zajmowało 13. miejsce w Polsce pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych (mniej zanieczyszczeń emitowano jedynie w woj. lubuskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim). Tylko 1,3% emitowanych do powietrza zanieczyszczeń gazowych w Polsce pochodziło z terenu województwa podkarpackiego.

Najwięcej zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla) w 2017 r. wyemitowanych było w powiatach stalowowolskim (588,6 tys. ton), w Rzeszowie (430,0 tys. ton), oraz powiecie leżajskim (372,8 tys. ton). Najmniej zaś w powiatach leskim (0,1 tys. ton) i brzozowskim (1,0 tys. ton). Zróżnicowanie to jest uwarunkowane przede wszystkim występowaniem zakładów szczególnie uciążliwych, co wiąże się z uprzemysłowieniem terenu.

Wykres 50. Emisja zanieczyszczeń gazowych (z dwutlenkiem węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych
Chart 50. Emission of gaseous pollutants (with carbon dioxide) from particularly harmful plants

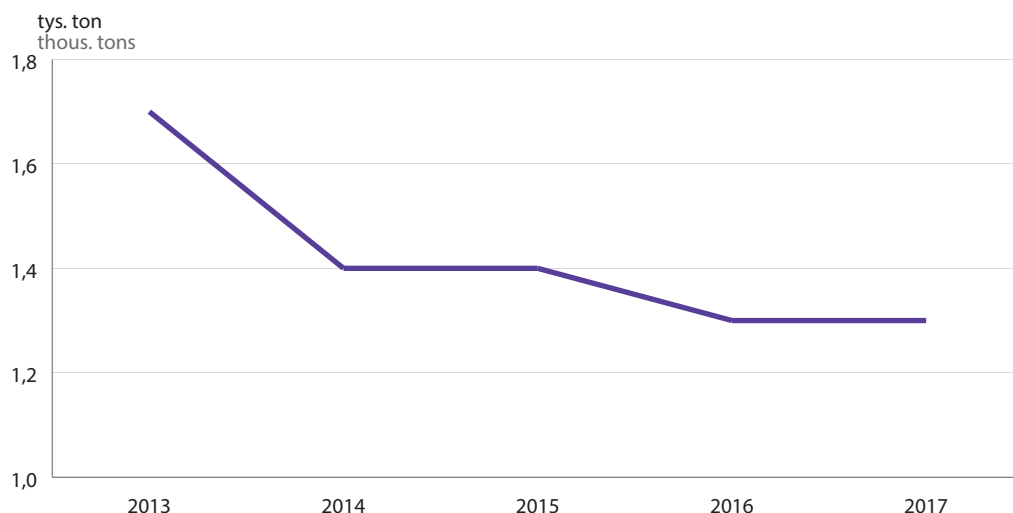

Skuteczność działania urządzeń oczyszczających, określana jako stopień redukcji zanieczyszczeń, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj.: zatrzymanego i wyemitowanego. Wartość tego wskaźnika może wahać się od 0 do 100%. Im bliższa jest 100%, tym większy jest potencjał ochronny danego źródła zanieczyszczeń. Wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych został wyliczony i przedstawiony bez uwzględnienia wielkości emisji CO₂.

Na terenie województwa podkarpackiego w zakładach szczególnie uciążliwych zatrzymano 30,2% wytworzonych zanieczyszczeń gazowych, dwukrotnie mniej niż w kraju, a więcej niż w województwie w 2013 r. (26,3%). W 2017 r. tylko w 3 województwach: warmińsko-mazurskim, podlaskim i śląskim udział zatrzymanych zanieczyszczeń gazowych był niższy niż w województwie podkarpackim. Najwyższy był w województwie dolnośląskim (92,9%), lubelskim (89,9%) oraz łódzkim (86,2%). W urządzeniach oczyszczających głównie zatrzymywane były węglowodory (84,2% zanieczyszczeń wytworzonych) i tlenek węgla (35,9%).

Ilość wprowadzanych do powietrza pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa podkarpackiego systematycznie spada. W 2017 r. wyemitowano 1,3 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych, z których ponad 71% stanowił pył ze spalania paliw, w porównaniu z 2013 r. ich ilość zmniejszyła się o 24,9%. Podkarpacie pod względem wielkości zanieczyszczeń pyłowych zajmowało 12. miejsce w kraju. Lepiej pod tym względem wypadały jedynie województwa: opolskie, lubuskie, warmińsko-mazurskie oraz podlaskie. Tylko 3,6% emitowanych do powietrza pyłów w skali kraju pochodziło z Podkarpacia.

Wykres 51. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych
 Chart 51. Emission of dust pollutants from particularly harmful plants

W 2017 r. stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych wynosił na Podkarpaciu 99,3% i był niższy niż w kraju o 0,5 p.proc. Największe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie łódzkim (100,0%) oraz w dolnośląskim, opolskim i świętokrzyskim (po 99,9%). Najniższy stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych zanotowano w województwie lubelskim (98,1%) oraz warmińsko-mazurskim (98,2%).

4.4. Odpady

4.4. Waste

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia jest obowiązany.

W województwie podkarpackim wytworzono w 2017 r. łącznie 1,3 mln ton odpadów, z czego 37% stanowiły odpady komunalne.

Masa wytworzonych na Podkarpaciu odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wynosiła w 2017 r. 805,3 tys. ton i była niższa o 51,2% w stosunku do 2013 r. Wartość ta w 2017 r. plasowała województwo podkarpackie na 15. miejscu w Polsce. Mniej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzono tylko w województwie lubuskim.

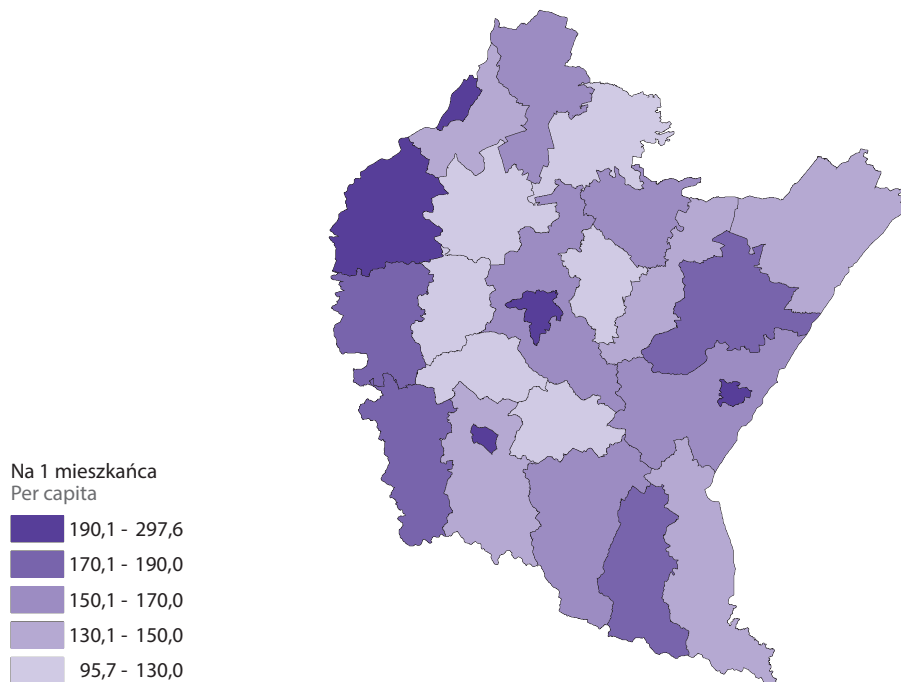
Z ogólnej masy wytworzonych na Podkarpaciu odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) w 2017 r. poddano odzyskowi 110,5 tys. ton. (13,7%). Na 1 km² przypadało 45,1 ton odpadów wytworzonych (w kraju – 363,9 ton/km²), a głównym źródłem odpadów w 2017 r. było przetwórstwo przemysłowe (76% ilości wytworzonych odpadów ogółem) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną (16%).

Dane o odpadach komunalnych dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych (z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji), a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Na Podkarpaciu zebranych zostało 463,6 tys. ton odpadów komunalnych o 29,6% więcej niż w 2013 r. Na jednego mieszkańca województwa przypadało średnio 218 kg (w kraju było to średnio 312 kg). Pod tym względem Podkarpackie zajmowało 14. miejsce w kraju. Ponad 79% ogółu odpadów komunalnych zebranych

no z gospodarstw domowych. W przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało 172,5 kg odpadów z gospodarstw domowych, tj. o 52,7 kg więcej niż w 2013 r. Najwięcej odpadów wytworzyli mieszkańcy Rzeszowa (297,6 kg na 1 mieszkańca), a najmniej mieszkańcy powiatu kolbuszowskiego (95,7 kg).

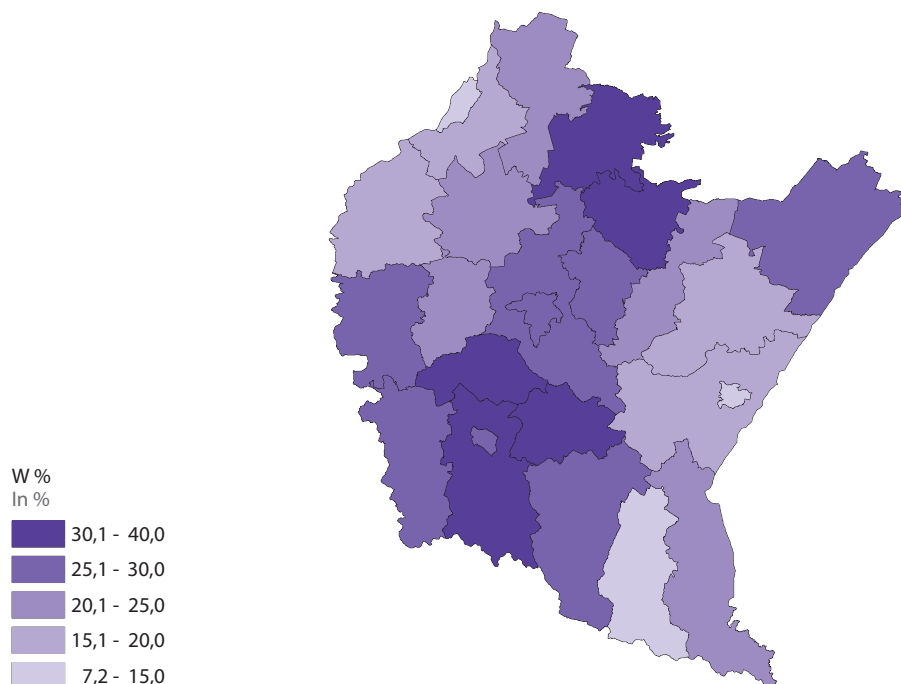
Mapa 26. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych według powiatów w 2017 r.
 Map 26. Municipal waste collected from households by powiats in 2017

Odnotowano wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości zebranych odpadów komunalnych – z 15,1% w 2013 r. do 24,4% w 2017 r. Ilość zebranych selektywnie odpadów komunalnych wzrosła z 54,1 tys. ton w 2013 r. do 113,3 tys. ton w 2017 r. Najwięcej, bo 89,0% odpadów komunalnych zebranych selektywnie w 2017 r. zostało odebranych od gospodarstw domowych.

Mapa 27. Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych według powiatów w 2017 r.

Map 27. Share of waste collected selectively in relation to total municipal waste by powiats in 2017

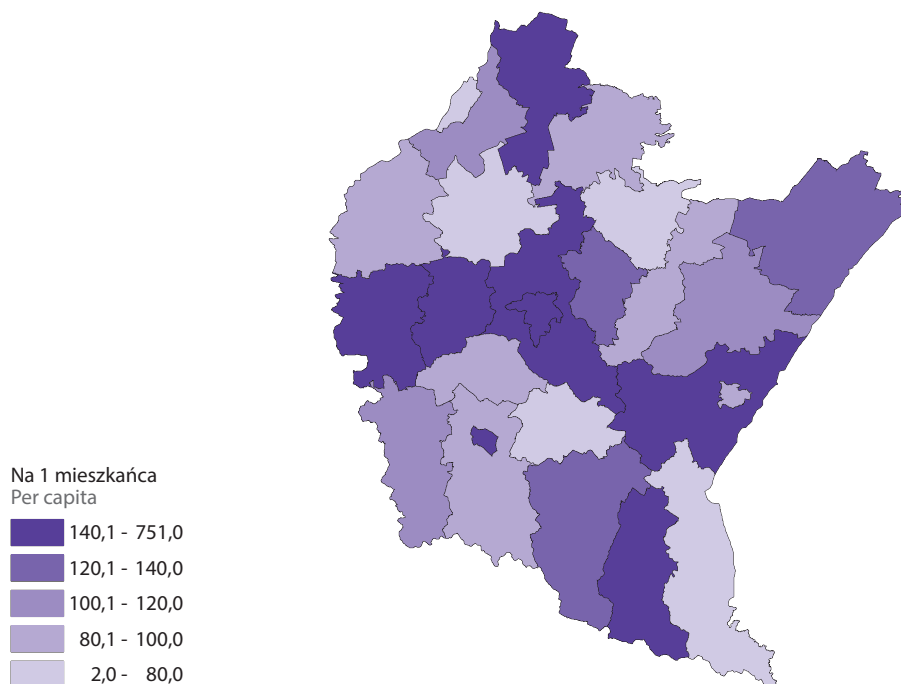
Wśród odpadów zebranych selektywnie na terenie województwa podkarpackiego w 2017 r. największy udział stanowiło szkło (21,7%), następnie tworzywa sztuczne (14,8%), odpady wielkogabarytowe (14,3%), odpady biodegradowalne (13,2%) oraz zmieszane odpady opakowaniowe (12,1%).

4.5. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarkę wodną

4.5. Outlays on fixed assets for environmental protection and water management

Zapobieganie zanieczyszczeniom i degradacji środowiska naturalnego wymaga nakładów na ekologiczne przedsięwzięcia inwestycyjne. W 2017 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska (w cenach bieżących) w województwie podkarpackim wyniosły 378,2 mln zł., tj. o 34,8% mniej niż w 2013 r. Udział nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w nakładach inwestycyjnych w gospodarce narodowej wynosił 3,5%. W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady finansowe na środki trwałe ochrony środowiska wynosiły 178 zł, tyle samo co w kraju. Najwięcej na jednego mieszkańca wydano w województwie zachodniopomorskim (407 zł) a najmniej w lubelskim (77 zł). W ujęciu powiatowym najwięcej nakładów na ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca poniesiono w Rzeszowie (751 zł) i powiecie leskim (387 zł), a najmniej w powiecie bieszczadzkim (2 zł).

Mapa 28. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według powiatów w 2017 r.
 Map 28. Outlays on fixed assets for environmental protection by powiats in 2017

Największe nakłady w 2017 r. poniesiono na gospodarkę ściekową i ochronę wód (40,7%) oraz na gospodarkę odpadami (29,5%). Na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu wydatkowano 11,1%. Udział wydatków na zmniejszanie hałasu i wibracji wyniósł 5,2%, a 0,3% wszystkich nakładów wykorzystano na ochronę i przywrócenie wartości użytkowej gleb, ochronę wód podziemnych i powierzchniowych. W 2017 r. najwięcej nakładów służących ochronie środowiska pochodziło ze środków własnych województwa – 40,2%, z funduszy ekologicznych – 30,1%, a z zagranicznych – 20,3%.

Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej w 2017 r. wyniosły 98,8 mln zł, z tego nakłady poniesione na ujęcia i doprowadzenia wody stanowiły 52,3%. Ponadto na obwałowania przeciwpowodziowe przeznaczono 37,2%, na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody – 9,4% ogółu nakładów. W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady finansowe na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły 46 zł (w kraju 54 zł). Najwięcej na jednego mieszkańca wydano w województwie dolnośląskim (148 zł) a najmniej w warmińsko-mazurskim (21 zł). W ujęciu powiatowym najwięcej nakładów służących gospodarce wodnej w przeliczeniu na 1 mieszkańca poniesiono w Tarnobrzegu (559 zł) i Rzeszowie (115 zł), a najmniej w powiecie brzozowskim i niżańskim (po 3 zł).

Uzyskane w wyniku przekazania do eksploatacji w 2017 r. inwestycje służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej to m.in.: bariery przeciw hałasowi drogowemu o długości 2,0 km, sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki (bez przykanalików) o długości 211,4 km, 3 oczyszczalnie ścieków o przepustowości 3590 m³/dobę, sieć wodociągowa o długości 209,9 km, ujęcia wody o wydajności 3374 m³/dobę, czy regulacja i zabudowa rzek i potoków o długości 0,2 km.